

* de peuterspeelzaal : een school voor kinderen van twee en drie jaar.

1. Nederland leren kennen

*wel eens / weleens

wel eens : tegenovergestelde van 'niet eens'

Wij zijn het, denk ik, wel eens.

weleens : ooit, soms

Ik ben daar weleens geweest.

❖ Het land

Waar ligt Nederland?

- ❖ Nederland ligt in Europa. Het ligt aan de Noordzee.
- ❖ De buurlanden van Nederland zijn Duitsland en België.

Een klein land

- ❖ Nederland is iets meer dan 40.000 vierkante kilometer groot. *vierkante kilometer (1km²)
- ❖ Van noord naar zuid is Nederland 300 kilometer lang. Dat kun je met de auto in drie uur rijden.
- ❖ Van oost naar west is het 180 kilometer, dat kun je in twee uur rijden.
- ❖ Nederland is dus een klein land. Marokko is 11 keer zo groot, Turkije is 19 keer zo groot en China is wel 240 keer zo groot!

Provincies en steden

- ❖ Nederland heeft twaalf provincies. Een provincie is een stukje van het land.

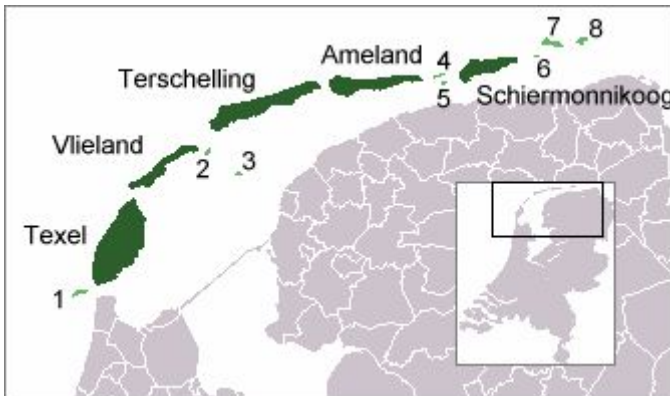
- ❖ Amsterdam is de hoofdstad van Nederland. Het is ook de grootste stad van Nederland.
- ❖ Amsterdam wonen minder dan 1 miljoen mensen. Dat is niet zo veel voor een hoofdstad.
- ❖ Bij Amsterdam ligt Schiphol, dat is het grootste vliegveld van Nederland.
- ❖ Rotterdam is de tweede stad, met de grootste haven van Europa. De haven heet Europoort, de betekenis: de ingang van Europa.
- ❖ Den Haag is de derde stad. De regering van Nederland zit niet in de hoofdstad maar in Den Haag.
- ❖ Utrecht is de vierde stad. Utrecht ligt in het midden van Nederland. Er staat een toren die meer dan 700 jaar oud is en 112 meter hoog: de Domtoren.
- ❖ Het gebied met deze vier steden heet 'De Randstad'. In de Randstad is het druk: er wonen veel mensen.
- ❖ Het rustige gebied met veel natuur is de Veluwe. Dat is een deel van de provincie Gelderland.

Veel water

- ❖ Er is veel water in Nederland, bijna 20% van Nederland is water.
- ❖ Er zijn veel rivieren. Er grote rivier is de Rijn, die komt uit Zwitserland. Een andere grote rivier is de Maas, die komt uit Frankrijk.
- ❖ Het grootste meer is het IJsselmeer. Dat was vroeger een zee. Die zee is dichtgemaakt met een dijk van dertig kilometer lang. Die dijk heet de Afsluitdijk. Ten zuiden van de Afsluitdijk ligt het IJsselmeer. Ten noorden van de Afsluitdijk ligt de Waddenzee.

*De Afsluitdijk is de waterkering tussen Noord-Holland en Friesland, die het IJsselmeer afsluit van de Waddenzee. Hieraan ontleent de dam zijn naam. De Afsluitdijk is belangrijk om Nederland tegen overstromingen te beschermen.

- ❖ In de Waddenzee liggen eilanden. Ze heten de Waddeneilanden. Het grootste Waddeneiland heet Texel.

- ❖ In Nederland zijn veel polders. Een polder is land dat vroeger water was. De provincie Flevoland is bijna helemaal polder.
- ❖ In Nederland zie je in een stad of dorp ook vaak water. Omdat er veel water in Nederland is, leren bijna alle kinderen zwemmen. Ze leren zwemmen als ze ongeveer 5 jaar zijn.

Laag land

- ❖ Er zijn geen bergen in Nederland. Het hoogste punt van Nederland is 323 meter, dat is in de provincie Limburg.
- ❖ Een groot stuk van het westen van Nederland ligt onder de zeespiegel. Dat betekent dat het land lager ligt dan de zee. Het laagste punt van Nederland ligt vlak bij Rotterdam. Dat ligt wel 7 meter onder de zeespiegel.
- ❖ Er zijn duinen langs de Noordzee. Waar geen duinen zijn, bijvoorbeeld in Zeeland en langs de rivieren en de polders, hebben de Nederlanders dijken gemaakt. De duinen en dijken zijn veel hoger dan het land en het water. Ze beschermen Nederland tegen het water.

*Een duin is een heuvel van fijn zand langs de kust, een rivier, in een zandwoestijn of op andere plekken.

*Beschermen: Er zo goed mogelijk voor zorgen dat er niets verkeerd gebeurt. (English: protect)

❖ De seizoenen

Het weer

- ❖ In Nederland regent het vaak. Maar het kan ook mooi weer zijn. Het weer kan elke dag anders zijn. Als het steeds ander weer is, noemen we dat 'wisselvallig weer'. Op zulke dagen kun je het beste een paraplu meenemen.

*wisselvallig : niet steeds hetzelfde

*Een paraplu of regenscherm is een gebruiksvoorwerp dat de functie heeft om een persoon tegen de regen te beschermen.

- ❖ Er zijn vier seizoenen: een nieuw seizoen begint rond de 21ste van een maand.

De lente is van maart tot juni. In de lente krijgen de bomen nieuwe bladeren en zijn er veel mooie bloemen.

De zomer is van juni tot september. De zomer is het warmste seizoen, maar het is ook vaak koel weer met 18 graden en regen. In de zomer blijft het 's avonds lang licht.

De herfst is van september tot december. In de herfst vallen de bladeren van de bomen. Het wordt kouder en vaak waait en regent het.

*waait = winderig

De winter is van december tot maart. Soms vriest het, dan is het koud en ligt er ijs op het water, Veel Nederlanders gaan dan schaatsen. Maar meestal is het niet zo koud, in januari is het ongeveer 5 graden. In de winter wordt het 's avonds vroeg donker.

❖ De mensen

Hoeveel mensen wonen er?

- ❖ In Nederland wonen 17 miljoen mensen. Nederland is dichtbevolkt. Er wonen bijna 500 mensen op een vierkante kilometer. Nederland is het meest dichtbevolkte land van Europa. In Marokko wonen op een vierkante kilometer ongeveer 70 mensen en in Turkije bijna 90 mensen, dat is dus veel minder dan in Nederland. **dichtbevolkt: waar veel mensen wonen in een klein gebied*

De Randstad

- ❖ De Randstad is het drukste stuk van Nederland. Het is er makkelijker om werk te vinden dan buiten de Randstad. Ook zijn er altijd winkels, een school of een ziekenhuis in de buurt en kun je er makkelijk met de bus of de trein reizen. Er wonen veel mensen dicht bij elkaar in een flat. Er zijn veel snelwegen in de Randstad. Ook in de stad is het druk op de weg. Je staat vaak in de file. Daarom gaan veel mensen liever op de fiets naar hun werk.

Waar komen de mensen vandaan?

- ❖ Ongeveer 1,8 miljoen mensen in Nederland zijn niet in Nederland geboren. Dat is meer dan 10% van de mensen in Nederland. Ze hebben vaak wel de Nederlandse nationaliteit.
- ❖ De meeste buitenlanders wonen in de grote steden.
- ❖ Dit zijn de grootste groepen buitenlanders:
 1. Buitenlanders uit Europa - Ze komen bijvoorbeeld in Nederland omdat hun man of vrouw Nederlander is, of om hier te werken.
 2. Surinamers - Suriname hoorde vroeger bij Nederland. **Suriname previously belonged to Holland.*
 3. Turken en Marokkanen - Rond 1970 kwamen veel gastarbeiders naar Nederland. Dit waren vooral mensen uit Turkije en Marokko. Ze kwamen in Nederland om te werken. Hun kinderen zijn hier geboren. Die kinderen willen nu soms trouwen met iemand uit hun eigen land.
 4. Vluchtelingen - tussen 1980 en 2000 kwamen er veel vluchtelingen naar Nederland. Dat waren mensen uit landen waar het oorlog was. Of mensen die problemen hadden in hun eigen land. Ze kwamen uit landen als Vietnam, Iran, Irak en uit Afrika, bijvoorbeeld uit Somalië. Van die vluchtelingen heeft niet iedereen een verblijfsvergunning.

**Een vluchteling is iemand die zijn woongebied is ontvlucht uit vrees voor geweld of zijn leven. De meeste vluchtelingen komen uit gebieden met oorlog of dreiging daartoe, of uit staten waar grove schendingen van de mensenrechten plaatsvinden.*

**Een verblijfsvergunning is een vergunning die iemand over het algemeen moet hebben om te wonen en te werken in een land waarvan de persoon geen staatsburger is. De meeste landen leggen wettelijke beperkingen op aan buitenlanders die zich in hun land willen vestigen of willen werken.*

- ❖ Nu komen er minder buitenlanders naar Nederland. Het is nu veel moeilijker om een verblijfsvergunning te krijgen.

De taal

- ❖ De belangrijkste taal in Nederland is het Nederlands. De mensen uit het noorden, zuiden, oosten en westen spreken de taal een beetje verschillend.
- ❖ Het is nog een taal: het Fries. Die taal spreken de mensen in de provincie Friesland. De kinderen in Friesland leren Fries en Nederlands op school.
- ❖ Mensen die in het buitenland geboren zijn, spreken thuis meestal hun eigen taal. Ze moeten van de regering Nederlands leren. ** de regering : government*
- ❖ Ongeveer 23 miljoen mensen in de wereld spreken Nederlands, ook bijvoorbeeld in België en Suriname. Nederlands is dus niet zo'n belangrijke taal in de wereld.

De regering

- ❖ Nederland heeft geen president, maar een koning. Hij heet Willem-Alexander. Hij woont vlakbij Den Haag. Zijn moeder is prinses Beatrix, zij was eerst koningin van Nederland. Willem-Alexander is getrouwd met Máxima, zij is nu koningin. Hun oudste dochter is prinses Amalia.

- ❖ Nederland is een democratie. Dat betekent dat de mensen het parlement mogen kiezen. Een keer in de vier jaar mogen de Nederlanders stemmen voor het parlement. De mensen in het parlement praten over de plannen van de regering.
- ❖ De koning en de ministers zijn samen de regering. De regering en het parlement van Nederland zitten in Den Haag.

Het geloof

- ❖ Ongeveer de helft van de Nederlanders heeft een geloof. De meesten van hen zijn christen. Ze geloven dat Jezus de zoon van God is. Ze lezen de Bijbel. Zondag is een speciale dag voor christenen. Sommigen gaan 's morgens naar de kerk. De winkels zijn dan meestal gesloten. Soms zijn de winkels wel open, dat heet dan een koopzondag. In grote steden zijn de winkels vaker open op zondag. Naast christenen zijn er ongeveer 1 miljoen moslims in Nederland. Er zijn ook nog mensen met andere geloven, bijvoorbeeld joden.
- ❖ Ongeveer de helft van de mensen in Nederland heeft geen geloof. Bijna nergens geloven zo weinig mensen in God als in Nederland.

Nederland in Europa

- ❖ Nederland hoort bij de Europese Unie. Dat zijn landen in Europa die samenwerken. Die landen maken afspraken met elkaar, bijvoorbeeld over het geld.
- ❖ In Nederland en veel andere landen in Europa betalen de mensen met de euro (€). De meeste buitenlanders vinden het leven in Nederland is duur.

2. De mensen in Nederland

❖ Feestdagen

Feest	Wanneer?	Wat vieren ze?	Welke gewoontes?	Christelijk feest, ja/nee?
Valentijnsdag	14 februari.	Dag van de liefde.	Verliefde mensen sturen elkaar een kaart of geven elkaar een cadeautje.	nee
Carnaval	Vier dagen van zaterdag tot en met dinsdag in februari of maart (elk jaar een andere datum).	Vroeger was dit een feest voordat mensen gingen vasten. Nu vasten Nederlanders bijna niet meer.	De mensen doen gekke kleren aan en gaan dansen. Vooral in het zuiden van Nederland.	vroeger wel, nu niet meer
Pasen	Een zondag en maandag in maart of april (elk jaar een andere datum).	Jezus is drie dagen dood geweest, maar leeft nu weer. Lentefeest.	De mensen eten veel eieren.	ja
Koningsdag	27 april.	De verjaardag van de koning.	Er zijn markten waar iedereen spullen mag verkopen. Alles is oranje op straat. Veel mensen hangen een vlag buiten.	nee
Dodenherdenking en Bevrijdingsdag	4 mei en 5 mei.	Het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945.	Op 4 mei om 20.00 uur is iedereen twee minuten stil en denkt aan alle doden in een oorlog. Op 5 mei is het feest.	nee
Moederdag	Tweede zondag in mei.	Een dag speciaal voor moeders.	Moeders krijgen cadeautjes.	nee
Hemelvaart	Een donderdag in mei (elk jaar een andere datum).	Jezus is naar de hemel gegaan.	Christenen gaan naar de kerk.	ja
Pinksteren	Een zondag en maandag in mei of juni (tien dagen na Hemelvaart, elk jaar een andere datum).	God is in de mensen gekomen.	Christenen gaan naar de kerk.	ja
Vaderdag	Derde zondag in juni	Een dag speciaal voor vaders.	Vaders krijgen cadeautjes.	nee
Sinterklaas	5 december, vooral 's avonds.	De verjaardag van Sinterklaas (denken de kinderen)	Mensen geven cadeautjes aan elkaar.	nee
Kerstmis	25 en 26 december.	Jezus is geboren. Winterfeest.	Mensen zetten een kerstboom in huis. Ze maken lekker eten.	ja
Oud en nieuw	Oudjaar: 31 december. Nieuwjaar: 1 januari.	Het einde van het oude jaar en het begin van het nieuwe jaar.	Vuurwerk en een gezellige avond. Op 1 januari zijn de winkels gesloten.	nee

Twee belangrijke feesten

- ❖ Een speciaal Nederlands feest is Sinterklaas, op 5 december. Voor zijn verjaardag komt sinterklaas naar Nederland. Zwarte Pieten helpen Sinterklaas. De kinderen krijgen snoep of een cadeautje in hun schoen.
*het snoep: candy Een man die Sinterklaas speelt, komt ook op school. Op de avond van 5 december krijgen de kinderen cadeautjes. Ook volwassenen vieren het Sinterklaasfeest en geven elkaar cadeautjes.
- ❖ Maar sommige mensen vinden het niet goed dat Zwarte Piet zwart is: een zwarte man moet niet een witte man helpen. Soms krijgt Zwarte Piet daarom andere kleuren.
- ❖ Kerstmis is het belangrijkste christelijke feest. Christenen vieren dat Jezus is geboren. veel mensen gaan met Kerstmis naar de kerk, ook als ze bijna nooit in de kerk komen.
- ❖ De meeste Nederlanders sturen elkaar een kaart in de weken voor kerstmis. Ook zetten ze een kerstboom in huis. Het is een gezellig winterfeest, een echt familiefeest ook voor mensen die geen christen zijn. Bijna iedereen eet lekker. Veel mensen geven elkaar niet met Sinterklaas, maar met Kerstmis cadeautjes.

De kleur oranje

- ❖ Oranje is de kleur van Nederland. Dat zie je op straat, bijvoorbeeld met Koningsdag of als Nederland moet voetballen. Dan is alles oranje. Dat komt omdat oranje in de achternaam van de koning zit. Hij heet 'Van Oranje-Nassau'.

Waar vieren de mensen feest?

- ❖ De mensen vieren de feesten meestal thuis, met hun familie en soms met vrienden.
- ❖ Maar bijna overal merk je dat het feest is: in de winkels, op straat, op scholen, op je werk.
- ❖ In de weken voor Kerstmis wordt alles versierd en hangen er overal lichtjes. In de winkels hoor je ook kerstmuziek. Ook op school zijn de kinderen bezig met Kerstmis: ze horen verhalen over Kerstmis, maken dingen voor het feest en zingen kerstliedjes.

Wie viert er feest?

- ❖ Niet iedereen viert alle feesten. En voor mensen zonder geloof zijn de christelijke feesten niet zo belangrijk. Of ze denken bij de feest aan andere dingen.
- ❖ Bijvoorbeeld: Pasen is een christelijk feest, maar ook een lentefeest. Nederlanders eten dan veel eieren. Op christelijke feestdagen heeft bijna iedereen vrij, De winkels zijn dan gesloten.

❖ Belangrijke familiedagen

Er is iemand jarig

- ❖ Voor Nederlandse kinderen is de verjaardag de belangrijkste dag van het jaar. Ze krijgen cadeautjes en er komt een taart met kaarsjes. Mensen die op bezoek komen, zingen voor het jarige kind 'Lang zal die leven'.
- ❖ Kinderen mogen op hun verjaardag trakteren in de klas. Ze geven een feestje voor vriendjes en vriendinnetjes. Die nemen dan een cadeautje mee. Ze doen thuis spelletjes of ze gaan ergens naartoe, bijvoorbeeld naar het zwembad of naar de film.
- ❖ Ook veel volwassenen vieren elk jaar hun verjaardag. Dat doen ze soms op de dag zelf, maar vaak op een dag in het weekend. Familie en vrienden komen op bezoek op het verjaardagsfeest. Ze eten taart en andere lekkere dingen.

Mensen gaan trouwen

- ❖ Als mensen gaan trouwen, vieren ze een bruiloft. *de bruiloft: wedding Ze sturen een kaart naar familie en vrienden met een uitnodiging. Meestal draagt de vrouw die gaat trouwen een witte jurk en de man een mooi kostuum.
- ❖ Ze trouwen op het gemeentehuis en soms ook in de kerk. Daarna is er vaak een receptie in een zaal. Daar kunnen mensen komen feliciteren. Meestal gaan de man en de vrouw met de familie en hun beste vrienden lekker eten. Ook is er 's avonds vaak een feest. Soms gaan de man en de vrouw na de bruiloft op vakantie.
- ❖ Veel mensen willen niet trouwen, maar samenwonen. Anderen gaan eerst een tijd samenwonen voordat ze trouwen.
- ❖ In Nederland kunnen ook twee mannen of twee vrouwen met elkaar trouwen.

Er is een baby geboren

- ❖ In Nederland worden baby's soms niet in het ziekenhuis geboren, maar thuis. De moeder mag zelf kiezen.
- ❖ Als er een baby is geboren, sturen de ouders kaartjes naar familie en vrienden. Als je op bezoek wilt komen, moet je meestal eerst een afspraak maken. Je blijft dan ook niet zo lang, omdat de moeder en de baby nog veel moeten rusten. Het bezoek krijgt beschuit met muisjes te eten.

Er is iemand geslaagd voor een examen

- ❖ Als iemand geslaagd is voor een examen van school, krijgt hij een diploma.
- ❖ Vaak hangt hij dan een vlag buiten met zijn tas eraan. Hij geeft meestal ook een feest.

Er is iemand doodgegaan

- ❖ Als er iemand is doodgegaan, stuurt de familie een kaart naar de andere mensen in de familie, en naar de vrienden en kennissen van de dode. Op de kaart staat wanneer de begrafenis of de crematie is.
*de begrafenis: funeral ; de crematie: cremation 火葬
- ❖ Bij een begrafenis of crematie dragen veel mensen donkere kleren. Ze gaan soms ook naar de kerk. Of ze komen samen in een zaal en denken aan de dode.
- ❖ Een paar mensen vertellen iets over de dode en er is muziek. Je hoort bijna niemand hard huilen. De mensen schamen zich, als ze dat doen. Na de begrafenis of crematie kun je de familie even spreken.

Wanneer zeg je wat?

- ❖ Gefeliciteerd zeg je als mensen blij zijn met iets, dus:
 - als iemand jarig is;
 - als er een baby is geboren;
 - als mensen trouwen;
 - als iemand geslaagd is voor een examen.
- ❖ Gecondoleerd of 'Veel sterkte' zeg je tegen de familie als er iemand dood is gegaan.
- ❖ Als je 'Gefeliciteerd' of 'Gecondoleerd' zegt, geef je meestal ook een hand.

Een kaart sturen

- ❖ Soms is er een feest of een begrafenis, maar heb je geen uitnodiging gekregen of kun je niet komen. Dan kun je een kaart sturen met 'Gefeliciteerd' of 'Gecondoleerd' erop.

- ❖ Ook als er iemand ziek is, kun je een kaart sturen. Dan stuur je een kaart met 'Beterschap' erop.

❖ Contacten

Familie, vrienden en buren

- ❖ Familie is in Nederland niet zo belangrijk als bijvoorbeeld in Turkije of in Afrika.
- ❖ Veel mensen zien hun broers of zussen soms een paar maanden niet. Soms zien ze hun broers of zussen alleen op verjaardagen.
- ❖ Vrienden zijn voor veel Nederlanders net zo belangrijk als familie. Ze doen vaak leuke dingen met hun vrienden, bijvoorbeeld wandelen of samen eten.
- ❖ Nederlanders hebben meestal wel contact met hun buren. Buren helpen elkaar met kleine dingen. Ze geven bijvoorbeeld de planten water als je op vakantie bent. Of ze lenen iets van elkaar, bijvoorbeeld koffie. Of ze passen even op de kinderen. Als je nieuwe buren hebt, ga je even kennismaken.

Afspraken

- ❖ Bij een officiële afspraak, bijvoorbeeld in het ziekenhuis of bij een sollicitatiegesprek * **het sollicitatiegesprek: job interview**, is het belangrijk dat je precies op tijd komt. Als je te laat komt of de afspraak vergeet, kun je problemen krijgen.
- ❖ Als je niet op een afspraak kunt komen of als je te laat komt, moet je even bellen.
- ❖ Een afspraak kun je in jouw agenda schrijven.

Op bezoek

- ❖ Als Nederlanders bij familie of vrienden op bezoek gaan, maken ze ook een afspraak. Je kunt dan wel een beetje later komen. Maar als je veel later komt of niet kunt komen, moet je even bellen.
- ❖ Bij een bezoek krijg je koffie of thee met taart of een koekje en vaak ook iets anders te drinken en hapje te eten.
- ❖ Je blijft meestal een paar uur. Je kunt blijven eten, maar Nederlanders maken daar wel een afspraak over, anders is er niet genoeg te eten in huis.
- ❖ Nederlanders gaan bij elkaar op bezoek op speciale dagen, bijvoorbeeld een verjaardag, maar ook als ze elkaar gewoon willen zien.

Een cadeautje

- ❖ Als je op bezoek gaat, kun je een cadeautje of bloemen meenemen. Dat doe je vooral als je iemand nog niet zo goed kent, bijvoorbeeld bij je nieuwe buren. Of als je op bezoek gaat omdat er een feest is.
- ❖ Bij een verjaardag, bruiloft of een geboorte geven mensen elkaar een cadeautje. Soms geven ze geld of een cadeaubon.
- ❖ Een cadeautje, bloemen of cadeaubon kun je ook geven om iemand te bedanken. Bijvoorbeeld als je buurvrouw een paar keer op je kinderen heeft gepast. Geld geef je dan niet.
- ❖ Meestal geef je een cadeautje dat niet te duur is. Een duur cadeau geef je alleen als je iemand erg goed kent, bijvoorbeeld je moeder, je kind of je man.
- ❖ Nederlanders maken een cadeautje meteen open. Een cadeaubon maken ze soms wel en soms niet open.
- ❖ Bij een formeel contact, bijvoorbeeld met een dokter of iemand van de Sociale Dienst, geef je nooit een cadeautje of geld.

Formeel en informeel

- ❖ Als je iemand kent, praat je anders dan als je iemand niet kent. Ook groeten is dan anders. Er is verschil tussen formeel contact en informeel contact:
 - a. formeel contact - Met de dokter, met oudere mensen, met mensen die je niet goed kent
'u', 'meneer' of 'mevrouw' met achternaam ; Goedemorgen
 - b. informeel contact - Met kinderen, met familie, met vrienden
'je' en 'jij', met voornaam ; Hoi

Een hand of zoenen?

- ❖ Mensen die elkaar niet zo goed kennen, geven elkaar een hand:
 1. Als ze iemand voor het eerst zien, dus als ze met iemand kennismaken. Ze zeggen dan ook hun naam.
 2. Bij een officiële afspraak, bijvoorbeeld met de dokter of met iemand van de Sociale Dienst.
 3. Als ze binnenkomen of weer weggaan bij een bezoek.
 4. Als ze elkaar feliciteren.
- ❖ Als mensen elkaar goed kennen, geven ze elkaar drie zoenen:
 1. Als ze binnenkomen of weer weggaan bij een bezoek.
 2. Als ze elkaar feliciteren.
 3. Als ze elkaar lang niet hebben gezien, bijvoorbeeld na een vakantie.
- ❖ Mannen en vrouwen zoenen elkaar. Vrouwen zoenen elkaar ook. Maar mannen zoenen elkaar meestal niet in Nederland. Zij geven elkaar een hand.

Aanraken en aan kijken

- ❖ Als Nederlanders met elkaar praten, kijken ze elkaar aan. Ze kijken elkaar steeds even in de ogen. Ook kijken ze elkaar aan als ze elkaar een hand geven.
- ❖ Nederlanders raken elkaar soms aan bij een gesprek, maar meestal alleen als ze elkaar goed kennen.

Direct

- ❖ Nederlanders kunnen erg direct zijn: ze zeggen vaak wat ze echt denken. Bijvoorbeeld: Erik nodigt zijn collega's uit voor zaterdagavond, dan viert hij zijn verjaardag. Erik vraagt of Willem ook komt. Willem heeft het druk dat weekend en hij heeft ook geen zin. Hij zegt: 'Sorry, ik kom niet, ik heb te veel andere dingen te doen dit weekend.'

Met elkaar praten

- ❖ Nederlanders kunnen ook direct zijn als ze last van elkaar hebben. Of als iemand iets doet wat eigenlijk niet kan. Dat kun jij ook doen, als je het gewoon rustig en vriendelijk zegt.
- ❖ Bijvoorbeeld in deze situaties kun je met de andere persoon gaan praten.
 1. Je werkt samen met een collega op een kamer. Hij laat overal rommel *de rommel: mess/rubbish liggen. Daardoor kun je niet goed werken. Hij gebruikt soms ook jouw spullen. Die ben je dan kwijt, als je ze nodig hebt.
 2. Iemand draait muziek in de trein. Jij hebt er last van.
 3. De burens laten hun vuilnis *het vuilnis: garbage veel te lang op het balkon staan. Het stinkt vreselijk, als jij op jouw balkon zit.
 4. De muziek van je burens staat midden in de nacht hard aan. Jij kunt niet slapen.
- ❖ Ook als je boos bent, moet je proberen zelf rustig te blijven. Als praten met je burens niet helpt, kun je altijd nog de politie bellen. De politie gaat dan naar je burens toe.
- ❖ Soms denk je dat andere mensen last van jou kunnen krijgen. Als je zelf een feestje met harde muziek gaat geven, kun je dat het beste aan de burens vertellen. Je burens ook uitnodigen voor het feest kan dan een goed idee zijn.

Op je beurt wachten

- ❖ In Nederland moet je vaak op je beurt wachten. Dat kan in verschillende situaties zijn, bijvoorbeeld:
 1. In een wachtkamer, bijvoorbeeld bij de dokter. Je gaat gewoon op een stoel zitten en wacht tot de dokter je roept.
 2. In een rij, bijvoorbeeld bij de kassa van een winkel. Mensen kunnen heel boos worden als je gauw even eerst wilt en niet op je beurt wacht.
 3. Soms moet je een nummertje trekken, bijvoorbeeld in een winkel of bij het gemeentehuis. Je moet dan wachten tot jouw nummer aan de beurt is.

In het openbaar vervoer

- ❖ In het openbaar vervoer zijn er ook regels. Je moet natuurlijk betalen voor de reis met de trein, bus, tram en metro. Je moet een vervoersbewijs hebben. Je kunt betalen met je ov-chipkaart. Je moet altijd inchecken met je ov-chipkaart.
- ❖ Je moet niet vergeten dat is ook moet uitchecken. Anders kost het jou extra geld.
- ❖ Een vervoersbewijs is verplicht. Zonder vervoersbewijs reis je zwart. Als je bij een controle geen vervoersbewijs hebt, krijg je een boete.
- ❖ Je kunt ook een boete krijgen voor roken in het openbaar vervoer of op het station.
- ❖ Er zijn nog andere regels, bijvoorbeeld:
 1. Je moet een identiteitsbewijs bij je hebben. Dat moet je laten zien als daar bij een controle naar gevraagd wordt. Iedereen van veertien jaar en ouder moet altijd al een identiteitsbewijs bij zich hebben. Maar in het openbaar vervoer moet dat al als je twaalf jaar bent.
 2. Je mag niet met je voeten op de bank zitten.
 3. Anderen mogen geen last van jouw muziek hebben.
 4. In de trein zijn er ook stiltecoupes. In een stiltecoupe moet het stil zijn, je mag er niet praten of bellen.
 5. Soms is het erg druk en kan niet iedereen zitten. Misschien heb jij wel een plaats om te zitten en moet een oude man of vrouw staan. Het is dan goed om je plaats aan die oudere persoon te geven.
 6. Je laat de mensen eerst uitstappen uit de trein, tram, bus of metro. Daarna kun je pas instappen.

Verskillende mensen

- ❖ Niet iedereen doet alles hetzelfde in Nederland. Er is verschil tussen:
 1. Oude mensen en jonge mensen. Bijvoorbeeld: het contact tussen oude mensen is vaak meer formeel.
 2. Mensen uit verschillende culturen. Bijvoorbeeld: Nederlanders die uit een Turkse of Marokkaanse cultuur komen, hebben meer contact met hun familie.
 3. Mensen uit een stad en mensen uit een dorp. Bijvoorbeeld: mensen in een dorp hebben vaak meer contact met hun burens dan mensen in een stad.
 4. Mensen met een hoge opleiding (die lang naar school geweest zijn) en mensen met een lage opleiding. Mensen met een hoge opleiding hebben vaak meer geld en wonen in grotere huizen. Hun kinderen doen vaak ook een hoge opleiding.

Wat voor problemen kan deze persoon krijgen?

1. Hassen komt te laat op een sollicitatie gesprek.
2. Elsa komt te laat bij een afspraak in het ziekenhuis.
3. Peter geeft 's avonds een feestje en zijn muziek staat te hard.
4. Carlo heeft last van de muziek van de burens en gaat dat heel boos zeggen.
5. Ramze heeft een uitnodiging voor een verjaardag van een collega. Hij zegt dat hij komt, maar hij komt niet.
6. Mohammed heeft een afspraak met een vrouw bij de Sociale Dienst. Hij wil die vrouw geen hand geven.
7. Anna heeft weinig tijd, want ze moet haar kind uit school halen. Bij de kassa gaat ze in de rij voor andere mensen staan.
8. Hong kijkt haar docent niet aan, maar kijkt steeds in haar boek als de docent met haar praat.

Antwoorden:

1. Hij krijgt de baan niet.
2. Ze moet een nieuwe afspraak maken en kan toch een rekening krijgen voor de eerste afspraak.
3. Zijn burens worden boos en bellen misschien de politie.
4. Hij krijgt ruzie met zijn burens.
5. Zijn collega vindt dat niet leuk. De volgende keer krijgt hij misschien geen uitnodiging meer.
6. Hij krijgt problemen met de Sociale Dienst.
7. De andere mensen worden boos op haar.
8. De docent vindt dat vervelend en denkt misschien dat ze niet eerlijk is.

3. Gezondheid en gezondheidszorg in Nederland

Een briefje: een recept voor medicijnen of een verwijfsbrief voor de specialist.

Afspraken in de gezondheidszorg

- ❖ Bij de gezondheidszorg hoort iedereen die voor zijn werk iets met gezondheid te maken heeft. Bijvoorbeeld: de huisarts, de specialist, de tandarts en de fysiotherapeut.
- ❖ In de gezondheidszorg moet je altijd eerst een afspraak maken. Dat kun je doen door te bellen. Je krijgt dan een assistente aan de telefoon. Als je een afspraak maakt, zijn een paar dingen belangrijk:
 1. Je moet je achternaam kunnen spellen.
 2. Je moet je geboortedatum weten.
 3. Je moet opschrijven op welke datum en tijd de afspraak is.
 4. Je moet opschrijven waar en met wie de afspraak is, als je dat niet precies weet.
- ❖ Als je een afspraak met de huisarts wilt maken, moet je dat meestal op een vaste tijd doen, bijvoorbeeld 's ochtends tussen acht uur en tien uur.
- ❖ Als je een afspraak hebt gemaakt, moet je ook komen en er op tijd zijn. Als je niet kunt komen, moet je op tijd bellen, meestal 24 uur voor de afspraak. Anders kun je toch een rekening krijgen.

De taal

- ❖ Soms kan de taal een probleem zijn bij afspraken in de gezondheidszorg. Als je niet goed Nederlands of Engels spreekt en als de arts jouw taal niet spreekt, kun je een paar dingen doen:
 1. Je kunt iemand meenemen die wel goed Nederlands spreekt. Je kunt dan het beste een volwassene meenemen.
 2. Je kunt met de arts het tolkencentrum bellen. Er is dan een tolk aan de telefoon. Een tolk is iemand die Nederlands spreekt en een andere taal. Hij vertelt aan jou wat de arts zegt en hij vertelt aan de arts wat jij zegt.

❖ De huisarts

Een huisarts kiezen

- ❖ In Nederland ga je met een klacht over je gezondheid eerst naar de huisarts. Je mag zelf een huisarts kiezen. Die huisarts moet dan wel plaats hebben.
- ❖ Als je pas in Nederland woont, of als je net verhuisd bent, moet je een huisarts kiezen. Ook als je niet tevreden **tevreden: satisfied** bent met je huisarts, kun je een andere huisarts kiezen.
- ❖ Meestal kies je een huisarts bij jou in de buurt.
- ❖ Als je een huisarts hebt gevonden, ga je eerst langs bij de assistente. Als er plaats is, kun je je aanmelden. Daarna krijg je meestal een gesprek met de arts om kennis te maken.

Eerst naar de huisarts

- ❖ Als je problemen met je gezondheid hebt en het gaat niet vanzelf over, ga je altijd eerst naar de huisarts. De huisarts luistert naar je klacht, stelt vragen en doet meestal een onderzoek. Daarna zegt hij wat er verder gaat gebeuren:
 1. Soms zegt de huisarts dat je klacht vanzelf overgaat.
 2. Soms is er een behandeling nodig, bijvoorbeeld met medicijnen.
 3. Als de huisarts je niet kan helpen, kan hij je doorverwijzen, bijvoorbeeld naar een specialist in het ziekenhuis. Je kunt in Nederland dus niet zelf beslissen dat je naar een specialist gaat. Als de huisarts je doorverwijst, krijg je een verwijfsbrief mee. Dat is een brief met informatie voor de specialist. Of de huisarts stuurt de specialist een mail.

Huisbezoek, telefonisch spreekuur

- ❖ Als je echt niet naar de huisarts toe kunt gaan, kan hij op huisbezoek komen. Bijvoorbeeld als je niet meer kunt lopen door de pijn in je rug. Je moet dan bellen voor een afspraak.
- ❖ Veel huisartsen hebben een telefonisch spreekuur: als je een korte vraag hebt, kun je op een vaste tijd bellen, dan krijg je de assistente of de huisarts aan de telefoon.

❖ Medicijnen

De apotheek

- ❖ Als de huisarts zegt dat je medicijnen moet gebruiken, moet je met een recept naar de apotheek.
- ❖ De meeste mensen hebben een vaste apotheek in de buurt.
- ❖ Sommige medicijnen, bijvoorbeeld paracetamol, kun je zonder recept kopen. Dat kun je doen bij de apotheek, bij de drogist een vaak ook bij de supermarkt. Medicijnen zonder recept moet je altijd zelf betalen.
- ❖ Als je medicijnen op recept krijgt, mogen andere mensen die niet gebruiken. Je mag bijvoorbeeld geen medicijnen van je ene kind aan je andere kind geven. Sommige medicijnen mag je niet bij elkaar gebruiken.

Etiket en bijsluiter

- ❖ Op het etiket op het doosje of flesje staat hoe vaak je de medicijnen moet gebruiken. Soms staat er ook op dat je niet mag autorijden als je die medicijnen gebruikt.
- ❖ Bij de medicijnen zit meestal een briefje met informatie: de bijsluiter. Die informatie is vaak moeilijk te lezen, maar je kunt ook aan andere vragen wat het betekent.

Medicijnen bewaren

- ❖ Veel mensen hebben verschillende medicijnen in huis. Medicijnen moet je zo bewaren dat kinderen ze niet kunnen pakken.
- ❖ Medicijnen kunnen heel gevaarlijk voor kinderen. Op het etiket staat meestal hoe je de medicijnen moet bewaren, bijvoorbeeld in de koelkast **de koelkast: fridge**. Ook staat er een datum op het etiket. Na die datum kun je ze niet meer gebruiken. Je kunt oude medicijnen terugbrengen naar de apotheek.

Niet te veel medicijnen

- ❖ In Nederland krijg je minder vaak medicijnen dan in veel andere landen. De artsen vinden het beter als het lichaam zichzelf beter maakt.
- ❖ Veel medicijnen gebruiken of een lange tijd medicijnen gebruiken kan slecht zijn voor je gezondheid. Aan sommige medicijnen kun je verslaafd raken **verslaafd raken: get addicted**. Bijvoorbeeld een slaaptabletten: als je die lang hebt gebruikt, kun je niet meer zonder slaaptabletten slapen.
- ❖ Als je pijn hebt, kun je wel zelf medicijnen nemen, bijvoorbeeld paracetamol. Je kunt op het doosje of in de bijsluiter lezen hoeveel jij of je kind ervan mag hebben.

❖ Als de huisarts je niet kan helpen

De specialist in het ziekenhuis

- ❖ De huisarts kan je doorverwijzen naar een specialist in het ziekenhuis, bijvoorbeeld de oogarts of de gynaecoloog. De huisarts kan je kind doorverwijzen naar de kinderarts.
- ❖ Vaak is er een wachtlijst voor een specialist. Je moet dan een paar maanden wachten voordat je een afspraak hebt.
- ❖ Als je een afspraak met de specialist hebt, ga je naar de polikliniek van het ziekenhuis.
- ❖ Dat is de afdeling van het ziekenhuis waar je komt voor onderzoek.
- ❖ De specialist doet onderzoek en geeft je een behandeling. Vaak moet je een paar keer terugkomen bij de specialist. Soms krijg je medicijnen, soms is een operatie nodig. Dan moet je een paar dagen of langer in het ziekenhuis blijven. Dat heet een opname.

Een afspraak op de polikliniek

- ❖ Bij een afspraak in het ziekenhuis zijn een paar dingen belangrijk:
 1. Je moet zelf een afspraak in het ziekenhuis maken. Je moet dan weten bij welke specialist je een afspraak wilt hebben. Bijvoorbeeld bij de oogarts of bij de kinderarts.
 2. Je moet je verzekeringsbewijs, je identiteitsbewijs en de verwijfsbrief van de huisarts meenemen naar het ziekenhuis.
 3. Als je voor het eerst in dat ziekenhuis een afspraak hebt, moet je een patiëntenpas laten maken. Dat is een plastic kaartje met je foto en informatie over jou. Je moet een patiëntenpas halen aan de balie van het ziekenhuis, voordat je de afspraak hebt. Bij de volgende afspraken moet je die patiëntenpas weer meenemen. Iedereen heeft zijn eigen patiëntenpas.
 4. In een ziekenhuis zijn verschillende afdelingen. Overal in het ziekenhuis hangen bordjes die je helpen om te weg te vinden naar de goede afdeling. Je kunt het ook aan een balie vragen.
 5. Als je op de goede afdeling bent, moet je daar aan de balie zeggen dat je er bent.

De fysiotherapeut

- ❖ De fysiotherapeut kan je helpen als je problemen hebt met bewegen. Bijvoorbeeld bij problemen met lopen of met het gebruiken van je arm.
- ❖ De huisarts kan je doorverwijzen, maar je kunt ook zelf een fysiotherapeut bellen.

De tandarts

- ❖ Net als de huisarts, kun je ook je eigen tandarts kiezen. De tandarts moet dan wel plaats hebben. Als je kiespijn of een andere klacht hebt, kun je de tandarts bellen en een afspraak maken.
- ❖ Ook als je geen klachten hebt, ga je twee keer per jaar naar de tandarts voor controle. Als alles goed is, moet je na een half jaar weer terugkomen. Als je een gaatje in je kies of een ander probleem hebt, is er een behandeling nodig.

❖ Snel hulp nodig

Het alarmnummer 112

- ❖ Soms heb je heel snel hulp nodig. Bijvoorbeeld: je kind is op zijn hoofd gevallen en geeft geen antwoord meer als je zijn naam zegt. Of iemand heeft last van zijn hart en je bent bang dat hij doodgaat. Dan bel je 112, dat is het alarmnummer. Je zegt waar een ambulance nodig is. Die komt dan binnen vijftien minuten. Ook als je snel de politie of de brandweer nodig hebt, moet je 112 bellen.

's Avonds, 's nachts of in het weekend

- ❖ Soms heb je na vijf uur of in het weekend een dokter of tandarts nodig. Bijvoorbeeld als je kind hoge koorts **hoge koorts: fever* heeft. Of als je niet meer kunt slapen van de kiespijn **de kiespijn: toothache*. Dan bel je het nummer van je eigen huisarts of tandarts. Je krijgt dan informatie, met een telefoonnummer. Dat is het nummer van een andere dokter of tandarts die 's avonds, 's nachts of in het weekend dienst **de dienst: duty* heeft (avonddienst, nachtdienst, weekenddienst).
- ❖ Soms krijg je het nummer van een huisartsenpost. Bij een huisartsenpost werkt een huisarts meestal in het ziekenhuis. De dokter of tandarts die je aan de telefoon krijgt, beslist wat er moet gebeuren. Hij of zij vraagt ook naar je zorgverzekering. Je moet dan ook je verzekeringsbewijs pakken, voordat je belt.
- ❖ Als je niet tot de volgende dag kunt wachten, moet je dus altijd eerst bellen. Als je het niet zeker weet, kun je ook voor advies bellen. Je kunt in elk geval niet zelf naar een dokter, tandarts of ziekenhuis gaan. Je kunt wel zelf naar het ziekenhuis als er snel hulp nodig is. Dan ga je naar de Spoedeisende Hulp (*de Spoedeisende Hulp: first aid*).
- ❖ Als je na vijf uur of in het weekend medicijnen nodig hebt, kun je die meestal niet bij je eigen apotheek halen.

Spoedeisende Hulp (SEH)

- ❖ Als er overdag een klein ongelukje is gebeurd, kun je de huisarts bellen. Bijvoorbeeld als je kind met zijn vinger tussen de deur is gekomen en veel pijn heeft.
- ❖ Soms kan de huisarts je niet helpen of is er geen tijd om eerst naar de huisarts te gaan. Bijvoorbeeld als iemand zijn arm heeft gebroken. Dan kun je naar de afdeling Spoedeisende Hulp (of: SEH) in het ziekenhuis. Spoedeisend betekent dat er snel hulp nodig is.
- ❖ Als je een ongelukje krijgt in het weekend of na vijf uur, kun je ook naar de Spoedeisende Hulp. Je kunt daar zelf naartoe gaan, zonder afspraak.
- ❖ Spoedeisende Hulp wordt soms ook 'Eerste Hulp' genoemd.
- ❖ Mensen die het eerst hulp nodig hebben, zijn daar ook het eerst aan de beurt. Misschien heb je zelf niet heel snel hulp nodig. Als het druk is bij de Spoedeisende Hulp, dan moet je misschien lang op je beurt wachten.

❖ De zorgverzekering

Zelf een verzekering kiezen

- ❖ Iedereen in Nederland moet een verzekering hebben voor ziektekosten. Dat heet een zorgverzekering.
- ❖ Een zorgverzekeraar, zoals Zilveren Kruis, Menzis of fbto, betaalt jouw kosten in de gezondheidszorg. Volwassenen moeten premie (geld voor de verzekering) betalen. Voor kinderen tot achttien jaar is de verzekering gratis. Je mag zelf een zorgverzekering kiezen.
- ❖ Je moet dan verschillende beslissingen *de beslissing: decision nemen:
 - Je kunt kiezen tussen verschillende zorgverzekeraars. Bij elke zorgverzekeraar kun je kiezen voor:
 - een basisverzekering: deze verzekering moet iedereen hebben. Je krijgt de 'gewone kosten' terug, zoals van de huisarts, het ziekenhuis, de meeste medicijnen en controles.
 - een aanvullende verzekering: deze kun je nemen, maar het hoeft niet. Je krijgt dan bijvoorbeeld een deel van de kosten voor de fysiotherapeut of voor een bril terug. Wat je precies terugkrijgt, is per verzekering verschillend. Als je een aanvullende verzekering hebt, betaal je meer premie dan met alleen een basisverzekering.
 - een tandartsverzekering: de tandarts moet je apart verzekeren en je moet er extra voor betalen. Dat is niet verplicht. Kinderen onder de achttien zijn gratis verzekerd voor de tandarts. Je kunt kiezen uit verschillende tandartsverzekeringen.
 - Je hebt je een verplicht eigen risico. Dat betekent dat je een deel van de kosten zelf moet betalen. Je kunt ook kiezen voor een hoger eigen risico. Dan betaal je minder premie, maar dan moet je meer kosten zelf betalen.
- ❖ Behalve een verplicht eigen risico bestaat er ook een eigen bijdrage. Dat betekent dat je soms zelf een deel van de kosten moet betalen, ook als je eigen risico al helemaal betaald is. Voor sommige medicijnen moet je bijvoorbeeld een eigen bijdrage betalen.
- ❖ Elk jaar mag je in januari een andere zorgverzekeraar nemen, of een andere verzekering bij dezelfde zorgverzekeraar. Je neemt de beslissing dus steeds voor een jaar. Als je kiest, let dan op:
 1. Bij welke verzekering betaal je een lage premie?
 2. Welke verzekering betaalt veel dingen terug die jij nodig hebt? Bijvoorbeeld: als je vaak behandelingen van de fysiotherapeut nodig hebt, dan kun je beter een aanvullende verzekering nemen. Op www.kiesbeter.nl vind je informatie over zorgverzekeringen.

Contact met de zorgverzekeraar

- ❖ Soms weet je niet of de zorgverzekeraar een behandeling of medicijnen betaalt. Dan moet je de zorgverzekeraar bellen voordat je ermee begint. Anders krijg je later een hoge rekening die je zelf moet betalen!
- ❖ De meeste rekeningen van de huisarts, het ziekenhuis en de apotheek worden wel betaald door de zorgverzekeraar. Zij sturen de rekening meestal zelf naar de zorgverzekeraar. Je hoeft dan niets zelf te betalen.
- ❖ Soms moet je de rekeningen eerst zelf betalen, bijvoorbeeld bij veel tandartsen. Je moet dan een formulier invullen en de rekening opsturen naar de zorgverzekeraar. Die geven jou het geld terug. Dat heet declareren. Je kunt ook online declareren. Dan vul je een formulier in op internet.

Zorgtoeslag

- ❖ Sommige mensen kunnen een deel van de premie terugkrijgen van de Belastingdienst. Dat heet zorgtoeslag.
- ❖ Hoe minder geld je per maand verdient, hoe meer je terugkrijgt. Om zorgtoeslag te krijgen, moet je eerst een formulier van de Belastingdienst invullen. Informatie over zorgtoeslag kun je vinden op www.belastingdienst.nl onder 'toeslagen'.

❖ Gezond blijven

Vrouwen in Nederland worden gemiddeld bijna 83 jaar en mannen gemiddeld bijna 80 jaar. Maar sommige mensen worden veel ouder en andere mensen gaan veel eerder dood. Sommige mensen zijn nooit ziek, andere mensen zijn vaak ziek. Waar komen deze verschillen vandaan?

Gezondheid heeft te maken met veel verschillende dingen. Vaak kun je er niets aan doen als je ziek wordt. Maar er zijn ook veel dingen die je zelf kunt doen om gezond te blijven.

Voeding *de voeding: food / nutrition

- ❖ Voeding is alles wat je eet en drinkt. Goede voeding is erg belangrijk voor je gezondheid. Als je gezond eet, word je minder snel ziek en word je niet te dik. Voor een gezonde voeding moet je op de volgende dingen letten:
 1. Eet drie keer per dag een maaltijd. Ook het ontbijt is belangrijk. Zonder ontbijt kun je niet goed werken en ga je eerder snoepen. Neem rustig de tijd om te eten.
 2. Eet veel verschillende dingen. Bijvoorbeeld: eet niet elke dag vlees, maar de ene dag vlees, de andere dag vis en de derde dag iets zonder vlees en vis. Elke dag vlees eten is niet gezond.
 3. Zorg dat je genoeg drinkt op een dag: anderhalve liter water, melk enzovoort.
 4. Eet niet te veel vet. Van te veel vet word je dik en dan heb je meer kans op ziektes zoals kanker en problemen met je hart.
 5. Eet elke dag genoeg groente, fruit en volkorenbrood (donkerbruin brood). Mensen die veel groente, fruit en volkorenbrood eten, hebben minder kans op kanker.
 6. Eet veilig zodat je niet ziek wordt van het eten. Was groente en fruit goed. Kijk naar de datum op de verpakking en eet het niet na die datum. Bewaar eten dat kan bederven (bijvoorbeeld melk en vlees) in de koelkast. Zorg dat vlees en vooral kip goed gaar wordt.
 7. Eet niet te veel suiker en zout. Van suiker word je dik en het is slecht voor je tanden. Van te veel zout kun je een hoge bloeddruk krijgen.
- ❖ Informatie over gezonde voeding kun je vinden op www.voedingscentrum.nl.

Roken

- ❖ Roken is slecht voor je hart en je longen. Mensen die roken, zijn sneller moe als ze een stukje hardlopen of een trap op lopen. En als je rookt, heb je meer kans om later longkanker te krijgen. Op het pakje sigaretten staat dan ook 'roken is dodelijk': je kunt er dood van gaan.
- ❖ Iedereen die rookt, weet dat het ongezond is. Maar als je rookt, is het heel moeilijk om ermee te stoppen: je raakt er verslaafd aan.
- ❖ Ook meeroken (erbij zijn als andere mensen roken) is slecht. Daarom mag je op veel plaatsen in Nederland niet meer roken, bijvoorbeeld in treinen, op scholen, in restaurants en in winkels.

Alcohol

- ❖ De meeste Nederlanders drinken weleens alcohol. Sommige mensen drinken alleen alcohol op een feestje of in het weekend. Andere mensen drinken bijna elke dag een of twee glazen bier of wijn. Dat is niet slecht voor je gezondheid.
- ❖ Maar veel drinken op een avond is wel ongezond. Aan alcohol kun je verslaafd raken. Je moet oppassen als je vaak veel alcohol drinkt. Maar je moet ook oppassen als je drinkt om problemen te vergeten. Als je dat doet, kun je steeds moeilijker zonder alcohol.

Niet zwanger worden en veilige seks *zwanger worden: pregnant ; *veilige seks: safe sex

- ❖ Als je niet zwanger wilt worden, kun je naar de huisarts gaan. Elke vrouw die dat wil, kan een recept voor de pil krijgen. Als een vrouw elke dag die pil slikt, wordt ze niet zwanger.
- ❖ Je kunt er ook op andere manieren voor zorgen dat je niet zwanger wordt. Bijvoorbeeld doordat de man een condoom gebruikt. Condooms kun je kopen bij de drogist of apotheek of bij een automaat.

- ❖ Als je een condoom gebruikt bij seks, heet dat veilige seks. Want condooms kunnen er ook voor zorgen dat je geen soa krijgt. Soa betekent 'seksueel overdraagbare aandoening'. Een soa is een ziekte zoals aids. Je kunt het van iemand anders krijgen door seks met hem of haar te hebben. De huisarts kan je informatie geven over soa's. Op www.soa.nl vind je ook informatie over soa's.

❖ Vrije tijd

Sporten

- ❖ Het is belangrijk om genoeg te bewegen: elke dag een halfuur. Mensen die genoeg bewegen, zijn minder snel moe, worden minder snel ziek en worden ouder dan mensen die te weinig bewegen.
- ❖ Genoeg bewegen is goed voor je hart. En als je genoeg beweegt, heb je minder kans om te dik te worden.
- ❖ Wat kun je doen? je kunt bijvoorbeeld gaan hardlopen of een sportclub gaan. Je hoeft geen zware sport te doen of een sport die veel geld kost. Je kunt ook wandelen of fietsen. Je kunt bijvoorbeeld lopend of met de fiets naar school of naar je werk gaan. Of de trap nemen als je op school naar boven moet.

Lid zijn van een vereniging

- ❖ Een vereniging is een ander woord voor een 'club'. Veel mensen worden lid van een vereniging.
- ❖ Sommige leden zijn heel actief voor hun vereniging. Ze zitten bijvoorbeeld in het bestuur en beslissen samen wat ze met de vereniging kunnen doen.
- ❖ Waarom doen mensen dat?
 1. Ze worden lid van een sportclub omdat sporten gezond is en ze liever samen sporten.
 2. Ze vinden het leuk om in hun vrije tijd samen met anderen bezig te zijn.
 3. Bij een vereniging kun je dingen leren.
 4. Mensen die de Nederlandse taal niet goed spreken, oefenen zo de taal.

Wat kun je doen?

- ❖ Je kunt gaan sporten met andere mensen: je kunt bijvoorbeeld lid worden van een voetbalvereniging of lessen nemen, zoals zwemles.
- ❖ Je kunt een cursus volgen: je kunt bijvoorbeeld leren schilderen of leren met internet te werken. Zulke cursussen kun je voor weinig geld in een buurthuis doen. Vaak kun je eerst een proefles volgen.
- ❖ Je kunt ergens naartoe gaan om andere mensen te ontmoeten. Bijvoorbeeld naar een kerk, een moskee, een club of een buurthuis.

Als je lid wordt van een club of een cursus gaat volgen, kom je op een vaste tijd in de week bij elkaar. Je kunt vaak niet zeggen: 'Ik kom alleen als ik zin heb'. Want bijvoorbeeld bij een voetbalclub kunnen de andere mensen niet zonder jou spelen.

Voor een club of een cursus moet je je eerst inschrijven en meteen een deel of alles betalen. Als je lid wilt worden van een club, betaal je meestal voor een jaar.

Naar de bibliotheek

- ❖ In bijna elke plaats is een bibliotheek. Je kunt daar boeken lenen, maar ook bijvoorbeeld cd's en films. Je kunt bij de bibliotheek ook kranten lezen en op de computer werken. Je moet dan eerst lid worden van de bibliotheek. Voor kinderen is dat gratis. Volwassenen moeten een keer per jaar betalen. Hoeveel het kost, is per plaats verschillend. Er zijn ook verschillende soorten abonnementen.

Een dagje uit

- ❖ In de vakantie of in het weekend gaan de meeste mensen weleens **weleens: sometimes* een dagje uit. Ze gaan dan ergens naartoe om dingen te bekijken, bijvoorbeeld in een museum of in een andere stad. Of ze gaan naar het strand, een zwembad, een dierentuin of een pretpark (zoals de Efteling).
- ❖ Een dagje uit kan duur zijn: een dierentuin of een pretpark is duur. Maar je kunt ook dingen doen die weinig geld kosten, bijvoorbeeld: gaan wandelen of fietsen en ergens picknicken, of met je kinderen een dagje naar het zwembad gaan. Ideeën voor een dagje uit kun je vinden op internet, bijvoorbeeld op www.dagjeweg.nl.

Waarom is het goed voor je:

- ★ Elke dag ontbijten - Het is belangrijk om drie maaltijden per dag te nemen. Zonder ontbijt kun je niet goed werken en ga je eerder snoepen.
- ★ Groente, fruit en volkorenbrood eten - Mensen die veel groente, fruit en volkorenbrood eten, hebben minder kans op kanker. Ze hoeven ook minder te snoepen en worden niet zo snel te dik.
- ★ De trap nemen - Als je de trap neemt, beweeg je. Je moet een halfuur per dag bewegen.
- ★ Je handen wassen voor je eten klaarmaakt - Als je je handen niet wast, kunnen er bacteriën in je eten komen en kun je ziek worden.
- ★ Lid worden van een vereniging - Je kunt dingen leren, je kunt de taal oefenen en als je lid wordt van een sportclub, beweeg je meer.
- ★ Lid worden van de bibliotheek - Je kunt er boeken en cd's lenen en zo oefenen met Nederlands. Je kunt er ook informatie zoeken.

Slecht voor je:

- ★ Veel vet eten - Van te veel vet word je dik en dan heb je meer kans op ziektes zoals kanker en problemen met je hart.
- ★ Veel zout eten - Van te veel zout kun je een hoge bloeddruk krijgen.
- ★ Veel snoepen - Als je veel snoept, heb je geen zin meer in gezonde dingen. En in snoep zit veel suiker. Van suiker word je dik en het is slecht voor je tanden.
- ★ Roken - Roken is slecht voor je hart en slecht voor je longen. Mensen die roken, zijn sneller moe. En als je rookt, heb je meer kans om later longkanker te krijgen.
- ★ Meer dan twee glazen alcohol op een dag drinken - Te veel alcohol is slecht voor je lever. En aan alcohol kun je verslaafd raken.
- ★ Veel voor de tv zitten - Als je te veel voor de tv zit, beweeg je te weinig. En je doet geen andere dingen die beter voor je zijn, zoals lezen, praten, enzovoort.

4. Wonen in Nederland

*de etalage: showcase; *de makelaar: real-estate agent; de woningcorporatie: housing

- ❖ In de stad zie je veel flats. Een flat is een groot gebouw met veel woningen op elkaar. Een flat kan ook een woning in de gebouw zijn. Een ander woord voor 'flat' is dan appartement.
- ❖ In dorpen of kleine steden wonen de meeste mensen in een eengezinswoning. Dat is een woning voor een gezin.
- ❖ Rijke mensen wonen vaak in een vrijstaand huis.
- ❖ Jonge mensen, bijvoorbeeld studenten, huren vaak een kamer of een etage.
- ❖ Oude mensen wonen zo lang mogelijk in hun eigen huis. Als dat echt niet meer kan, kunnen ze naar een verzorgingshuis. Ze wonen bijna nooit bij hun kinderen.

❖ Een huis kopen

Een hypotheek nemen

- ❖ Het kost veel geld om een huis te kopen. Bijna iedereen moet geld bij een bank of een verzekeringsmaatschappij *de verzekeringsmaatschappij: insurance company lenen om een huis te kunnen betalen. Dat heet een hypotheek *de hypotheek: mortgage.
- ❖ Hoeveel hypotheek je kunt krijgen, is afhankelijk van *afhankelijk van: depends on je inkomen. Met een hoog inkomen kun je meer hypotheek krijgen dan een laag inkomen. Je kunt alleen een hypotheek krijgen als je een vaste baan hebt.
- ❖ Als je een hypotheek hebt, moet je ook rente betalen. Bij de ene bank moet je meer rente betalen dan bij de andere bank. Ook kun je kiezen tussen verschillende soorten hypotheeken.
- ❖ Het is daarom een belangrijke beslissing of je een huis wilt kopen en waar je de hypotheek neemt. Er zijn bedrijven die je advies kunnen geven. Een deel van de *een deel van de ...: a part from the ... rente kun je weer terugkrijgen via de belasting. Je moet dan elk jaar een formulier invullen. Dat kan ook op internet.

Een huis kopen via een makelaar en naar de notaris(公證) gaan

- ❖ De meeste mensen kopen een huis via een makelaar. Dat is iemand die mensen helpt om een huis te kopen of te verkopen.
- ❖ Je kunt op internet zien welke huizen bij verschillende makelaars te koop zijn. Je kunt bijvoorbeeld zoeken op www.funda.nl. Als je een geschikt huis hebt gezien, maak je een afspraak met de makelaar om het huis te bekijken.
- ❖ Als je het huis wilt kopen, ga je met de verkoper praten over de prijs. Dat gaat via de makelaar. De verkoper vraagt een vraagprijs, maar soms kun je het huis goedkoper krijgen. Als de prijs duidelijk is, ga je met de verkoper naar de notaris. Daar moet je een contract tekenen voor het huis en voor de hypotheek.

Reparatie en onderhoud

- ❖ Als je een huis hebt gekocht, moet je alle reparaties zelf betalen. Ook voor het onderhoud moet je zelf zorgen. Door onderhoud van je huis zorg je dat het goed en mooi blijft, bijvoorbeeld door het huis te schilderen of door oude en kapotte dingen te vervangen.

❖ Een huis huren

Socialehuurwoning of vrije sector?

- ❖ Er zijn twee manieren om een huis te huren:
 1. Je kunt een socialehuurwoning huren als je inkomen laag is. De huur voor zo'n woning is niet zo hoog.
 2. Je kunt een huis huren in de vrije sector. De huur voor zo'n huis is wel hoog.
- ❖ Met welk inkomen kun je een sociale huurwoning huren? En hoeveel huur betaal je dan? dit verandert per jaar.

Inschrijven als woningzoekende

- ❖ Als je een socialehuurwoning wilt huren, moet je je eerst inschrijven als woningzoekende. Dat moet je op internet doen bij een organisatie zoals WoningNet (bijvoorbeeld in Amsterdam) of Woonnet (bijvoorbeeld in Rotterdam)
- ❖ In zo'n organisatie werken verschillende woningcorporaties samen.
- ❖ Bij een woningcorporatie kun je een huis huren. Je moet meestal geld betalen als je je inschrijft en daarna elk jaar weer.

Een huis kiezen

- ❖ Als je je hebt ingeschreven als woningzoekende, krijg je nog niet meteen een woning. Vijf jaar of langer wachten is heel gewoon.
- ❖ Op internet kun je bij een organisatie als WoningNet zien welke huizen in jouw regio te huur zijn. Je kunt meestal niet uit alle huizen kiezen. Of je een huis kunt krijgen, is afhankelijk van:
 1. Je inkomen, dat mag niet te hoog of te laag zijn voor die woning.
 2. Het aantal personen met wie je in het huis wilt wonen.
 3. Soms: je leeftijd. Sommige woningen zijn allen voor oudere mensen.
- ❖ Als je een geschikt huis ziet, kun je via internet reageren.

Wie krijgt de woning?

- ❖ Bijna altijd reageren er veel mensen op een woning. Wie het langst staat ingeschreven, krijgt het eerst de woning aangeboden.
- ❖ Je kunt dan gaan kijken en beslissen of je er echt wilt wonen. Je hoeft er niet te gaan wonen, maar als je 'nee' zegt, moet je wachten op een andere woning.
- ❖ Als je snel een huis nodig hebt, kun je soms een urgentieverklaring aanvragen. Die kun je bijvoorbeeld soms krijgen als je gaat scheiden en kinderen hebt, of als je een ander huis nodig hebt door problemen met je gezondheid.
- ❖ Maar niet veel mensen krijgen een urgentieverklaring ! je kunt een urgentieverklaring aanvragen bij de gemeente. Soms moet je ervoor betalen.

Een woning huren in de vrije sector

- ❖ Je hoeft geen socialehuurwoning te huren als je de wachttijd te lang vindt. Je kunt ook een woning, een etage of een kamer huren in de vrije sector, van een woningcorporatie of van een huisbaas (een particulier).
- ❖ Maar dan betaal je meestal wel meer. Waar kun je die woningen vinden? Je kunt:
 1. Aan familie of vrienden vragen of zij woonruimte weten.
 2. In advertentie in kranten of op internet zoeken.
 3. Naar een makelaar gaan: bij een makelaar kun je een huis kopen, maar vaak ook huren.

Een huurcontract

- ❖ Als je een huis gaat huren, krijg je een huurcontract. In dat contract staan de regels van de verhuurder (de huisbaas of de woningcorporatie), bijvoorbeeld:
 1. Hoeveel huur je moet betalen.

2. Of je servicekosten moet betalen, dat zijn bijvoorbeeld kosten voor het schoonmaken van een flat.
3. Welke reparatie en welk onderhoud aan je huis gedaan worden zonder dat je extra moet betalen.
4. Hoeveel tijd je hebt om de huur op te zeggen. Als je wilt verhuizen, moet je dat meestal een of twee maanden van tevoren via een brief laten weten.

Huurtoeslag

- ❖ Als je een huurhuis hebt gevonden en de huur is te hoog voor je, kun je soms geld van de belasting terugkrijgen. Dat heet huurtoeslag. Je kunt dit aanvragen op de website van de Belastingdienst. Dat kun je doen op www.toeslagen.nl.

Reparaties en onderhoud

- ❖ Bij een huurhuis zorgt de verhuurder voor de grote reparaties en voor groot onderhoud. Bijvoorbeeld: de verhuurder schildert de buitenkant van je huis en vervangt kapotte kranen. Kleine reparaties en klein onderhoud doe je zelf, bijvoorbeeld binnen schilderen of een kapotte lamp vervangen.
- ❖ In je huurcontract staat precies wie welk onderhoud en welke reparaties doet.

De huurcommissie

- ❖ Als je een probleem hebt met je huisbaas of de woningcorporatie, kun je contact zoeken met de huurcommissie, via www.huurcommissie.nl. Dat kun je bijvoorbeeld doen als je vindt:
 1. Het onderhoud en de reparaties niet goed gedaan worden.
 2. Je te veel huur moet betalen.
- ❖ De huurcommissie zoekt uit wie er gelijk heeft.
- ❖ Meer informatie over een huis huren kun je vinden op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huurwoning.

Armed en Sarah hebben een huurhuis gevonden. Wat hebben ze eerst gedaan? Wat daarna?

1. Ze hebben zich ingeschreven als woningzoekende.
2. Ze hebben op internet naar huurwoningen gezocht.
3. Ze hebben via internet op een geschikte woning gereageerd.
4. Ze zijn gaan kijken in de woning.
5. Ze hebben een huurcontract getekend.

❖ Waar je ook aan moet denken

Verhuizen

- ❖ Als je gaat verhuizen, moet je veel dingen regelen. Een van die dingen is zorgen dat de post naar je nieuwe adres wordt gestuurd. En dat iedereen je nieuwe adres weet.
- ❖ Je kunt een verhuisbericht op het postkantoor halen. Je kunt ook via internet doorgeven dat je gaat verhuizen, op www.postnl.nl/voorthuis/ontvangen/verhuisservice.

Belastingen die je moet betalen

- ❖ Er zijn verschillende belastingen die je moet betalen aan de gemeente. Die belastingen hebben te maken met wonen. Deze belastingen moet iedereen betalen:
 1. Afvalstoffenheffing, een belasting over het afval.
 2. Rioolheffing, een belasting voor het afvalwater.
- ❖ Als je een huis hebt gekocht, moet je nog een belasting betalen: de OZB, de onroerendezaakbelasting, een belasting voor het wonen.
- ❖ Als je een laag inkomen hebt, bijvoorbeeld als je een uitkering krijgt, hoeft je deze belastingen niet te betalen. Dat heet kwijtschelding. Je kunt dit via internet aanvragen.

Vergunningen

- ❖ Soms heb je een vergunning nodig. Dat is een officieel papier van de gemeente. Je moet het eerst aanvragen.
- ❖ Op dat papier staat dan dat je iets mag doen: je krijgt toestemming voor iets. In sommige gemeenten heb je bijvoorbeeld:
 1. Een huisvestingsvergunning nodig als je een goedkope woning wilt huren.
 2. Een vergunning als je een boom wilt weghalen.
 3. Een vergunning als je je huis wilt verbouwen.

Je huis en tuin netjes houden.

- ❖ De meeste Nederlanders vinden het belangrijk dat hun huis en tuin er netjes uitzien. Ze zorgen dat:
 1. Er op tijd onderhoud aan hun huis gedaan wordt, dus bijvoorbeeld dat hun huis geschilderd is.
 2. De buitenkant van hun huis er schoon uitziet, bijvoorbeeld dat hun ramen schoon zijn.
 3. Het afval in de container gedaan wordt.
 4. Er geen rotzooi voor het huis of in de tuin staat.

Het afval scheiden

- ❖ Voor het afval heb je in de meeste gemeenten twee containers. Als je twee containers hebt, heb je meestal:
 1. Een container voor het afval uit de tuin en afval van eten; dat heet groente-, fruit- en tuinafval.
 2. Een container voor het andere afval.
- ❖ De containers hebben verschillende kleuren, je hebt bijvoorbeeld een groene en een grijze container.
- ❖ Met twee containers kun je het afval dus scheiden. Als je maar een container hebt, is die snel vol.
- ❖ Ook is afval scheiden beter voor het milieu: je helpt mee de lucht en het water schoon te houden.
- ❖ In veel gemeenten kun je ook het plastic afval scheiden. Je kunt het in zakken doen, die ook opgehaald worden.
- ❖ In een flat heb je meestal geen eigen container, maar doe je het afval in zakken. Vaak kun je dan wel je afval scheiden.
- ❖ Je kunt nog meer afval scheiden, bijvoorbeeld:
 1. Oud papier.
 2. Glas.

- 3. Chemisch afval, zoals batterijen.
- 4. Plastic, als dat niet apart wordt opgehaald.
- ❖ Dat afval moet je naar speciale plaatsen brengen, bijvoorbeeld: glas in de glasbak. In elke gemeente kun je groot afval en chemisch afval naar een speciale plaats brengen. Informatie over het scheiden van afval kun je vinden op www.afvalscheidingswijzer.nl.

Wanneer wordt het afval opgehaald?

- ❖ Het afval wordt op vaste dagen opgehaald. Als je zelf een container hebt, mag je die alleen op die vaste dagen aan de straat zetten.
- ❖ In veel gemeenten mag het ook de avond ervoor, maar dat mag niet overal.
- ❖ Als je het afval op andere dagen buitenzet, kun je een bekeuring krijgen. Dat kan ook als je afval op straat gooit.
- ❖ Op welke dagen wordt het afval opgehaald en waar kun je het afval naartoe brengen? Bij de gemeente kun je hierover informatie krijgen.

Oud papier: kranten, brieven, reclamefolders, papieren van school, enzovoort.

Groente, fruit en tuinafval: alle soorten fruit, alle soorten groente, alles uit de tuin,

koffiefilters, theezakjes, resten van het eten, enzovoort.

Chemisch afval: batterijen, verf, spuitbussen enzovoort.

❖ Waar je nog meer voor moet betalen

Energie

- ❖ In je huis heb je energie nodig: elektriciteit en meestal ook gas. Energie voor je huis koop je bij een energiebedrijf, zoals Eneco of Nuon. Je kunt zelf kiezen welk bedrijf je neemt.
- ❖ Op internet kun je vinden hoeveel je betaalt bij verschillende bedrijven. Verschillende bedrijven vind je op www.energieprijzen.nl.

De meterstand

- ❖ Een keer per jaar moet je de meterstand doorgeven van je gasmeter en je elektriciteitsmeter. Dan weet het energiebedrijf hoeveel energie je dat jaar gebruikt hebt.
- ❖ Op een elektriciteitsmeter zie je soms twee meterstanden. Dan kun je goedkope elektriciteit 's nachts en in het weekend krijgen.
- ❖ Sommige huizen hebben een aparte meterstand voor verwarming.
- ❖ Je kunt de meterstand doorgeven via de telefoon, via internet of per post, op een kaartje. Soms komt er iemand aan de deur om je meterstand op te schrijven.

De energierekening

- ❖ Elke maand moet je een vast bedrag aan het energiebedrijf betalen. Dat heet het termijnbedrag.
- ❖ Een keer per jaar krijg je een jaarrekening. Daarop staat hoeveel energie je dat jaar gebruikt hebt en hoeveel je moet betalen of terugkrijgt. Je hebt natuurlijk al elke maand betaald. Als je meer hebt gebruikt, moet je extra betalen en moet je in het nieuwe jaar een hoger termijnbedrag gaan betalen. Als je minder hebt gebruikt, krijg je geld terug en krijg je een lager termijnbedrag.
- ❖ Als je niet op tijd betaalt, kun je problemen krijgen: eerst krijg je een paar keer een brief. Als je dan nog niet betaalt, kunnen je gas en elektriciteit worden afgesloten. Als je een woning huurt, betaal je soms de huur inclusief energie. Of je betaalt servicekosten inclusief verwarming. Dan krijg je daarvoor geen aparte rekening van het energiebedrijf.

Contact met het energiebedrijf

- ❖ Als je gaat verhuizen of klant wilt worden bij een ander energiebedrijf, moet je contact opnemen met het energiebedrijf via de telefoon, de post of het internet.
- ❖ Je krijgt dan formulieren die je moet invullen en je moet de meterstand doorgeven.

Water

- ❖ Het water in je huis komt meestal van een apart bedrijf. Dat bedrijf zorgt voor het water in jouw regio. Voor het water heb je een aparte meterstand.
- ❖ Van het waterbedrijf krijg je ook rekeningen met een termijnbedrag en elk jaar een jaarrekening.

Storingen

- ❖ Een storing betekent dat iets niet goed werkt. Je hebt bijvoorbeeld geen elektriciteit. Wat kun je doen?
 1. Eerst kijk je of je het probleem in je eigen huis kunt vinden. Misschien is er bijvoorbeeld een apparaat kapot.
 2. Als je in je huis niets kunt vinden, moet je weten of er in jouw buurt nergens elektriciteit is. Dat kom je te weten door het aan je burens te vragen. Als de storing in jouw buurt is, kun je niets doen. Meestal heb je binnen een paar uur weer elektriciteit.

3. Als de storing alleen in jouw huis is, kun je vaak zelf iets doen. Maar een probleem met gas of elektriciteit kan gevaarlijk **gevaarlijk: dangerous** zijn. Als je niet weet wat je moet doen, kun je dus beter hulp vragen. Je kunt het aan je burens vragen bij een klein probleem. Je kunt het energiebedrijf of waterbedrijf bellen bij een storing.
- ❖ Als je iets moet laten repareren, moet je eerst weten of de huisbaas dit moet doen of jijzelf. Als jij het zelf moet laten repareren, kun je een elektricien of een loodgieter bellen.
Een elektricien kan helpen als je problemen hebt met de elektriciteit.
Een loodgieter kan je kapotte kraan repareren.

Zuinig zijn met energie en water

- ❖ Als je zuinig bent met energie en water, dan:
 1. Hoef je minder te betalen, misschien wel een paar honderd euro minder per jaar.
 2. Is dat beter voor het milieu, je helpt mee de lucht en het water schoon te houden.
- ❖ Je kunt dat op verschillende manieren doen, bijvoorbeeld:
 1. Als je een nieuw apparaat koopt, koop je er een met een A-label. Dan is het een zuinig apparaat.
 2. Een apparaat dat iets warm maakt, gebruikt veel energie. Bijvoorbeeld een wasmachine. Probeer minder warm te wassen, dus op 40 graden. Een alleen met een volle wasmachine.
 3. Doe de lampen uit als je niet in een kamer bent.
 4. Zet de verwarming 's avonds een uurtje voor het slapen gaan uit.

Telefoon, internet en televisie

- ❖ Je kunt bij verschillende bedrijven een abonnement nemen voor de telefoon, voor internet en voor een kabelaansluiting voor de televisie. Bijvoorbeeld bij KPN, Ziggo, Tele2 of een ander bedrijf.
- ❖ Dan moet je ook nog kiezen welk abonnement bij dat bedrijf voor jou het beste is. Je kunt bijvoorbeeld een abonnement nemen waarmee je niet hoeft te betalen voor het bellen naar vaste nummers.
- ❖ Bijna iedereen heeft ook een mobiele telefoon. Als je een nieuwe wilt hebben, is er veel om te kiezen: bij welke provider, bel je met beltegoed of neem je een abonnement en welk dan? Soms krijg je een gratis telefoon bij je abonnement, maar dan betaal je weer meer per maand.
- ❖ Via internet kun je ook gratis bellen. Of Skype, je kunt via Skype op internet met mensen over de hele wereld spreken. Als ze een webcam hebben, kun je ze ook zien.
- ❖ Het is vaak moeilijk om een abonnement te kiezen. Op internet vind je websites die je kunnen helpen om te kiezen. Bijvoorbeeld op www.bellen.com. Daar staat hoeveel je betaalt en wat je dan precies kunt doen.
- ❖ Als je de beslissing hebt genomen, kun je op de website van de bedrijf vinden hoe je zo'n abonnement kunt bestellen. Ook lees je daar wat je moet doen als je verhuist of als er een storing is.
- ❖ Je krijgt meestal een keer per maand of een keer in de twee maanden een rekening. Op die rekening staat hoeveel je hebt gebeld en hoeveel je moet betalen.

Wat zou je doen?

1. Je hebt geen elektriciteit.
Je kijkt bij de burens. Als zij wel elektriciteit hebben, kijk je of er een probleem is in je huis. Als je een kapot apparaat hebt, haal je de stekker eruit. Als je niet weet wat je moet doen, kun je het energiebedrijf bellen.
2. Er komt rook uit je televisie.
Je haalt de stekker eruit en laat het toestel repareren of je koopt een nieuwe televisie.
3. Je ruikt gas.
Je kijkt of het gas uit is. Als dat zo is, zet je de hoofdkraan van het gas uit. Je belt het energiebedrijf.
4. Je wilt weten welk telefoonabonnement het goedkoopst is.
Je zoekt op internet naar het goedkoopste bedrijf of vraagt iemand je te helpen.
5. Je wilt niet te veel geld betalen voor elektriciteit.

Je zoekt op internet naar het goedkoopste bedrijf of vraagt iemand je te helpen.

6. Er komt bruin water uit de kraan en bij je burens ook.

Je belt het waterbedrijf. Je drinkt het water niet op.

7. Internet doet het niet.

Je kijkt of alle snoeren goed zitten. Als dat zo is, bel je het telefoon- of internetbedrijf.

8. Je denkt dat je telefoonrekening is niet klopt.

Je belt het telefoonbedrijf.

Verzekeringen

- ❖ Voor een verzekering moet je geld betalen, dat heet premie. De verzekering helpt je dan als je in de problemen komt. Bijvoorbeeld bij brand in je huis.
- ❖ Als er brand is in je huis, bel je natuurlijk eerst 112!
- ❖ De meeste mensen hebben deze verzekering:
 1. De AVP, de aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren. Deze verzekering wordt ook WA-verzekering genoemd. Het kan gebeuren dat jij of je kind per ongeluk iets kapotmaakt, bij een ander thuis, op school, op straat enzovoort. Dan betaalt deze verzekering. De verzekering betaalt meestal niet voor spullen van jezelf die kapot zijn gegaan. Je hoeft geen AVP te nemen. Maar als je geen AVP hebt, moet je veel geld betalen als er iets kapot is gemaakt!
 2. De inboedelverzekering: de inboedel is alles wat er in een bij je huis is. Je krijgt met deze inboedelverzekering geld als er schade is (er is iets kapotgegaan) aan je spullen door brand of door water. Ook als er dingen uit je huis gestolen worden, krijg je geld van deze verzekering.
 3. De woonhuisverzekering: deze verzekering wordt ook opstalverzekering genoemd. Het is een verzekering voor een woonhuis. Deze woonhuisverzekering betaalt als er iets aan je huis kapotgaat, bijvoorbeeld door brand, storm of water. Deze verzekering moet je hebben om een hypotheek te krijgen.
 4. De autoverzekering of WA-verzekering: als je een auto of een brommer hebt, is deze verzekering verplicht. Als jij schade maakt bij een ander, betaalt deze verzekering. Er zijn nog andere verzekeringen voor een auto die niet verplicht zijn.
 5. De zorgverzekering: de basisverzekering is verplicht. Hierover heb je in hoofdstuk 3 gelezen.
- ❖ Je kunt kiezen uit veel verzekeringsmaatschappijen. En bij een verzekeringsmaatschappij kun je kiezen uit veel verschillende soorten verzekeringen. Het is soms moeilijk om te kiezen. Op internet kun je informatie vinden en er zijn websites die je kunnen helpen om te kiezen. Bijvoorbeeld op: www.independer.nl.
- ❖ Als je een verzekeringsmaatschappij hebt gekozen, kan er iemand bij je thuis komen om informatie te geven. Als je de verzekering neemt, krijg je een polis, dat is een soort contract van de verzekering.

Schade aan de verzekeringsmaatschappij doorgeven

- ❖ Als je een verzekering hebt en je hebt schade, moet je het zo snel mogelijk melden bij de verzekeringsmaatschappij. Je moet dan eerst bellen en vertellen wat er gebeurd is. Daarna moet je een formulier invullen of de schade melden via internet. Meestal moet je ook andere dingen opsturen, zoals bonnen.
- ❖ Als je veel schade hebt, komt er iemand van de verzekeringsmaatschappij kijken.
- ❖ De verzekering betaalt alleen als er iets per ongeluk kapot is gegaan. Niet als je het gedaan hebt om geld terug te krijgen van de verzekering.

5. Dienstverlening in Nederland

Hoe gaat een bezoek aan de gemeente? Wat gebeurt er allemaal?

Je moet meestal eerst een nummertje trekken, en daarna wachten. Als je aan de beurt bent, ga je naar de balie. Je vertelt waarvoor je komt. Je moet soms een formulier invullen.

Meestal moet je ook betalen.

Dienstverlening

- ❖ Dienstverlening betekent dat mensen of instanties je helpen. Deze instanties kunnen je bijvoorbeeld helpen:
 1. De gemeente, als je een nieuw paspoort nodig hebt.
 2. De politie, als je portemonnee gestolen is.
 3. De belastingdienst, als je geld terug kunt krijgen van de huur die je betaalt.
 4. Een bank, voor alles wat met geld te maken heeft.
 5. Een advocaat **de advocaat: lawyer**, als je bijvoorbeeld problemen hebt met je verblijfsvergunning.
 6. De thuiszorg, als je langere tijd ziek bent.
 7. Het maatschappelijk werk, als je problemen hebt. .

❖ De politie

Identiteitsbewijs

- ❖ Iedereen in Nederland van veertien jaar en ouder moet kunnen laten zien wie hij is. Hij moet altijd een identiteitsbewijs bij zich hebben.
- ❖ In het openbaar vervoer moet je al een identiteitsbewijs hebben, als je twaalf jaar bent.
- ❖ Een identiteitsbewijs kan zijn: een paspoort; een rijbewijs; een Nederlandse identiteitskaart; een pasje voor buitenlanders die in Nederland zijn.
- ❖ De politie kan je vragen om je identiteitsbewijs te laten zien als dat nodig is, bijvoorbeeld als je een bekeuring krijgt. Ook een conducteur in de trein mag je om je identiteitsbewijs vragen als je geen kaartje hebt.
- ❖ Als je het dan niet bij je hebt, kun je een extra bekeuring krijgen of meegenomen worden naar het politiebureau.
- ❖ Een identiteitsbewijs kun je halen bij de gemeente. Per gemeente is de prijs verschillend.

Aangifte doen bij de politie

- ❖ Aangifte **de aangifte: declaration** doen betekent: iets officieel aan de politie vertellen. Je krijgt dan een papier waarop staat wat er gebeurd is.
- ❖ Je kunt aangifte doen bij de politie als:
 1. Er iets van je is gestolen, bijvoorbeeld je fiets of je portemonnee. **de portemonnee: wallet**
 2. Je iets belangrijks bent kwijtgeraakt **kwijtgeraakt: lost**, bijvoorbeeld je paspoort.
 3. Iemand geweld tegen je heeft gebruikt: iemand heeft je geslagen of pijn gedaan.
 4. Iemand je heeft bedreigd **bedreigen: threaten**, bijvoorbeeld als iemand heeft gezegd: 'Als je me geen geld geeft, maak ik je dood.'

- ❖ Waarom doen mensen aangifte? Bijvoorbeeld:
 1. Omdat ze hopen dat de politie de dief **de dief: thief** pakt.
 2. Omdat ze aangifte moeten doen om een nieuw identiteitsbewijs aan te vragen.
 3. Omdat ze hopen dat ze hun spullen terugkrijgen.
 4. Omdat ze aangifte moeten doen om geld terug te krijgen van de verzekering.
 5. Omdat ze advies willen krijgen van de politie.
- ❖ Je kunt op het politiebureau aangifte doen. Meestal kan het ook via de telefoon of via internet op www.politie.nl.
- ❖ Als je aangifte doet, moet je de politie precies kunnen vertellen wat er gebeurd is.
- ❖ Als er iets kwijt is of gestolen is, vraagt de politie daar ook precies naar. Bijvoorbeeld: als je paspoort gestolen is, moet je het nummer weten.

De politie helpt bij problemen

- ❖ Soms zijn er problemen die je niet zelf kunt oplossen. Bijvoorbeeld:
 1. Er is op straat een ongeluk gebeurd.
 2. Je ziet dat iemand op straat wordt bedreigd of dat er geweld **het geweld: violence** wordt gebruikt.
- ❖ In deze situaties moet er heel snel iets gebeuren. Dan moet je het alarmnummer 112 bellen.
- ❖ Soms zijn er problemen waarbij de politie wel moet helpen, maar niet binnen een paar minuten. Bijvoorbeeld:
 1. Je hebt last van het lawaai van de burens.
 2. Je komt thuis en ziet dat er is ingebroken. Er is een dief in je huis geweest.
- ❖ Dan moet je het nummer bellen van de politie: 0900-8844. Dat nummer is in heel Nederland hetzelfde. De politie komt zo snel mogelijk en helpt je.

Je moet doen wat de politie zegt

- ❖ Als je politieagent zegt dat je iets moet doen, moet je dat ook doen. Bijvoorbeeld:
 1. Een politieagent op straat zegt dat je moet stoppen of laat met zijn hand zien dat je moet stoppen.
 2. Een politieagent vraagt om je identiteitsbewijs.
- ❖ Als je niet doet wat de politieagent zegt, moet je een bekeuring betalen.

❖ De gemeente

Naar het gemeentehuis als er iets verandert

- ❖ Iedereen moet ingeschreven staan in de gemeente waar hij woont. Alle informatie over jou staat in de computer van de gemeente, bijvoorbeeld je adres, je nationaliteit enzovoort.
- ❖ Als er iets verandert, moet je dat doorgeven aan de gemeente. Je moet dan altijd je identiteitsbewijs laten zien.
- ❖ Je moet naar het gemeentehuis om aangifte te doen als:
 1. Je een kind hebt gekregen.
 2. Je gaat trouwen of officieel samenwonen.
 3. Je gaat scheiden. **scheiden: divorced**
 4. Er iemand met wie je in huis woont gestorven **gestorven: died** is.
 5. Je gaat verhuizen.
 6. Je buiten Nederland gaat wonen.
- ❖ Voor deze dingen moet je snel naar het gemeentehuis, als er een kind geboren is bijvoorbeeld binnen drie dagen.

Naar de gemeente om iets aan te vragen

- ❖ Soms heb je een document nodig dat je alleen bij de gemeente kunt krijgen, bijvoorbeeld:
 1. Een rijbewijs:
 - * Je hebt pas je rijbewijs gehaald.
 - * Je hebt een nieuw rijbewijs nodig.
 2. Een paspoort of een identiteitskaart:
 - * Je hebt net de Nederlandse nationaliteit gekregen.
 - * Je hebt een nieuw paspoort of nieuwe identiteitskaart nodig, deze zijn vijf jaar geldig.
 - * Je kind wordt veertien jaar en moet een eigen paspoort of identiteitskaart hebben.
 - * Je wilt met je kinderen naar het buitenland reizen: ook je kind heeft dan een paspoort of identiteitskaart nodig.
 3. Een uittreksel uit de gemeentelijke basisadministratie (GBA): dat is een papier met jouw naam, adres enzovoort. Soms heb je dat nodig als je een examen moet doen of als je gaat trouwen.
 4. Een vergunning: een papier van de gemeente om toestemming voor iets te krijgen. Meestal gaat dit over je huis.
- ❖ Als je zo'n document aanvraagt bij de gemeente, moet je:
 1. Een identiteitsbewijs bij je hebben (je oude identiteitsbewijs als je een nieuw wilt aanvragen).
 2. Voor een nieuw rijbewijs, paspoort of identiteitskaart goede pasfoto's meenemen.
 3. Er een tijd op wachten, bij een rijbewijs is dat bijvoorbeeld een week. Je moet dan dus twee keer naar het gemeentehuis.
 4. Er meestal ook voor betalen.

- ❖ In 2015 zijn de gemeente begonnen om aangifte ook via internet mogelijk te maken.

Wanneer moet je naar het gemeentehuis?

- als je een nieuw rijbewijs gaat aanvragen of komt ophalen;
- als je een nieuw identiteitsbewijs gaat aanvragen of komt ophalen;
- als je een kindje gekregen hebt;
- als je gaat trouwen of scheiden;
- als je gaat verhuizen;
- als je een uittreksel uit de gemeentelijke basisadministratie nodig hebt;
- als je een vergunning nodig hebt.

❖ De Belastingdienst

Het burgerservicenummer

- ❖ Iedereen die in Nederland woont, heeft een eigen nummer, het burgerservicenummer (BSN).
- ❖ Vroeger heette dat sofinummer, sommige mensen noemen dat nog zo. Het is een nummer met negen cijfers. Dat nummer staat bijvoorbeeld in je paspoort of op papieren van de belastingdienst. Je moet het burgerservicenummer vaak invullen op formulieren.

Belasting betalen

- ❖ Iedereen die in Nederland woont, moet belasting betalen. Dat is geld dat je aan de regering moet geven. Dat gebeurt op verschillende manieren:
 1. Je moet van je inkomen belasting betalen aan de regering. Bijvoorbeeld: iemand verdient €1.200,-. Hij krijgt maar €800,- op zijn bankrekening. Hij betaalt dus €400,- belasting.
 2. Je moet ook belasting betalen aan de gemeente. Die moet je apart betalen. Je krijgt daarvoor een rekening van de gemeente.
 3. Je betaalt 21% BTW op bijna alles wat je koopt. Bijvoorbeeld: Je koopt een tafel die eigenlijk €100,-, Je betaalt dan in de winkel €121,- voor de tafel. Dan betaal je €21,- BTW, dus geld dat de regering krijgt.
- ❖ Van de belasting betaalt de regering of de gemeente dingen die voor veel mensen belangrijk zijn, bijvoorbeeld: nieuwe wegen; ziekenhuizen; scholen.

Aangifte doen bij de Belastingdienst

- ❖ Veel mensen doen elk jaar aangifte bij de Belastingdienst: ze geven door aan de Belastingdienst hoeveel geld ze vorig jaar verdiend hebben en welke kosten ze hebben gemaakt.
- ❖ De Belastingdienst kijkt dan of ze extra geld moeten betalen of geld terugkrijgen. Je moet bijvoorbeeld bijbetalen als je extra hebt gewerkt en daar geen belasting over betaald hebt.
- ❖ Meestal kun je geld terugkrijgen, vaak honderden euro's! Voor veel mensen zijn er heffingskortingen(稅收抵免), bijvoorbeeld het 'kindgebonden budget' als je kinderen hebt. Ook kun je een deel van de rente terugkrijgen die je betaald hebt voor een koophuis. Je kunt het makkelijkst via internet aangifte doen, maar het kan ook met een formulier.
- ❖ Meer informatie vind je op www.belastingdienst.nl. Je kunt ook formulieren aanvragen via de belastingtelefoon: 0800-0543

Wat kun je doen als je belasting moet betalen

- ❖ Je kunt hulp krijgen bij het invullen van een belastingformulier. Je moet dan een afspraak maken met het belastingkantoor bij jou in de buurt.
- ❖ Misschien moet je extra geld aan de Belastingdienst betalen en denk je dat het te veel is. Dan kun je bezwaar maken. Je kunt dat via internet of met een formulier doen.
- ❖ Je kunt een afspraak maken over betalen in termijnen: steeds een beetje betalen.

- ❖ Als je een laag inkomen hebt, hoef je de belasting aan de gemeente niet te betalen. Je kunt kwijtschelding aanvragen bij de gemeente.

Toeslagen

- ❖ Een toeslag is geld dat je krijgt van de Belastingdienst voor kosten die je maakt. Je kunt een toeslag krijgen als je een laag inkomen hebt. Er zijn drie toeslagen:
 1. Huurtoeslag. Deze toeslag kun je krijgen voor de huur die je betaalt.
 2. Zorgtoeslag. Deze toeslag kun je krijgen voor geld dat je betaalt aan de verzekering voor ziektekosten.
 3. Kinderopvangtoeslag. Deze toeslag kun je krijgen voor geld dat je betaalt aan kinderopvang: je kind gaat bijvoorbeeld naar een kinderdagverblijf.
- ❖ Je kunt een toeslag aanvragen bij de Belastingdienst via internet, op www.toeslagen.nl.

De DigiD-code

- ❖ Iedereen die een burgerservicenummer heeft, kan ook een DigiD-code aanvragen. Dit spreek je uit als: die-gie-dee-code. Dat is een wachtwoord dat je gebruikt op internet bij veel verschillende instanties.
- ❖ Je kunt op internet zaken doen met: de gemeente; de Belastingdienst, bijvoorbeeld als je toeslagen aanvraagt; het UWV, als je werk zoekt; de Sociale Verzekeringsbank, als je kinderbijslag aanvraagt; DUO, als je geld wilt lenen voor het inburgeringsexamen.

❖ Betalen

Een bankrekening

- ❖ Bijna iedereen in Nederland heeft een bankrekening. Je hebt dan een rekeningnummer bij een bank, zoals de Rabobank of de ING.
- ❖ Als je een bankrekening wilt openen, kun je bij de bank een formulier invullen. Je kunt ook op internet een nieuwe rekening aanvragen. Je krijgt dan een pasje van die bank.
- ❖ Je inkomen komt elke maand op je bankrekening. Je haalt er geld af als je iets moet betalen.
- ❖ Op internet kun je zien wat je saldo is. Als je minder dan €0,- hebt, krijgt de bank nog geld van jou.
- ❖ Je hebt dan een tekort, een negatief saldo. Dat heet ook rood staan.

Geld pinnen

- ❖ Als je contant geld wilt hebben, moet je geld halen bij de bank. Je kunt ook geld uit een automaat halen. Dat heet pinnen.
- ❖ Je moet dan je eerst je pincode intoetsen: dat zijn vier nummers. Die code is alleen voor jezelf, andere mensen mogen de code niet weten. Dan moet je kiezen hoeveel geld je wilt hebben.
- ❖ Je kunt ook bij een winkel pinnen. Je betaalt dan met je bankpas en je pincode. Je hoeft dan niet met contant geld te betalen.

Geld overmaken

- ❖ Alle rekeningen die je thuis krijgt, moet je betalen via de bank. De heet 'geld overmaken'. Het kan op verschillende manieren. De meeste mensen doen het zo:
 1. Automatisch betalen
Die heet ook: betalen met een machtiging(授權) of met een incasso. Dat is vaak de goedkoopste manier van betalen. Je doet dat meestal als je elke keer hetzelfde moet betalen. Je hoeft dan niets te doen, de huisbaas haalt elke maand geld van je rekening. Als je automatisch wilt gaan betalen, moet je eerst een machtiging invullen en er je handtekening op zetten. Een machtiging is een formulier. De

machtiging krijg je van de huisbaas. Je kunt altijd weer stoppen met automatisch betalen. Dat kan via een formulier van de bank. Je kunt ook een bedrag weer terugzetten op je bankrekening als er te veel van af is gehaald.

2. Met een acceptgiro

Een acceptgiro is een gele strook onderaan een rekening. Je moet dat invullen en er je handtekening op zetten en opsturen via de post.

3. Via internet

Je kunt via internet betalen, met een wachtwoord en een code. Dat heet internetbankieren. Je moet dan het nummer van de bankrekening en het bedrag intoetsen. Je kunt ook een acceptgiro via internetbankieren betalen.

Je bankrekening blokkeren

- ❖ Als het pasje van je bank is gestolen, kan iemand anders misschien geld van je bankrekening halen. Je moet dan je bankrekening laten blokkeren. Niemand kan dan nog geld van je bankrekening halen.
- ❖ Je kunt je bankrekening blokkeren bij de bank of door je bank te bellen. Je moet ook aangifte doen bij de politie.

❖ Verblijfsvergunning en naturalisatie

In elke situatie andere regels

- ❖ Voor buitenlanders die een verblijfsvergunning willen krijgen of houden, zijn er veel regels. In elke situatie zijn de regels weer anders:
 1. Als je naar Nederland wilt komen.
 2. Als je al in Nederland bent en een verblijfsvergunning wilt aanvragen.
 3. Als je een verblijfsvergunning wilt verlengen.
 4. Als je de Nederlandse nationaliteit wilt aanvragen.
- ❖ Er zijn verschillende regels voor mensen uit verschillende landen. Kom je uit de Europese Unie(EU), dan zijn er minder regels.
- ❖ Op de website van de IND, www.ind.nl, kun je vinden wat je precies in welke situatie moet doen. IND betekent: Immigratie- en Naturalisatiedienst. Deze instantie beslist over verblijfsvergunningen.

Je wilt naar Nederland komen

- ❖ Je moet eerst een MVV aanvragen in je eigen land, bij een Nederlandse ambassade, (of een consulaat). Een MVV is een visum waarmee je Nederland kunt binnenkomen. Dat moet ook al als je maar kort blijft. Het hoeft niet als je uit de EU of bijvoorbeeld de Verenigde Staten komt..
- ❖ Als je je MVV hebt en langer dan drie maanden in Nederland wilt blijven, moet je al in je eigen land een verblijfsvergunning aanvragen. Die aanvraag moet je doen bij de IND.
- ❖ De IND kan een negatief antwoord op je aanvraag geven: je krijgt dan geen verblijfsvergunning. Dan kun je protesteren. Dat heet 'bezwaar maken'. Een advocaat kan je daarbij helpen.
- ❖ Je moet in je eigen land het basisexamen inburgering buitenland doen.

Je bent pas in Nederland

- ❖ Je moet binnen drie dagen naar de vreemdelingenpolitie. Mensen van buiten de EU moeten dat ook als ze maar kort blijven.
- ❖ Je moet binnen twee weken je verblijfsvergunning ophalen bij een IND-loket. De adressen vind je op de website van de IND.
- ❖ Je moet je ook bij de gemeente waar je woont inschrijven in de gemeentelijke basisadministratie(GBA).

Een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd en onbepaalde tijd

- ❖ Als je een verblijfsvergunning krijgt, is dat eerst voor bepaalde tijd. Meestal is dat een verblijfsvergunning voor een jaar, soms voor drie of vijf jaar. Je moet verblijfsvergunning steeds verlengen. Een asielzoeker die wacht op de beslissing van de IND, krijgt eerst een W-document.

- ❖ Als je vijf jaar of langer in Nederland bent en als je je eigen inkomen hebt, kun je een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd aanvragen. Dat betekent voor een langere tijd.
- ❖ Een verblijfsvergunning aanvragen en verlengen moet bij de IND.

Naturalisatie (歸化)

- ❖ Naturalisatie betekent dat je de Nederlandse nationaliteit krijgt. Je hebt dan meer rechten in Nederland, bijvoorbeeld: je krijgt een Nederlands paspoort waarmee je naar alle landen kunt reizen; je mag stemmen voor de Tweede Kamer. Je kunt de Nederlandse nationaliteit alleen krijgen als je:
 1. Achttien jaar of ouder bent.
 2. Vijf jaar of langer in Nederland woont. Soms mag het ook als je drie jaar in Nederland woont, bijvoorbeeld als je getrouwd bent of officieel samenwoont met een Nederlander.
 3. Nederlands kunt spreken en schrijven op niveau A2: daarvoor moet je het inburgeringsexamen doen.
- ❖ Als je Nederlander wilt worden, kun je meestal niet je oude nationaliteit houden. In sommige situaties mag je wel twee nationaliteiten hebben. Bijvoorbeeld als je Marokkaan bent, omdat je de Marokkaanse nationaliteit altijd moet houden. Je kunt de Nederlandse nationaliteit ook voor je kinderen aanvragen.
- ❖ De Nederlandse nationaliteit kun je aanvragen bij de gemeente waar je woont.
- ❖ Elk document dat je aanvraagt, kost geld. De Nederlandse nationaliteit aanvragen kost veel geld. Op www.ind.nl kun je vinden hoeveel geld. Daar kun je ook alle formulieren vinden.

Het inburgeringsexamen en de staatsexamens NT2

- ❖ De meeste buitenlanders van buiten de EU die hier willen blijven, zijn inburgeringsplichtig. Dat betekent dat ze hier inburgeringsexamen of staatsexamens NT2 moeten doen. Bij die examens moet je laten zien dat je de Nederlandse taal kunt spreken en schrijven. Je moet een examen doen voor lezen, schrijven, luisteren en spreken.
- ❖ Het inburgeringsexamen is een examen op niveau A2. De staatsexamens kun je op twee niveaus doen: programma 1 op niveau B1 en programma 2 op niveau B2.
- ❖ Ook moet je genoeg weten over Nederland. Dat heet Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM). Ook daar moet je een examen voor doen.
- ❖ Als je na 1 januari 2013 naar Nederland bent gekomen, moet je een inburgeringscursus of taalcursus en het examen zelf betalen. Je kunt wel geld lenen bij DUO (www.duo.nl).
- ❖ Buitenlanders die vanaf 2015 inburgeringsplichtig zijn geworden, moeten ook ONA doen. ONA betekent 'Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt'. Dat is verplicht voor cursisten die inburgeringsexamen of staatsexamens NT2 doen.
- ❖ Ze moeten een portfolio maken over werken in Nederland. Over dat portfolio krijgen ze een gesprek. KNM en ONA heten samen KNS.
- ❖ Als je de Nederlandse nationaliteit wilt aanvragen, moet je eerst geslaagd zijn voor het inburgeringsexamen of het staatsexamen NT2, programma 1 of programma 2. Dat moet ook als je uit de EU komt.
- ❖ Op de website www.inburgeren.nl kun je meer informatie over het examen vinden.

Vrijstelling

- ❖ Niet alle buitenlanders van buiten de EU hoeven het inburgeringsexamen te doen. Het hoeft bijvoorbeeld niet:
 1. Als je de Nederlandse nationaliteit hebt.
 2. Als je ouder dan 65 jaar bent.
 3. Als je genoeg diploma's in Nederland hebt gehaald.
- ❖ Als je vier keer gezakt bent en 600 uur les hebt gehad, kun je soms een vrijstelling aanvragen.

❖ Hulp bij problemen

Als je problemen hebt

- ❖ Soms voel je je langere tijd niet goed. Je hebt bijvoorbeeld vaak hoofdpijn of je bent steeds moe en hebt geen zin om iets te doen. Of je bent steeds bang. Het is goed om bij die problemen eerst een afspraak met de huisarts te maken. Misschien heb je een depressie. Je kunt van de huisarts medicijnen krijgen die helpen bij een depressie.
- ❖ De huisarts kan je ook doorverwijzen **doorverwijzen: referrals**:
 1. Naar het maatschappelijk werk. Daar kun je praten over je problemen, bijvoorbeeld over problemen op je werk of met je man of vrouw. Meer informatie vind je [www. maatschappelijk.com](http://www.maatschappelijk.com)
 2. Naar Bureau Jeugdzorg **de Bureau Jeugdzorg: youth care office**. Daar kun je praten over problemen met je kind. Misschien kan je kind in therapie. Op www.bureaujeugdzorg.info/hoofdlocaties vind je adressen van Bureau Jeugdzorg.
 3. Naar het Riagg of een adres van de GGZ (geestelijke gezondheidszorg). Daar kun je zelf in therapie, bijvoorbeeld als je een depressie hebt. Bij een therapie praat je over hoe het met je gaat, wat je problemen zijn, waarom je problemen hebt enzovoort. Bij het maatschappelijk werk, de GGZ en het Riagg kun je vaak in je eigen taal praten.

Thuiszorg

- ❖ Sommige mensen hebben thuis extra hulp nodig. Bijvoorbeeld:
 1. Iemand die pas een baby heeft gekregen.
 2. Iemand die lange tijd ziek is en jonge kinderen heeft.
 3. Oudere mensen die geholpen moeten worden met wassen, eten enzovoort.
 4. Oudere of zieke mensen die hulp nodig hebben bij het huishouden.
- ❖ Je kunt thuiszorg aanvragen bij het CIZ (www.ciz.nl). Dat kan ook via de huisarts. Het CIZ kijkt of je hulp nodig hebt, voor hoelang en hoeveel uur per week.

Opname

- ❖ Soms is thuiszorg niet genoeg. Soms kan iemand thuis niet meer goed verzorgd worden. Dan kan een opname nodig zijn. Bijvoorbeeld in een verpleeghuis: een huis voor zieke oude mensen. De huisarts kan je advies geven.

Juridische hulp

- ❖ Juridische hulp is hulp die je nodig hebt van bijvoorbeeld een advocaat. Wanneer heb je juridische hulp nodig? Bijvoorbeeld in deze situaties:
 1. Je wilt in Nederland blijven, maar hebt problemen met je verblijfsvergunning.

2. Iemand die bij de politie, bij de gemeente of bij de IND werkt, heeft jou slecht behandeld. Je hebt een klacht tegen deze persoon.
3. Je wilt scheiden van je man of vrouw.
4. Je hebt op je werk ruzie gehad met je baas en je bent nu je baan kwijt.
5. Je hebt een auto gekocht, maar de auto is kapot en de garage wil niet betalen voor de reparatie.
6. Je hebt iets gedaan wat verboden is. Bijvoorbeeld: je hebt te veel alcohol gedronken en ging toch in een auto rijden. Er gebeurde door jouw fout een ongeluk. Er kan in deze situaties een rechtszaak komen. In een rechtszaak beslist de rechter wie er gelijk heeft en wat er nu moet gebeuren.

Welke juridische hulp kun je krijgen en wat kost het?

- ❖ Sociaal Raadslieden zijn mensen die je kunnen helpen met verschillende juridische problemen.
- ❖ Het zijn geen advocaten. De hulp van Sociaal Raadslieden is gratis.
 1. Ze kunnen informatie en advies geven.
 2. Ze kunnen je helpen met het invullen van formulieren of het schrijven van brieven.
- ❖ Ze weten wie je verder kunnen helpen. Ook kun je gratis hulp vragen bij het Juridisch Loket. Je kunt naar een kantoor gaan van het Juridisch Loket bij jou in de buurt. Je kunt ze ook bellen. Als je niet precies weet wat je moet doen bij een juridisch probleem, kun je het beste eerst advies vragen van Sociaal Raadslieden (www.sociaalraadslieden.nl) of www.mogroup.nl) of bij een Juridisch Loket (www.juridischloket.nl).
- ❖ Je kunt ook zelf naar een Bureau voor Rechtshulp gaan en hulp van een advocaat vragen.
- ❖ Als je met een advocaat een rechtszaak begint, moet je zelf een deel van de kosten betalen. Als een laag inkomen hebt, is dat niet zo veel.

6. Opvoeding en onderwijs in Nederland

de opvoeding; het onderwijs:教育

Kinderen

- ❖ Als je een kind hebt, zorg je voor hem tot ongeveer achttien jaar is. Met achttien jaar is hij volwassen.
- ❖ In Nederland kun je hulp krijgen bij het zorgen voor je kind.
- ❖ Er zijn verschillende namen voor kinderen van verschillende leeftijden:
 1. 0 tot 1 jaar: de baby
 2. 1 tot 4 jaar: de peuter
 3. 4 tot 6 jaar: de kleuter
 4. 6 tot 12 jaar: het schoolkind
 5. 12 tot 18 jaar: de puber

❖ Zorgen voor je kinderen

Als je zwanger bent

- ❖ Als je zwanger **zwanger:pregnant** bent, krijg je in Nederland te maken met de verloskundige(助産士). Dat is iemand, meestal een vrouw, die zwangere vrouwen helpt.
 - ❖ Je gaat naar de verloskundige voor controles. De eerst afspraak maak je als je ongeveer twee maanden zwanger bent.
 - ❖ De verloskundige geeft je advies.
 - ❖ De verloskundige helpt je als je gaat bevallen. 'Bevallen' betekent dat je baby wordt geboren.
- ❖ Als je zwanger bent en alles gaat goed, mag je thuis bevallen. Als je dat wilt, mag je ook bevallen in het ziekenhuis, met de verloskundige erbij. Als er problemen zijn, ga je naar gynaecoloog in een kraamhulp regelen. Een kraamhulp komt ongeveer een week bij je in huis helpen als de baby geboren is.
- ❖ Je moet er ook aan denken dat je alle spullen voor de baby zelf in huis moet halen. Als je baby thuis wordt geboren, moet je ook voor de bevalling spullen halen. Soms krijg je ook van de verzekering spullen. De kosten voor de controles en de bevalling worden voor het grootste deel betaald door je zorgverzekering.

Het consultatiebureau

- ❖ Het consultatiebureau is er voor kinderen van nul tot vier jaar. Wat doen ze op het consultatiebureau?
 1. Ze controleren:
 - *Of kind gezond is: ze meten en wegen je kind, ze controleren of het goed kan zien en horen

enzovoort.

*Of je kind genoeg nieuwe dingen heeft geleerd, hoe het gaat met praten enzovoort. Dit noem je de ontwikkeling van je kind.

2. Je krijgt adviezen over de voeding, het slapen, het spelen enzovoort.
3. Je kind krijgt vaccinaties(接種疫苗): een vaccinatie is een prik, die je kind krijgt tegen ziektes. Je krijgt een boekje van het consultatiebureau. Dat heet het groeiboekje. Daarin staan de afspraken en adviezen. Je kunt er ook zelf in schrijven, bijvoorbeeld hoe lang je kind nu is.

Kinderopvang

- ❖ Als allebei de ouders willen werken, moet er iemand anders voor hun kind zorgen. Ze moeten kinderopvang regelen. Dat kan op verschillende manieren:
 1. Een oppas: er komt een oppas bij je thuis of je kind gaat naar een oppas toe.
 2. Dat kan een oppas zijn die je niet hoeft te betalen, bijvoorbeeld iemand van de familie.
 3. Meestal is dat een oppas die je wel moet betalen.
 4. Als je zelf geen oppas kunt vinden, kun je via een gastouderbureau een oppas zoeken. Dat is een organisatie die een oppas voor je zoekt en afspraken maakt met de ouders en de oppas. Als je kind bij de oppas thuis komt, is die persoon een gastouder.
- ❖ Een kinderdagverblijf: Je kind gaat naar het kinderdagverblijf en komt in een groep met andere kinderen. Daar werken mensen die overdag voor je kind zorgen. Je kind kan er spelen, eten en slapen.
- ❖ Buitenschoolse opvang (of: naschoolse opvang): Als je kind naar de basisschool gaat, is het misschien nodig dat er iemand voor je kind zorgt na schooltijd. Als je geen oppas hebt, kun je opvang buiten de schooltijden regelen. Daar zijn mensen die op kinderen van vier tot twaalf jaar passen. Je kind kan er met andere kinderen spelen.

Je kind inschrijven bij een kinderdagverblijf

- ❖ Als je wilt dat je kind een plaats krijgt op een kinderdagverblijf, moet je er eerst een zoeken. Je kunt bij het kinderdagverblijf of op internet informatie krijgen: op welke dagen kan je kind ernaartoe, hoeveel kost het, wat doen ze met de kinderen enzovoort.
- ❖ Als je een goed kinderdagverblijf gevonden hebt, moet je je kind eerst inschrijven. Je moet formulieren invullen bij het kinderdagverblijf of op internet. Je kunt je kind al inschrijven als je nog zwanger bent.

Geld terugkrijgen

- ❖ Kinderopvang kost veel geld. Maar je hoeft meestal niet alles zelf te betalen. Je kunt een deel van de kosten van de belasting terugkrijgen. Dat heet kinderopvangtoeslag. Je kunt kinderopvangtoeslag aanvragen via internet.

Kinderbijslag

- ❖ Als je kinderen hebt, heb je veel kosten. Eten, kleren, de school, het kost allemaal geld. De regering betaalt mee voor je kind tot het achttien jaar is. Dat heet kinderbijslag. Kinderbijslag krijg je elke drie maanden van de SVB, de Sociale Verzekeringsbank.

- ❖ Hoeveel geld je krijgt per kind is afhankelijk van de leeftijd van je kind. Binnen een paar weken nadat je eerst kind is geboren kun je kinderbijslag aanvragen. Dat kan op www.svb.nl. Daar kun je ook meer informatie vinden.

De opvoeding van je kinderen

- ❖ Opvoeding betekent dat jij je kind dingen leert. Je leert je kind bijvoorbeeld praten. Maar je leert heet ook wat wel mag en wat niet mag. Bijvoorbeeld: 'Je mag andere kinderen niet slaan.'
- ❖ Soms zijn er problemen bij de opvoeding. Bijvoorbeeld: je kind wil niet meer naar je luisteren of maakt steeds ruzie met andere kinderen. Als het nodig is, kunnen andere mensen je helpen bij de opvoeding. Je kunt erover praten met de huisarts, op het consultatiebureau of op school. Je kunt ook cursussen over opvoeding volgen.
- ❖ Als de problemen blijven, kun je naar bureau jeugdzorg gaan. Je kunt er praten over problemen en advies krijgen, vaak ook in je eigen taal. Meer informatie vind je op www.bureaujeugdzorg-info.
- ❖ Ouders mogen in Nederland hun kind niet slaan. Soms wordt een kind mishandeld: het kind wordt vaak geslagen of krijgt heel veel straf. Als je weet dat een kind dat je kent mishandeld wordt, kun je contact opnemen met een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. via www.amk-nederland.nl

De ontwikkeling van je kinderen

- ❖ Kinderen moeten veel dingen leren. Ze leren niet alleen op school, maar ook thuis of buiten.
- ❖ Op elke Leeftijd moeten ze weer andere dingen leren. Een peuter leert bijvoorbeeld praten, een kleuter leert fietsen, een schoolkind in Nederland leert zwemmen.
- ❖ Als een kind genoeg nieuwe dingen leert, gaat het goed met zijn ontwikkeling.
- ❖ Belangrijk voor de ontwikkeling van je kinderen zijn deze punten:
 1. kinderen leren veel door te spelen, op elke leeftijd.
 2. Het is belangrijk dat je kind genoeg contact heeft met kinderen van zijn leeftijd.
 3. Het is belangrijk dat kinderen genoeg bewegen. Je kind beweegt als hij buiten speelt. Of als hij lid wordt van een sportclub.
 4. Lezen is goed voor de ontwikkeling van je kind, peuters en kleuters kun je voorlezen. Je kind kan gratis lid worden van de bibliotheek.
 5. Gezond eten en drinken voor je kind. Kinderen die niet gezond eten, zijn vaker ziek en kunnen te dik worden. Vooral het ontbijt is belangrijk.

Verantwoordelijk voor je kinderen

- ❖ Ouders zijn verantwoordelijk voor hun kinderen. Dat betekent bijvoorbeeld: als je kind niet op school komt, kun je een boete krijgen. Of als je kind onder de zestien jaar op straat iets kapotmaakt, moet je het betalen.

❖ Onderwijs

Vrijheid van onderwijs

- ❖ In Nederland is er vrijheid van onderwijs. Dat betekent:
 - dat je zelf de school voor je kind mag kiezen;
 - dat iedereen zijn eigen school mag beginnen. Er is wel controle van de regering of de kinderen genoeg leren op die school.
- ❖ Er zijn veel verschillende soorten scholen. Bijvoorbeeld:
 - Christelijke of islamitische scholen: daar vinden ze het belangrijk dat de kinderen over het geloof leren. De regels op de school hebben ook te maken met het geloof.
 - Openbare scholen: 'openbaar' betekent: voor iedereen. De regels op een openbare school hebben niet te maken met het geloof.
 - Scholen met een ander systeem van leren. Bijvoorbeeld: op een Jenaplanschool leren en spelen kinderen van verschillende leeftijden met elkaar.

Leerplicht

- ❖ Leerplicht betekent dat kinderen naar school moeten. Vanaf vier jaar gaan bijna alle kinderen naar de basisschool. Maar vanaf vijf jaar is naar school gaan verplicht. Er is leerplicht totdat een kind zestien jaar is. Als hij zestien is, moet hij het schooljaar nog afmaken.
- ❖ Kinderen van zestien en zeventien moeten ook naar school als ze nog geen diploma hebben. (Het vmbo-diploma is niet genoeg.) Verdergaan met leren mag natuurlijk altijd.
- ❖ Leerplicht betekent ook dat je kind niet vrij mag hebben voor een vakantie of voor een feest buiten de schoolvakanties. Als je kind toch thuisblijft, kun je een boete krijgen. In speciale situaties kun je wel vrij krijgen. Bijvoorbeeld voor een begrafenis. Maar dan moet de directeur van de school toestemming(允許) geven.
- ❖ Een ziek kind kan natuurlijk niet naar school gaan. Dan moet je zelfs morgens de school bellen.

Naar school gaan in Nederland.

- ❖ In Nederland zijn misschien veel dingen anders dan in je eigen land, bijvoorbeeld:

1. In Nederland leren jongens en meisjes dezelfde dingen. Ze zitten bij elkaar in de klas. Ze doen alles samen, ook bijvoorbeeld gymnastiek.
2. In Nederland dragen kinderen hun eigen kleren op school. Ze dragen dus geen uniform.
3. In Nederland leren kinderen niet alleen met boeken, maar bijvoorbeeld ook met computers of door samen aan een opdracht te werken. Ze zitten vaak ook in groepjes in de klas.
4. In Nederland hebben kinderen meer vrijheid dan in sommige andere landen. Ze mogen soms dingen zelf beslissen. Sommige buitenlanders vinden dat Nederlandse kinderen weinig respect voor de leraar hebben.

De peuterspeelzaal

- ❖ Als een kind twee of tweeënhalf jaar is, mag hij gaan naar de peuterspeelzaal. Dat is een school voor kinderen van twee tot vier jaar. Een kind gaat er twee of drie keer per week een paar uur naartoe.
- ❖ De peuterspeelzaal is geen kinderdagverblijf, naar de juf luisteren, liedjes zingen enzovoort.
- ❖ De peuterspeelzaal is niet verplicht, maar wel belangrijk. Peuters leren daar veel dingen: beter Nederlands spreken, samen spelen, knutselen, naar de juf luisteren, liedjes zingen enzovoort. Spelen is niet alleen leuk: door spelen leren kinderen ook veel nieuwe dingen.
- ❖ Je moet je kind eerst inschrijven als je wilt dat hij naar de peuterspeelzaal gaat.

De voorschool

- ❖ Een voorschool is een soort peuterspeelzaal. Kinderen van twee tot vier jaar gaan daar vier keer per week en ochtend of een middag naartoe. De voorschool is er voor kinderen die thuis geen Nederlands spreken en voor kinderen die achter zijn in hun ontwikkeling(發展). Bijvoorbeeld kinderen die al drie jaar zijn en nog bijna niet praten. Als die kinderen naar de voorschool gaan, gaan het later meestal beter met hun op basisschool..

Een basisschool kiezen

- ❖ Met vier jaar mag je kind naar de basisschool. Je moet dus voordat je kind vier jaar is een school kiezen en je kind inschrijven. Je kind kan op een wachtlijst komen. Op sommige scholen is er geen plaats meer als je je kind niet op tijd inschrijft.
- ❖ Hoe weet je wat een goede school is? Je moet eerst weten wat je belangrijk vindt, bijvoorbeeld:
 - Wil je een school in de buurt van je huis?
 - Wil je een christelijke, islamitische of openbare school?
- ❖ Je kunt informatie vragen bij de school. Het is goed om een keer te gaan kijken op die school. Je kunt ook informatie vragen aan mensen met kinderen op die school.

De basisschool, groep 1 en 2

- ❖ Kinderen van vier jaar komen in groep 1 van de basisschool. Kleuters leren in groep 1 en 2 veel dingen die belangrijk zijn voor hun ontwikkeling: beter Nederlands spreken, samen spelen, naar de juf luisteren, knutselen, liedjes zingen, tekenen, tellen enzovoort.

De basisschool, groep 3 tot en met 8

- ❖ De meeste kinderen gaan naar groep 3 als ze zes jaar zijn. In groep 3 beginnen de kinderen met lezen, schrijven en rekenen.
- ❖ Ze krijgen ook vakken als gymnastiek, tekenen en muziek.
- ❖ In de hogere groepen krijgen de kinderen steeds meer andere vakken **het vak: subject**, zoals aardrijkskunde(地理), geschiedenis en Engels
- ❖ De laatste groep van de basisschool is groep 8. De meeste kinderen worden twaalf jaar in groep 8.

Informatie van de school

- ❖ Elke school heeft een boekje met informatie: de schoolgids. Daar staat bijvoorbeeld in wat het telefoonnummer van de school is, wat de schooltijden zijn, wanneer er vakanties en feesten zijn. Die informatie kun je ook vinden op de website van de school.
- ❖ Er komen vaak brieven van de school met informatie. Soms moet je dan ook antwoord geven op zo'n brief, bijvoorbeeld door een strookje in te vullen.

Hoe gaat het met je kind op school

- ❖ De kinderen krijgen een paar keer per jaar een rapport. Op dat rapport kun je zien hoe het gaat met je kind. Hoe gaat het met het leren? Hoe is het contact met de leraar en met de andere kinderen?
- ❖ Als het niet goed gaat met een kind op school, helpt de school. Het kind krijgt dan bijvoorbeeld extra les in de vakken die hij moeilijk vindt.
- ❖ In groep 8 krijgen de kinderen een advies van de leraar: naar welke school voor voortgezet onderwijs kunnen ze het beste gaan (vmbo, havo of vwo)? Ook moet ze meestal een toets doen, de Cito-toets.

Contact met de school

- ❖ Het is belangrijk dat er vaak contact is tussen ouders en de school. Als ouder weet je dan hoe het met je kind op school gaat. En de leraar weet hoe het thuis is. Dat contact kan op verschillende manieren:
 1. Je kunt eens binnenlopen in de klas om te kijken wat je kind heeft gemaakt.
 2. Elke school heeft ouderavonden waarop je informatie krijgt.
 3. Er zijn avonden om met de leraar te praten over je kind en over zijn rapport. Soms is er een 10-minutengesprek. Je kunt dan tien minuten met de leraar van je kind praten.
 4. Elke school vraagt ouders om te helpen, bijvoorbeeld met een schoolreisje of met een feest.

Schooltijden

- ❖ Er zijn basisscholen waar de kinderen 's morgens en 's middags naar school gaan. Bijvoorbeeld van half negen tot twaalf uur en van halftwee tot halfvier. Op die scholen gaan de meeste kinderen tussen de middag thuis eten. Sommige kinderen blijven op school eten. Dat heet overblijven. Voor het overblijven moet je meestal apart betalen.
- ❖ Er zijn ook scholen waar alle kinderen tussen de middag blijven eten. Op die scholen is er tussen de middag een korte pauze. De kinderen zijn dan 's middags eerder vrij, bijvoorbeeld om halfdrie. De school heeft dat een continuurooster.

Speciaal onderwijs

- ❖ Er zijn in Nederland scholen voor speciaal onderwijs: dit zijn scholen voor kinderen die een handicap hebben, bijvoorbeeld: kinderen die niet goed kunnen leren en kinderen die niet goed kunnen horen of zien.
- ❖ Vaak zitten kinderen met leerproblemen eerst op de basisschool. Als het echt niet gaat op de basisschool, krijgt je kind een test. Als het nodig is, kan hij daarna naar het speciaal basisonderwijs.

Het voortgezet onderwijs

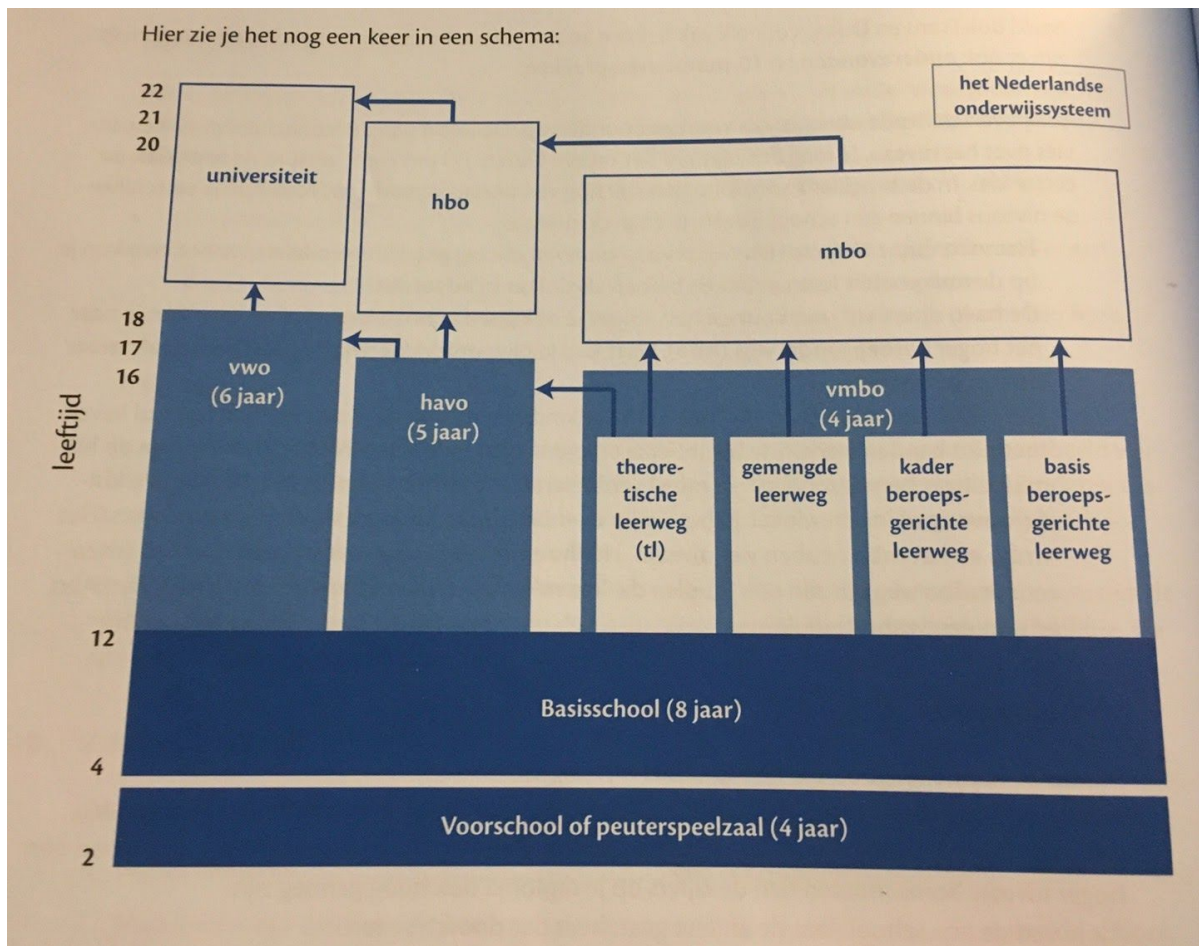
- ❖ Kinderen gaan naar het voortgezet onderwijs (vo) als ze ongeveer twaalf jaar zijn. Het voortgezet onderwijs heet ook middelbare school.
- ❖ Ze leren daar meer dingen dan op de basisschool, bijvoorbeeld ook Frans en Duits. Voor elk vaak hebben ze een andere leraar. Op het voortgezet onderwijs zijn er ook ouderavonden en 10-minutengesprekken.
- ❖ Er zijn verschillende niveaus van voortgezet onderwijs. De leraar van de basisschool geeft een advies over het niveau. Je mag dus niet zelf het niveau kiezen. Je kind komt eerst in de brugklas: de eerste klas. In de brugklas kan je kind meestal nog van niveau veranderen. Vaak kun je verschillende niveaus binnen een school kiezen. Dit zijn de niveaus:
 1. Het vwo duurt zes jaar. Het vwo is voor kinderen die erg goed kunnen leren. Na het vwo kun je op de universiteit leren voor een beroep als dokter of advocaat.
 2. De havo duurt vijf jaar. Voor de havo moet je ook goed kunnen leren. Na de havo kun je naar het hoger beroepsonderwijs (hbo). Daar kun je bijvoorbeeld leren voor een beroep als leraar op een basisschool.
 3. Het vmbo duurt vier jaar. Het vmbo is voor kinderen die minder goed kunnen leren of liever met hun handen werken. Je begint er al te leren voor een beroep. Na het vmbo kun je op het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) verder leren voor een beroep, bijvoorbeeld in de kinderopvang of in een winkel. In het vmbo en mbo zijn er ook weer verschillende niveaus. Het vmbo en het mbo hebben vier

niveaus. Het hoogste niveau van het vmbo is vmbo-tl (theoretische leerweg). Er zijn ook scholen die 'mavo' heten. De kinderen die zo'n school afmaken, krijgen een vmbo-tl-diploma.

Doorstromen

- ❖ Kinderen kunnen niet op elk niveau onderwijs krijgen. Voor de middelbare school heeft een kind het advies van de leraar van de basisschool nodig. Als jongeren het diploma van de middelbare school hebben, kunnen ze vaak verder leren op een hoger niveau. Soms moeten dan de cijfers op je diploma ook hoog genoeg zijn..
- ❖ Als je van de ene school naar de andere gaat, heet de doorstromen. Hoe kunne jongeren doorstormen?

Met een vwo-diploma	Naar het hbo of de universiteit
Met een havo-diploma	Naar het hbo of mbo of de vijfde klas van het vwo
Met een vmbo-diploma	Naar het mbo of de vierde klas van de havo
Met een hbo-diploma	Naar de universiteit
Met een mbo-diploma (niveau 4)	Naar het hbo

Wat kost naar school gaan

❖ Er zijn verschillende kosten als je kind naar school gaat:

1. De ouderbijdrage
De basisschool of het voortgezet onderwijs vraagt ouders om te betalen voor verschillende kosten, zoals een schoolreisje of feesten. Dat heet ouderbijdrage. Hoeveel je moet betalen per kind, is per school verschillend. De ouderbijdrage is niet verplicht. Je kunt praten met de school als je het niet kunt betalen.
2. Kosten voor boeken
Op de basisschool en het voortgezet onderwijs hoef je niet te betalen voor boeken. De kinderen gebruiken de boeken van de school. De school vraagt wel geld voor kopieën, het gebruik van internet enzovoort.
3. Lesgeld
Voor kinderen tot achttien jaar is het onderwijs gratis. Als je ouder bent dan achttien, moet je wel lesgeld betalen.

Als je het niet kunt betalen

- ❖ Voor de kosten op het voortgezet onderwijs kun je geld terugkrijgen van de regering als je een laag inkomen hebt. Ook kun je geld lenen voor jongeren die verder studeren na het voortgezet onderwijs, of als je zelf een opleiding wilt volgen. Op www.duo.nl kun je meer informatie vinden en een aanvraag doen.

7. Werken in Nederland

Verschillende soorten werk

- ❖ In Nederland hebben de meeste mensen tussen de 15 en 65 jaar een baan. Mannen en vrouwen werken, ook vrouwen met kleine kinderen.
- ❖ Als je werk, kun je:
 - Je eigen geld verdienen.
 - Contact met andere mensen maken.
 - Nieuwe dingen leren.
 - De taal beter leren.
- ❖ Er zijn verschillende soorten werk:
 - Betaald werk en vrijwilligerswerk:
Betaald werk is werk waar je geld voor krijgt: je salaris. Vrijwilligerswerk is werk zonder salaris, bijvoorbeeld op de school van je kinderen.

- Tijdelijk werk en vast werk:
Tijdelijk werk is werk voor een korte tijd, bijvoorbeeld een half jaar. Bij vast werk is het niet duidelijk hoelang het werk duurt. Meestal heb je vast werk voor langere tijd. Vaak is een baan eerst tijdelijk. Later kan het dan een vaste baan worden. Een flexwerker is iemand die tijdelijk werk doet dat nooit een vaste baan kan worden. Zo iemand werk bijvoorbeeld voor een uitzendbureau.
- Een eigen bedrijf:
Als je een eigen bedrijf hebt, werk je niet voor een baas. Je werkt voor jezelf. Je bent dan zelfstandig ondernemer. Je hebt bijvoorbeeld een winkel, een garage of een restaurant.
- Zwart werk:
Als je werkt zonder belasting te betalen, werk je zwart. Zwartwerken is verboden. Werk waarbij je belasting betaalt, is 'wit werk'.

Werktijden

❖ Wanneer werken mensen?

- Parttime of fulltime
Als je de hele week werkt, werk je fulltime. Parttime betekent dat je niet de hele week werkt, maar bijvoorbeeld twee of drie dagen per week, of vijf halve dagen.
- Regelmatige of onregelmatige werktijden
Iemand die regelmatige werktijden heeft, werkt elke dag op dezelfde tijd. Iemand die onregelmatige werktijden heeft, werkt op verschillende tijden, bijvoorbeeld soms 's nachts en soms overdag.

Werknemer en werkgever

- ❖ Een werkgever is de baas. Hij betaalt salaris aan de werknemers. De werknemers werken voor hem. Bijvoorbeeld: er werken zes monteurs en een secretaresse bij de garage. Zij zijn de werknemers. De baas van de garage is de werkgever.

❖ Wat wil ik en wat kan ik

Als je werk zoekt, ga je solliciteren: proberen een baan te krijgen. Maar je kunt niet op alles banen solliciteren, je moet eerst weten welk werk bij je past. Je moet het antwoord weten op deze vragen:

- A Welk werk is er een wat vind ik leuk?
- B Wat kan ik, bijvoorbeeld: welke diploma's heb ik?
- C Wat vind ik belangrijk, bijvoorbeeld: hoeveel uur per week wil ik werken?

Welk werk is er?

- ❖ De meeste mensen in Nederland werken in de dienstensector, dat is werk waarmee je iets doet voor andere mensen.
- ❖ Binnen de dienstensector zijn verschillende groepen beroepen, of sectoren. Dit zijn de belangrijkste sectoren:
 - Zorg en welzijn
Bijvoorbeeld: je werkt bij de kinderopvang of in een verzorgingshuis.
 - Techniek
Bijvoorbeeld: je bent monteur.

- Bouw
Bijvoorbeeld: je bent schilder.
- Horeca
Bijvoorbeeld: je werkt in een restaurant.
- Handel en vervoer
Bijvoorbeeld: je werkt in een winkel of je bent chauffeur.
- Administratie en beveiliging
Bijvoorbeeld: je bent secretaresse of controleert in een winkel of er niemand iets steelt.
- Groene sector
Bijvoorbeeld: je bent tuinman.

Wat vind ik leuk?

- ❖ Wat doe je graag in je vrije tijd? Misschien kan dat je beroep worden. Bijvoorbeeld: als je graag in de tuin werkt, dan kun je misschien in de groene sector gaan werken. Als je niet precies weet wat je wilt, kun je een test doen om te kijken welk werk je interessant vindt. Zo'n test kun je doen op internet, bijvoorbeeld op www.werk.nl.

Bespreek de vragen met je vrienden.

- 1 In welke sector of sectoren wil jij misschien werken?
- 2 Welk werk zou je dan daarin willen doen?
- 3 Kun je ook in die sector werken, denk je? Waarom wel of waarom niet?
- 4 Heb je in je eigen land een opleiding gehad of gewerkt in een van deze sectoren?
- 5 Wat doe jij graag in je vrije tijd?

Welke diploma's heb ik?

- ❖ Als je wilt werken in een van deze sectoren, hebt je meestal een diploma nodig. Je moet dus eerst een opleiding gedaan hebben.
- ❖ Misschien heb je diploma's in je eigen land gehaald. Je kunt die diploma's Nederland laten waarderen. Je weet dan wat je met je diploma's uit eigen land in Nederland kunt doen. Je kunt een formulier aanvragen om je diploma te laten waarderen op www.idw.nl. 'IDW' betekent internationale diplomawaardering.

Ongeschoold werk

- ❖ Er is ook werk waar je geen diploma voor nodig hebt. Dat heet ongeschoold werk. Bijvoorbeeld: werk in de schoonmaak of werk in de tuinbouw. Dit soort werk is meestal makkelijk te krijgen. Maar met ongeschoold werk verdien je niet zo veel geld. En het is meestal geen leuk werk.

Wat wil ik nog leren?

- ❖ Als je geen ongeschoold werk wilt doen of blijven doen, moet je een opleiding of een cursus gaan volgen. Dit soort cursussen of opleiding zijn er:
 1. Een beroepsopleiding bij een roc, je leert hier voor een beroep in de zorg, de techniek enzovoort. Je kunt:
 - * een opleiding volgen terwijl je al werkt. Je gaat dan een dag per week naar school;
 - * de hele week naar school en stage lopen.
 2. Een cursus Nederlands.
 3. Een cursus bij een re-integratiebedrijf, zo'n bedrijf helpt mensen die al lang niet meer gewerkt hebben. Je kunt er bijvoorbeeld leren hoe je moet solliciteren.
 4. Een cursus die ze op het werk geven.
- ❖ Een ander woord voor een cursus is 'scholing'. Je kunt voor je werk een bijscholing of een nascholing volgen. Een bijscholing is een cursus om iets erbij te leren, iets nieuws. Bijvoorbeeld: op je werk gaan ze met

een nieuw computerprogramma werken. In een bijscholing kun je dan leren ermee te werken. Een nascholing is herhaling van wat je vroeger in je opleiding hebt geleerd.

- ❖ Het is belangrijk om ook na je opleiding nog scholing te volgen. Je kunt je werk dan beter blijven doen. En je hebt meer kans met een sollicitatie, als je scholing hebt gevolgd.
- ❖ Eerst moet je informatie over een cursus of opleiding zoeken, bijvoorbeeld:
 - Wat leer ik in de cursus?
 - Hoeveel kost de cursus? Kan ik een deel van het geld terugkrijgen? Of betaalt mijn werkgever de cursus?
 - Hoeveel uur per week is de cursus?
 - Waar is de cursus?
- ❖ Als je beslist om de cursus te doen, moet je je op tijd inschrijven.

Ervaring

- ❖ Je krijgt sneller een baan als je werkervaring hebt: als je dat werk al eerder gedaan hebt. Bij een sollicitatie vragen ze altijd naar je werkervaring. Ervaring in je eigen land of in Nederland. Ook ervaring met vrijwilligerswerk kan belangrijk zijn.

Lager niveau

- ❖ Als je in je eigen land diploma's hebt gehaald en hebt gewerkt, kun je in Nederland vaak niet hetzelfde werk krijgen. Je kunt dan alleen werk krijgen op een lager niveau. Bijvoorbeeld: iemand was in Turkije dokter en wordt hier in Nederland verpleegkundige. Als je Nederland ervaring krijgt met werken, kun je later wel op een hoger niveau komen.

Kwaliteiten

- ❖ Je kwaliteiten betekent: wat goed is in je karakter of wat je goed kunt. Het is belangrijk dat je kunt vertellen welke kwaliteiten je hebt.
betrouwbaar / creatief / flexibel / doorzetter / handig / initiatief / zelfstandig werken / zorgzaam / geduld / ik kan precies werken.
- ❖ Voor verschillende banen heb je verschillende kwaliteiten nodig. Bijvoorbeeld: iemand die in de gezondheidszorg werkt, moet zorgzaam zijn, geduld hebben en initiatief nemen.
- ❖ Je kwaliteiten kunnen je helpen om te kiezen wat je wilt. Bijvoorbeeld: als je handig bent, is werken in de techniek misschien iets voor jou.

Motivatie

- ❖ Als je solliciteert, vragen ze altijd naar je motivatie. Waarom wil je die baan graag hebben? Bijvoorbeeld: er is een baan in een verzorgingshuis. Jij wilt dat werk graag doen, want:
 - Je wilt graag met mensen werken.
 - Je bent zorgzaam.
 - Je hebt dit werk in je eigen land gedaan en je vond het leuk.

Wat vind ik belangrijk?

Voordat je solliciteert, moet je een aantal dingen goed weten. Bijvoorbeeld:

1. Hoeveel uur per week wil ik werken? Wil ik parttime of fulltime werken?
2. Hoeveel salaris heb ik nodig om van te leven? Dus ook: hoeveel uur moet ik werken?
3. Heb ik kinderopvang nodig?
4. Hoe ver wil ik reizen voor mijn werk? Wil ik verhuizen voor mijn werk?
5. Wil ik regelmatige werktijden of onregelmatige werktijden?
6. Kan ik zwaar werk doen?
7. Wil ik een cursus of een opleiding volgen? Heb ik tijd en geld voor een cursus of een opleiding?
8. Wil ik buiten of binnen werken?

9. Wil ik alleen of samen met andere mensen werken?
10. Vind ik het erg om vuil werk te doen?

❖ Wie kunnen je helpen?

Werk.nl en het UWV

Als je een baan zoekt, ben je een werkzoekende. Als je je baan kwijtraakt, word je werkloos. Dan moet je je binnen twee dagen inschrijven bij het UWV, via www.werk.nl. Via het UWV kun je een uitkering krijgen. Op www.werk.nl kun je veel regelen, bijvoorbeeld: een uitkering aanvragen, vacatures zoeken en je cv plaatsen. Bij het UWV krijg je meestal ook een werkcoach. Dat is iemand die je helpt bij het zoeken naar werk. Je hebt meestal contact met hem of haar via www.werk.nl. Soms kun je de werkcoach ook ontmoeten op het Werkplein. Dat is een gebouw waar het UWV samen werkt met de Sociale Dienst van de gemeente. Je vindt er informatie over het zoeken naar werk.

Een uitkering

Als je geen werk hebt, kun je soms een uitkering aanvragen. Alle uitkeringen vraag je aan bij het UWV, via www.werk.nl.

Je hebt recht op een WW-uitkering als je werkloos bent en meer dan een halfjaar hebt gewerkt. Sommige mensen zijn arbeidsongeschikt: ze kunnen niet meer werken door problemen met hun gezondheid. Deze mensen kunnen een WIA-uitkering krijgen.

Als je geen recht hebt op een andere uitkering, kun je soms bijstand aanvragen.

Je krijgt alleen bijstand als je niet genoeg geld hebt om van te leven. Dus niet als je partner genoeg geld verdient. Mensen met een eigen huis of spaargeld moeten dat geld eerst opmaken.

Bijstand is niet veel geld. De meeste mensen kunnen er maar moeilijk van leven.

Met een uitkering heb je ook plichten: je moet solliciteren en soms cursussen volgen.

Uitzendbureaus

Ook bij een uitzendbureau kun je vacatures vinden. Dat zijn meestal vacatures voor tijdelijk werk. Uitzendbureaus zijn bijvoorbeeld: Unique of Randstad.

Het uitzendbureau gaat een baan voor je zoeken. Als dat lukt, werk je als uitzendkracht en krijg je salaris via het uitzendbureau.

Je kunt op de website van het uitzendbureau vacatures zoeken. Je kunt ook bij een uitzendbureau langsgaan.

Re-integratiebedrijven

Als je een uitkering krijgt, kan je werkcoach van het UWV zeggen dat je naar een re-integratiebedrijf moet gaan. Zo'n bedrijf helpt mensen die al lang niet meer gewerkt hebben.

Re-integratiebedrijf geven cursussen en helpen je om ervaring te krijgen in het werk dat je wilt gaan doen, bijvoorbeeld door stage te lopen.

❖ Solliciteren

Weet je wat je wilt en kunt? Weet je wie je kunnen helpen? Dan kun je gaan solliciteren.

Een baan zoeken

Eerst moet je een baan gaan zoeken. Dan kun je solliciteren. Dat kan op verschillende manieren:

1. Vacatures zoeken op internet
Op internet staan veel vacatures, bijvoorbeeld op www.werk.nl. Of op de website van een uitzendbureau.
2. Sociale media op internet
Ook via sociale media als Facebook of LinkedIn kun je vacatures vinden. Je moet dan eerst een profiel aanmaken.
3. Advertenties zoeken bij uitzendbureau

In de meeste kranten staan advertenties, vooral op zaterdag.

4. Vacatures zoeken via familie, vrienden en kennissen

Je kunt tegen verschillende mensen zeggen dat je een baan zoekt, Misschien weet iemand een vacature bij het bedrijf waar hij werkt of waar een kennis werkt.

5. Vrijwilligerswerk gaan doen

Door vrijwilligerswerk krijg je ervaring en heb je meer kans op een baan. Soms is er een vacature waar jij vrijwilligerswerk doet en kun jij die baan krijgen.

6. Een open sollicitatie

Een open sollicitatie is een sollicitatie zonder dat er een advertentie is. Je schrijft een brief, je gaat langs of je belt een bedrijf. Dan zeg je dat je werk zoekt. Misschien hebben ze net iemand nodig en krijg je die baan.

Meestal is het nodig dat je vaker dan een keer belt of schrijft.

De vacature

Je wilt solliciteren op een vacature. Je hebt een advertentie van internet of uit de krant. Wat staat daarin?

1. De functie: voor welk werk zoeken ze iemand? Bijvoorbeeld: een chauffeur, een monteur, een tuinman.
2. De taken: het werk dat je moet doen.
3. De functie-eisen: wat moet je hebben om te kunnen solliciteren? Bijvoorbeeld:
 - * Welke diploma's moet je hebben?
 - * Moet je ervaring hebben?
 - * Welk niveau van de Nederlandse taal moet je hebben?
4. De werktijden:
 - * Hoeveel uur per week moet je werken?
 - * Soms ook: op welke dagen moet je werken?
5. De naam van het bedrijf met een telefoonnummer, een adres of een website op internet.
6. Een datum waarvoor je moet solliciteren.
7. Soms: het salaris.

Informatie over de vacature

Voordat je solliciteert, kun je eerst informatie vragen over de vacature. Dat kun je doen per e-mail of door te bellen en vragen te stellen. Meer informatie over het bedrijf kun je meestal ook op internet vinden.

Het is belangrijk om veel van het bedrijf te weten als je een gesprek krijgt.

- * Voor jezelf is het belangrijk: je weet dan beter of je daar echt wilt werken.
- * Je hebt ook meer kans op die baan: je laat zien dat je het belangrijk vindt wat er in het bedrijf gebeurt.

Een cv of sollicitatieformulier

Als je gaat solliciteren, moet je een lijst met informatie over jezelf opsturen. Dat heet een cv. Dit betekent 'curriculum vitae'. Op je cv zet je je naam, je adres enzovoort. Ook je diploma's en werkervaring staan erop. Vaak moet je een sollicitatieformulier van het bedrijf invullen. Zo's formulier verstuur je meestal via internet. Je kunt je cv ook op internet zetten. Dat kan bijvoorbeeld op www.werk.nl. Je cv blijft dan een tijd op internet staan. Als een bedrijf jouw cv interessant vindt, zoeken ze contact met je.

Een sollicitatiebrief

Soms moet je een brief schrijven om te solliciteren. Je schrijft in de brief waarom je de baan graag wilt hebben. Een waarom jij de beste persoon voor die baan bent. Met je sollicitatiebrief stuur je ook je cv mee.

Een sollicitatiegesprek

Soms word je uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek. Meestal krijgen nog meer mensen een gesprek. Alleen als jij de beste bent, krijg je de baan. Het gesprek is dus erg belangrijk. Je moet het dan ook goed voorbereiden. Bedenk wat jij wilt vragen over de functie. Meer bedenk ook wat de werkgever kan vragen en wat jij dan moet antwoorden.

Niet alleen wat je zegt is belangrijk, maar ook bijvoorbeeld:

- * Hoe je binnenkomt (geef je een hand? stel je jezelf voor?).
- * Dat je nette kleren draagt.

- * Dat je op tijd komt.
- * Hoe je lichaamstaal is (kijk je de mensen aan? hoe zie je?).

In een gesprek gaat het meestal over deze punten:

- * De werkgever geeft informatie over het bedrijf.
- * De werkgever geeft informatie over de baan en de arbeidsvoorwaarden (het salaris, de werktijden enzovoort).

Die

komen in je contract.

- * De werkgever stelt vragen over je cv en je brief.
- * De werkgever vraagt waarom je deze baan wilt hebben.
- * De werkgever vraagt wat je kwaliteiten voor deze baan zijn.
- * Jij kunt vragen stellen over de vacature en het bedrijf.

Help van anderen

Solliciteren is moeilijk, zeker als je nog niet zo goed Nederlands kunt spreken en schrijven. Vraag mensen die je kent om je te helpen. Laat bijvoorbeeld je brief lezen en oefen het sollicitatiegesprek.

❖ Een eigen bedrijf beginnen

Waarom een eigen bedrijf?

Sommige mensen kunnen geen baan bij een werkgever vinden. Of ze kunnen iets goed en willen daar hun geld mee verdienen.

Zo iemand kan dan zelfstandig ondernemer worden. Je hebt dan je eigen bedrijf, bijvoorbeeld een winkel, een garage of een restaurant. Je bent dan je eigen baas. Als je hard werkt en je bedrijf goed organiseert, kun je veel geld verdienen. Maar als je een paar weken ziek bent of op vakantie gaat, verdien je in die tijd geen geld.

Je moet dus goed weten waar je aan begint. Wat heb je nodig en wie kunnen je helpen?

Wat heb je nodig voor een eigen bedrijf?

- ❖ Je hebt meestal diploma's nodig. Soms moet je extra cursussen gaan volgen.

- ❖ Je hebt geld nodig voordat je kunt beginnen. Bijvoorbeeld: je moet de garage van iemand kopen. Dat geld moet je lenen van de bank.
- ❖ Voordat je begint met je bedrijf, moet je een ondernemingsplan schrijven. In dat plan staat wat je wilt gaan doen en hoe. De bank wil geld weten wat je plannen zijn.

De kamer van Koophandel kan je helpen

Als je een eigen bedrijf begint, moet je je inschrijven bij de Kamer van Koophandel. Dat is een organisatie die bedrijven helpt. De Kamer van Koophandel:

- * Controleert of een bedrijf volgens de regels van de wet werkt.
- * Geeft informatie over belastingen, cursussen, een ondernemingsplan enzovoort.

Er zijn verschillende Kamers van Koophandel in Nederland. Als je je wilt inschrijven, moet je weten waar je naartoe

moet. De website van de Kamer van Koophandel is www.kvk.nl.

❖ Rechten en plichten als je werk hebt

Heb je een baan bij een werkgever gevonden? Dan moet je weten wat je rechten en plichten zijn. Je rechten zijn alle dingen die de werkgever voor jou moet doen. Je plichten zijn alle dingen die jij als werknemer moet doen.

Het arbeidscontract

Als je een nieuwe baan hebt, krijg je een arbeidscontract. Daarin staan de arbeidsvoorwaarden. Dat zijn afspraken over het werk dat je gaat doen. Voor elk soort werk (werken voor een uitzendbureau, tijdelijk werk, vast werk) zijn er andere arbeidsvoorwaarden, bijvoorbeeld:

- * Hoeveel uur per week werk je?
- * Wanneer begin je met het werk? En bij tijdelijk werk: wanneer stopt het werk?
- * Wat is je salaris?

- * Heb je een proeftijd?
- * Hoeveel vakantie krijg je per jaar?

Een proeftijd is om het werk te proberen: jij en je werkgever kijken of de baan bij je past en of je het werk goed doet. Je kunt in je proeftijd elke dag ontslag nemen (zelf stoppen) of ontslag krijgen (je moet stoppen). De proeftijd kan een of twee maanden duren.

De cao

Cao betekent: collectieve arbeidsovereenkomst. Een 'arbeidsovereenkomst' is een contract en 'collectief' betekent: samen. In de cao staan afspraken tussen alle werkgevers en werknemers van één sector. Bijvoorbeeld voor alle mensen die de bouw werken, of voor alle mensen in de horeca. In de cao staan al je rechten en plichten. Je rechten zijn bijvoorbeeld:

- * Je hebt recht op het minimumloon: het laagste salaris dat de werkgever moet betalen.
- * Je hebt ook recht op salaris als je ziek bent.
- * Je hebt recht op vakantie en vakantiegeld.

Je plichten zijn bijvoorbeeld:

- * Je moet het aantal uren werken dat in je contract staat.
- * Je moet opbellen als je ziek bent.

Belasting en premies betalen

Je loonstrook is een papier waarop je salaris staat. Je kunt een loonstrook ook per mail krijgen. Je krijgt hem elke maand of alleen als er iets verandert. Je nettosalaris en je brutosalaris staan erop. Bijvoorbeeld: Je verdient bruto € 1600,-. Je krijgt op de bank: € 1200,-, dat verdien je netto. Dan betaal je € 400,- aan belastingen en premies.

- * Belasting is geld dat je betaalt aan de regering. Van dat geld betaalt de regering dingen die voor iedereen belangrijk zijn, bijvoorbeeld: wegen, de politie, scholen, uitkeringen.
- * Premies betaal je voor verzekeringen. Voor een verzekering moet je geld betalen, maar je krijgt ook geld als je het nodig hebt. Van je salaris betaal je bijvoorbeeld:
 - * Premie voor je pensioen, geld dat je krijgt als je te oud bent om te werken.
 - * Premie voor als je werkloos wordt.
 - * Premie voor als je arbeidsongeschikt wordt.

Welke premies je betaalt, is per werkgever verschillend. Soms moet je zelf extra verzekeringen afsluiten, bijvoorbeeld voor je pensioen. Eén keer per jaar krijg je een jaaropgave. Daarop staat je salaris van dat jaar, netto en bruto. Je kunt je jaaropgave digitaal of op papier krijgen. Je moet hem goed bewaren. Je hebt hem nodig als je geld terug wilt krijgen van de Belastingdienst.

De vakbond

Een vakbond is er om de werknemers te helpen. De vakbond:

- * Praat met de werkgevers over de salarissen.
- * Praat met de werkgevers over de cao.
- * Helpt je als je een conflict hebt met je werkgever.
- * Geeft informatie over alles wat met je werk te maken heeft.

De grootste vakbond in Nederland is de FNV. Binnen de FNV heb je bijvoorbeeld een vakbond voor de horeca, de bouw en de politie. De website van de FNV is www.fnv.nl. Van een vakbond kun je lid worden. Je moet dan elke maand geld betalen.

De ondernemingsraad en de medezeggenschapsraad

Een ondernemingsraad (OR) is een groep werknemers die binnen een bedrijf mag beslissen over de plannen van de werkgever. Ze kunnen ook zelf nieuwe plannen maken. Bijvoorbeeld: de werkgever wil dat de werknemers op andere tijden gaan werken. De werknemers in de ondernemingsraad kunnen dan zeggen of ze dat een goed idee vinden. In een bedrijf met meer dan vijftig werknemers is een ondernemingsraad verplicht.

Een medezeggenschapsraad (MR) lijkt op een ondernemingsraad. Een medezeggenschapsraad is er vaak in een bedrijf waar een ondernemingsraad niet verplicht is, of bijvoorbeeld op een school.

De Arbo

De Arbowet is een wet die goed voor de werknemer is. Door die wet kunnen de werknemers gezond blijven en veilig werken. Er moeten binnen een bedrijf regels zijn. Bijvoorbeeld: in de bouw moeten de werknemers een

helm dragen. En een secretaresse moet een goede stoel hebben.

Als je denkt dat je werk gevaarlijk of niet gezond is, moet je daarover praten op je werk.

De ondernemingsraad moet ook zorgen dat alles in het bedrijf volgens de Arbowet gaat. Op www.arbounie.nl kun je meer informatie vinden.

❖ Samenwerken met anderen

Overleg

Als je samenwerkt met collega's, praat je soms met je collega's over het werk. Dat kan op verschillende manieren:

- * Werkoverleg

Je bespreekt met één of een paar collega's hoe je kunt samenwerken.

- * Vergadering

Tijdens een vergadering praat je met een groep collega's over het werk. Hoe gaat het met het werk? Wie moet wat doen? Welke plannen zijn er? Welke problemen zijn er?

[Iets vragen aan je chef](#)

Overall waar mensen samenwerken, zijn er mensen die de leiding hebben. Bijvoorbeeld: in een bedrijf heeft elke afdeling een chef, en boven alle chefs staat de directeur. Soms wil je iets vragen aan je chef. Je moet dan weten hoe je dat kunt doen, bijvoorbeeld:

- * Met je chef praat je anders dan met je collega's. Je kunt het beste formele taal gebruiken ('u' en 'meneer /mevrouw'). Als je chef zelf zegt dat je hem bij zijn voornaam kunt noemen, kun je dit natuurlijk doen.
- * Je vraagt eerst of je chef even tijd voor je heeft.
- * Je zegt niet 'Ik moet...', maar je vraagt: 'Kan ik...?'

Je collega's

Het is belangrijk om goed contact met je collega's te hebben, dan is je werk leuker en makkelijker, dan kom je niet alleen te staan. Je kunt goed samenwerken door:

- * Je aan regels en afspraken te houden.
- * Je collega's te helpen.
- * Zelf initiatief te nemen: met het werk te beginnen en niet te wachten tot iemand je iets vraagt.
- * In de pauze een praatje te maken met je collega's.
- * Elkaar complimenten te geven: te zeggen wat je goed vindt.
- * Het rustig met de persoon zelf te bespreken als je boos over iets bent.

Veel bedrijven hebben ook een personeelsvereniging (PV). Je kunt daar dan ook zelf lid van worden. De personeelsvereniging zorgt voor gezellige dingen en organiseert bijvoorbeeld feestjes.

Hoe kun je iets leren?

Als je pas met een nieuwe baan begint, is alles nog nieuw voor je. Het is normaal dat je af en toe fouten maakt.

Op je werk kun je leren door:

- * Zelf hulp te vragen als je iets niet weet.
- * Open te staan voor kritiek: te luisteren en het proberen beter te doen.
- * Af en toe een gesprek te hebben met je chef over hoe het gaat. Wat doe je goed? Wat kan beter? Zo'n gesprek heet een functioneringsgesprek.
- * Cursussen te volgen van je werk.

Discriminatie

Soms krijg je als buitenlander te maken met discriminatie op je werk. Bijvoorbeeld: je bent moslim en je collega's doen vervelend als je wilt bidden.

Het kan helpen om niet te snel boos te worden. Soms is het een grapje of iets wat niet zo belangrijk is. Vaak stopt het ook als je zelf een goede collega bent.

Maar soms stopt het niet en is het iets wat je echt vervelend vindt. Belangrijk is dan om erover te praten, eerst met de persoon zelf. Je kunt rustig vertellen waarom je iets zo doet, waarom het voor jou belangrijk is. Als dat niet helpt, kun je een afspraak maken met je chef of directeur om erover te praten.

Discriminatie in Nederland verboden volgens de wet. Je hebt dus het recht om er iets tegen te doen. Er zijn organisaties die je kunnen helpen. Ze kunnen je helpen om er op je werk over te praten, en als dat niet helpt om aangifte te doen bij de politie. Op www.art1.nl vind je informatie over wat je kunt doen bij discriminatie.

Lees de situaties over Mustafa en bespreek welk advies jij zou geven.

1. Mustafa heeft een sollicitatiebrief geschreven, maar hij denkt dat er veel fouten in staan.
Hij kan de brief laten lezen door iemand die goed Nederlands spreekt.
2. Mustafa is moslim en hij wil bij een sollicitatiegesprek een vrouw geen hand geven.
Hij maakt meer kans op de baan als hij wel een hand geeft. Als hij het echt niet wil, moet hij duidelijk iets zeggen als: 'Sorry, ik ben moslim en geef liever geen hand aan een vrouw.'
3. Mustafa heeft een sollicitatiegesprek, maar er rijden vandaag geen bussen en trams.
Hij gaat extra vroeg weg en gaat op de fiets, neemt de auto, enzovoort.
4. Mustafa doet aan de ramadan en zijn collega vindt het gek dat hij niet eet.
Hij kan uitleggen waarom hij niet eet. Hij kan bij het Suikerfeest iets lekkers meenemen naar zijn werk.

5. Mustafa moet vanmiddag naar de dokter. Hij wil daarom eerder weg van zijn werk, maar zijn chef is druk bezig.

Hij wacht af tot zijn chef niet meer bezig is. Als zijn chef bezig blijft, vraagt hij: 'Sorry, ik heb een vraag, wanneer hebt u even tijd?'

6. Mustafa heeft gehoord dat een collega slechte dingen over hem vertelt aan andere collega's.

Hij gaat een keer rustig met die collega praten. Als het niet helpt, gaat hij naar zijn chef.

8. Samenleven in Nederland

❖ Relaties en seksualiteit

Met wie leven Nederlanders samen?

Van alle Nederlanders woont ongeveer 17% alleen. Deze groep wordt steeds groter. Waarom leven mensen alleen?

- ❖ Oudere mensen van wie de partner is gestorven, leven vaak alleen.
- ❖ Veel mensen leven alleen omdat ze zijn gescheiden (bij meer dan een op de drie huwelijken gaan de partners later uit elkaar)

- ❖ Jongeren gaan vaak eerst een tijd alleen wonen voordat ze gaan trouwen of samenwonen.
- ❖ Sommige mensen hebben wel een relatie, maar ze willen alleen blijven wonen.

Ongeveer 26% van de mensen woont samen met een andere volwassene in een huis. Wie zijn deze mensen?

- ❖ Een man en een vrouw die getrouwd zijn. Ze hebben geen kinderen. Of hun kinderen zijn het huis al uit.
- ❖ Een man en een vrouw die samenwonen en niet getrouwd zijn. Mensen die samenwonen, kunnen een samenlevingscontract tekenen. Dan horen ze officieel bij elkaar. Ze hebben afspraken gemaakt, bijvoorbeeld over het geld.
- ❖ Twee mannen of twee vrouwen kunnen ook samenwonen. Sinds 2001 kunnen in Nederland twee mannen of twee vrouwen met elkaar trouwen.

Ongeveer 57% van de mensen in Nederland woont in een gezin.

- ❖ Een gezin heeft gemiddeld 1,7 kinderen (dus minder dan twee). De kinderen wonen meestal met hun vader en moeder in een huis.
- ❖ Soms gaan mensen die gescheiden zijn en kinderen hebben nog een keer trouwen of samenwonen. Dan kunnen kinderen van verschillende vaders en moeders bij elkaar in één gezin wonen.
- ❖ Er zijn steeds meer gezinnen met maar één ouder. Meestal zijn de ouders dan gescheiden.

Een partner kiezen

In Nederland kiezen jonge mensen zelf hun partner. Ze ontmoeten hun partner bijvoorbeeld op school, op het werk, op een sportclub of via andere vrienden. Meestal hebben jongeren verschillende keren een relatie voordat ze gaan trouwen of samenwonen.

Sommige mensen willen wel een relatie, maar kunnen niet de goede partner vinden. Zij proberen dan iemand te vinden via een datingsite. Ze maken dan contact met verschillende mensen, op internet. Soms maken ze ook een afspraak.

Seksualiteit in de puberteit

Nederlandse jongeren hebben voor de eerst keer seks met iemand als ze gemiddeld tussen de zestien en zeventien jaar zijn. Dat is vaak met iemand met wie ze een relatie hebben, maar het kan ook met iemand zijn die ze niet goed kennen. Maar weinig jongeren wachten met seks tot ze getrouwd zijn.

De meeste Nederlandse ouders praten over seksualiteit met hun kinderen als ze in de puberteit komen (de puberteit is van ongeveer twaalf jaar tot achttien jaar).

In Nederland krijgen de kinderen op school ook seksuele voorlichting. Kinderen en jongeren krijgen dan les over de veranderingen in de puberteit bij jongens en meisjes en over seksualiteit.

Verder halen jongeren informatie over seks van internet en van de televisie, lezen ze erover en praten ze erover met vrienden.

Er zijn veel websites met informatie over seksualiteit, bijvoorbeeld www.nvsh.nl. Daar vind je ook adressen en telefoonnummers als je vragen of problemen hebt.

Homoseksualiteit

Soms hebben twee volwassen mannen of twee volwassen vrouwen een relatie met elkaar. Dan zijn ze homoseksueel. Een man die verliefd wordt op een man, noem je homo. Een vrouw die verliefd wordt op een vrouw, noem je lesbisch. Tussen de 5 en 10% van de Nederlanders is homo of lesbiennen. Iemand die homoseksueel is, kan dat niet veranderen. Dat staat al vast voordat je geboren wordt, net als de kleur van je ogen.

In Nederland wordt homoseksualiteit door de meeste mensen geaccepteerd. Toch heeft een kleine groep mensen er problemen mee. Dat zijn vaak mensen uit een streng christelijke kerk. Ook veel buitenlanders komen

uit een cultuur waar homoseksualiteit niet geaccepteerd wordt. Mensen denken er dus niet allemaal hetzelfde over. Bijvoorbeeld:

- ❖ Hans is homo en gaat naar een streng christelijke kerk. Hij is leraar op een christelijke school. Hij durft in die kerk en op school te vertellen dat hij homo is.
- ❖ Ali is een moslim van zeventien jaar. Hij heeft aan zijn vrienden verteld dat hij homo is. Veel vrienden willen nu niet meer met hem praten.
- ❖ Jochem is dominee van een kerk. Hij is homo en is getrouwd met Bart. Ze hadden tien jaar een relatie met elkaar toen ze gingen trouwen. Toen Jochem dominee van die kerk wilde worden, vertelde hij de mensen dat hij homo was. De mensen van de kerk hebben daar toen goed over gepraat. Een paar mensen vonden het niet goed, volgens hen staat er in de Bijbel dat homoseksualiteit verboden is. Maar de meeste mensen in die kerk vonden het geen probleem. In de Bijbel staat dat de liefde het belangrijkste is. De Bijbel is ook in een andere tijd en cultuur geschreven, met andere regels over relaties. In de cultuur hadden mannen bijvoorbeeld verschillende vrouwen, maar bij ons is dat niet zo.
- ❖ In dezelfde kerk komen ook Martha en Bianca. Dat zijn twee lesbische vrouwen die met elkaar getrouwd zijn. Ze trouwden eerst in het gemeentehuis en daarna in de kerk. Voordat ze gingen trouwen, hadden ze al vier jaar samengewoond. Ze zijn met elkaar getrouwd om iedereen te laten zien dat ze ook officieel bij elkaar horen.

Er zijn verschillende organisaties voor homoseksuelen. Je kunt ze bijvoorbeeld vinden op www.coc.nl. Een website met veel vragen en antwoorden over homoseksualiteit is www.alleovergay.nl.

Kleding

In de zomer dragen mensen in Nederland vaak kleding waarbij hun armen en benen bloot zijn.

Nederlanders vinden dat normaal. Als een jonge vrouw met blote armen en benen loopt, betekent dat niet dat ze contact zoekt met mannen.

Lichamelijk contact in het openbaar

Als twee mensen verliefd zijn, hebben ze vaak ook lichamelijk contact met elkaar in het openbaar. Ze lopen bijvoorbeeld hand in hand of met de armen om elkaar heen op straat. Sommige verliefde mensen zoenen elkaar in het openbaar.

Ook twee mannen of twee vrouwen kun je in Nederland hand in hand op straat zien lopen.

Jonge mensen hebben meer lichamelijk contact in het openbaar dan oudere mensen.

❖ Omgaan met elkaar

Dezelfde rechten

In de Nederlandse grondwet staat dat iedereen dezelfde rechten heeft. Bij bijvoorbeeld een sollicitatie moet iedereen dezelfde kans krijgen: mannen en vrouwen, homo's, oude en jonge mensen, moslims, christenen en mensen zonder geloof.

Toch is er soms wel discriminatie in Nederland. Sommige mensen krijgen bijvoorbeeld een baan niet, omdat ze te oud zijn of omdat ze een buitenlander zijn.

Over discriminatie en wat je ertegen kunt doen, vind je informatie op www.rijksoverheid.nl/discriminatie. Daar kun je vinden wat je kunt doen als je een klacht hebt.

Mannen en vrouwen

In Nederland zijn mannen niet belangrijker dan vrouwen. Dat staat in de grondwet. En zo gaat het ook bij de meeste Nederlandse mensen:

- ❖ In de meeste relaties nemen mannen en vrouwen beslissingen samen. Het is niet zo dat de vrouw naar de man moet luisteren.
- ❖ Meestal doen de man en de vrouw ook samen het huishouden. De meeste vrouwen blijven werken als ze kinderen krijgen.
- ❖ Bij sollicitaties moeten mannen en vrouwen dezelfde kans krijgen.
- ❖ Meisjes en jongens krijgen in Nederland dezelfde kansen. Voor meisjes is een goede opleiding net zo belangrijk als voor jongens.
- ❖ Meisjes nemen net zoals jongens hun eigen beslissingen over een opleiding, relaties, uit huis gaan enzovoort.

Toch zijn er nog wel verschillen tussen mannen en vrouwen, bijvoorbeeld:

- ❖ Mannen doen meer uren in de week betaald werk dan vrouwen. En vrouwen zijn langer bezig met het huishouden en de kinderen, ook als ze werken.
- ❖ Er zijn nog veel beroepen waar bijna alleen vrouwen of bijna alleen mannen in werken.
- ❖ Mannen geven vaker leiding in hun beroep dan vrouwen. Bijvoorbeeld: een baas of een minister is vaker een man.

Respect

In Nederland vinden de meeste mensen dat je respect moet hebben voor anderen, dus ook voor mensen die anders denken dan jij. Bijvoorbeeld: mensen zonder geloof, christenen en moslims moeten respect hebben voor elkaars gewoontes en ideeën.

In Nederland krijgen oudere mensen niet meer respect dan jongere mensen. Kinderen zeggen meestal 'jij' tegen hun ouders. Kinderen in de puberteit hebben vaak ruzie met hun ouders. Of ze willen niet naar hun leraar op school luisteren.

Sommige buitenlanders vinden dat Nederlanders weinig respect hebben voor mensen die belangrijker zijn dan zij. Bijvoorbeeld: veel Nederlanders zeggen 'jij' tegen hun baas en noemen hem bij zijn voornaam.

Zelf verantwoordelijk, zelf beslissen

Ouders zijn verantwoordelijk voor hun kinderen. Als je volwassen bent, ben je verantwoordelijk voor jezelf. Je moet zelf beslissen of hun huiswerk maakt of niet. Nederlanders vinden dat iedereen zijn eigen beslissingen moet nemen. Als een vrouw een cursus wil volgen, kan haar man dat niet verbieden. Ze moeten er dan samen over praten.

In Nederland verboden volgens de wet

- ❖ Seks tussen een volwassene en iemand onder de zestien jaar is in Nederland verboden. Bijvoorbeeld: een leraar die seks heeft gehad met een meisje uit zijn klas, raakt zijn baan kwijt en kan in de gevangenis komen.

- ❖ Verkrachting is iemand dwingen seks te hebben. Dat is in Nederland verboden. Ook als een man en een vrouw getrouwd zijn, mag iemand zijn partner niet dwingen tot seks. Voor verkrachting kun je in de gevangenis komen.
- ❖ Incest is seks tussen mensen binnen de familie (bijvoorbeeld: vader, dochter, moeder, zoon, broer, zus). Dat is in Nederland verboden. Een neef en nicht mogen in Nederland wel met elkaar trouwen, maar het gebeurt heel weinig.
- ❖ In sommige culturen mag een meisje of vrouw geen seks hebben met een man als ze niet met hem getrouwd is. Soms wordt het meisje of de vrouw vermoord als ze seks heeft zonder getrouwd te zijn. Dat heet eerwraak en dat is in Nederland verboden. Eerwraak is moord en je komt er lang voor in de gevangenis.
- ❖ Besnijdenis van meisjes en vrouwen is in Nederland verboden. Besnijdenis van jongens en mannen is niet verboden, maar onder Nederlanders gebeurt dit bijna niet.
- ❖ Geweld betekent dat je iemand pijn doet, bijvoorbeeld door te slaan of een mes te gebruiken. Je mag in Nederland geen geweld gebruiken. Het is verboden om wapens te hebben zonder vergunning. De politie mag bijvoorbeeld wel een wapen hebben.
- ❖ Mishandeling betekent dat je iemand veel pijn doet. Bijvoorbeeld door iemand te slaan. Mishandeling is verboden in Nederland. Een man mag zijn vrouw niet slaan en een vrouw mag haar man niet slaan. Een vrouw die door haar man geslagen wordt, kan een tijdje in een 'blijf-van-mijnliefhuis' wonen. Ook kinderen mag je niet slaan, leraren mogen dat niet en ouders ook niet.

Wat kun je doen?

De meeste mensen praten niet zo makkelijk over incest, mishandeling enzovoort. Misschien zit je zelf in zo'n situatie, of ken je andere mensen die in zo'n situatie zitten. Er zijn verschillende organisaties die je dan kunnen helpen:

- ❖ Bij kindermishandeling: www.amk-nederland.nl.
- ❖ Bij mishandeling of verkrachting door je partner: www.blijgvannijliefhuis.nl.
- ❖ Je kunt er altijd over praten met je huisarts. Die kan je helpen.
- ❖ Je kunt ook aangifte doen bij de politie. De politie probeert er dan iets tegen te doen.

Wat wel mag in Nederland

- ❖ Abortus betekent dat een zwangere vrouw haar kind laat weghalen. Dat mag ze doen als de baby niet gezond is. Of als ze de baby echt niet wel krijgen. Abortus mag in Nederland tot de vrouw 24 weken zwanger is.
- ❖ Euthanasie betekent 'goede dood'. Sommige mensen zijn heel ziek, hebben veel pijn en kunnen niet meer beter worden. Zij kunnen hulp van een dokter krijgen om eerder te sterven. Dat kan alleen als iemand dat zelf graag wil. Dat wordt altijd gecontroleerd.

Niet voor altijd en voor iedereen hetzelfde

Er is veel veranderd in Nederland in de laatste vijftig jaar. Vijftig jaar geleden bijvoorbeeld:

- ❖ was het niet zo belangrijk dat een meisje een goede opleiding kreeg;
 - ❖ waren de meeste vrouwen huisvrouw;
 - ❖ was homoseksualiteit nog niet geaccepteerd;
 - ❖ hadden een man en een vrouw pas seks met elkaar als ze getrouwd waren;
 - ❖ zeiden de meeste kinderen 'u' tegen hun ouders en zeiden bijna alle mensen 'u' en 'meneer' tegen hun baas.
- Ook nu denken niet alle Nederlanders hetzelfde. Er is verschil tussen oudere en jongere mensen, tussen mensen met en zonder een geloof, mensen in een stad en in een dorp enzovoort. Bijvoorbeeld:
- ❖ Sommige vrouwen met kinderen werken de hele week, andere niet.
 - ❖ Sommigen vinden het geen probleem als twee homo's samen kinderen hebben. Anderen vinden dat wel een probleem.
 - ❖ De meeste mensen hebben seks met één partner, sommige mensen hebben steeds met iemand anders seks.

9. De geschiedenis van Nederland

Onze jaartelling

We leven nu in de 21ste eeuw. Een eeuw duurt 100 jaar, de 21ste eeuw is dus van het jaar 2000 tot het jaar 2100. We zeggen 2000 tot 2100 na Christus, want in christelijke landen is het jaar 0 het jaar van de geboorte van Christus. De eerste eeuw na Christus is dus van het jaar 0 tot het jaar 100.

❖ De tijd voor 1800

De tijd voor 500

Er woonden 250.000 jaar geleden al mensen in het gebied dat we nu 'Nederland' noemen. Rond het jaar 0 kwamen de Romeinen in dit gebied. De Romeinen kwamen uit Rome, dat nu in Italië ligt. De Romeinen hadden het zuiden van Europa bezet. In die tijd zijn de eerste steden in Nederland ontstaan, bijvoorbeeld Maastricht en Utrecht.

De middeleeuwen

De periode tussen 500 en 1500 na Christus noemen we de middeleeuwen. In de middeleeuwen waren hier allemaal kleine landjes met hun eigen leider. Die landjes noemde men 'de lage landen' of 'de Nederlanden'. Het woord 'Nederland' betekent: het lage land. Voor het jaar 1000 waren de meeste mensen boer. De boeren waren arm. Mensen en dieren woonden bij elkaar. Er was bijna geen licht in hun huizen. Er waren ook rijke mensen. Ze moesten hun huis beschermen en maakten er een muur en water omheen. Zo ontstonden kastelen **het kasteel: castle**. Veel van die kastelen kun je nu nog bezoeken.

De mensen die in de steden woonden, deden werk met hun handen, zoals schoenen of kleren maken. Dieren liepen in een stad tussen de huizen door. Iedereen gooide zijn afval gewoon naar buiten. Mensen werden snel ziek. De meeste mensen werden niet ouder dan veertig jaar.

De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648)

Tot ongeveer 1500 hadden alle mensen in de Nederlanden hetzelfde geloof: ze hoorden allemaal bij de katholieke kerk. De kerk had veel macht en de mensen moesten veel aan de kerk betalen. Daar begonnen mensen tegen te protesteren: ze werden protestant en begonnen hun eigen kerken.

In die tijd hoorden de Nederlanden bij Spanje. De Spaanse koning was katholiek en zei dat alle protestanten moesten worden gedood. De Nederlanders kwamen in verzet en wilden niet langer bij Spanje horen. Zo begon in 1568 een oorlog die tachtig jaar heeft geduurd.

Om elke stad moest worden gevochten. Bijvoorbeeld om de stad Leiden in 1574. De Spanjaarden hadden het gebied om Leiden bezet. Niemand kon de stad uit. De mensen in de stad hadden niets te eten en veel mensen gingen dood. De Nederlanders maakten toen alle dijken kapot en het hele gebied rond de stad kwam onder water te staan. De Spanjaarden gingen weg en Leiden was bevrijd. Op 3 oktober 1574 was het feest in Leiden: alle mensen kregen haring en brood. Nog elk jaar is het op 3 oktober feest in Leiden.

Willem van Oranje

Prins Willem van Oranje was een politiek leider in de Nederlanden. Hij heette 'van Oranje' omdat de stad 'Orange' in Frankrijk bij zijn gebied hoorde.

Hij vond dat iedereen zijn eigen geloof mocht hebben. Hij werd protestant en werd de leider van het verzet tegen Spanje. De koning van Spanje wilde dat er een einde kwam aan de macht van Willem van Oranje. Hij zei dat Willem gedood moest worden. In 1584 werd Willem van Oranje in Delft doodgeschoten op de trap in zijn eigen huis. Dat huis kun je nu nog bezoeken.

Willem van Oranje was de voorvader van koning Willem-Alexander. Daarom heet de koning ook 'Willem' en is oranje de kleur van Nederland, bijvoorbeeld als Nederland moet voetballen.

De Nederlanden werden zelfstandig

De Nederlanden werden in 1588 een republiek, omdat ze niet langer bij Spanje wilden horen. Nu hadden ze helemaal geen koning meer. Ze noemden zich de 'Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden'. 'Verenigd' betekent: samen. Zeven provincies werkten samen.

De oorlog tegen Spanje duurde tot 1648. Toen waren de Nederlanden vrij en werd de republiek een zelfstandige staat. Het zuiden van Nederland en België hoorden het langst bij Spanje. Daarom zijn de meeste mensen daar nog katholiek. In het noorden van Nederland zijn er meer protestantse mensen.

Het Wilhelmus

Uit deze tijd komt het Nederlandse volkslied, het Wilhelmus. Het volkslied wordt nog altijd gezongen, bijvoorbeeld als Nederland moet voetballen. Je kunt de muziek horen op: wikikids.nl/Nederlands_volkslied

Handel in de gouden eeuw

De 17de eeuw (1600 tot 1700) heet ook wel: de gouden eeuw. In deze tijd was de Republiek der Nederlanden erg rijk. Dat kwam door de handel. Nederlanders voeren met hun schepen over de hele wereld. Ze kochten en verkochten spullen, bijvoorbeeld goud en specerijen, maar ook mensen: slaven. De Nederlandse staat begon de VOC: de Verenigde Oost-Indische Compagnie. In de VOC werkten bedrijven samen in de handel met Azië. De VOC had wel tweeduizend schepen en was dus heel groot. Er was ook handel met Afrika en Amerika, met de WIC (West-Indische Compagnie). De Republiek kreeg kolonies, bijvoorbeeld in Brazilië, Amerika, Zuid-Afrika, Indonesië (vroeger heette dat Indië) en later Suriname. Ze betaalden helemaal niets voor de spullen die ze in de koloniën haalden.

Rijke mensen in de gouden eeuw

De rijke mensen in de Nederlanden lieten dure huizen bouwen. Die huizen stonden meestal aan een gracht. Een gracht is water in een stad. Zulke grachtenhuizen kun je nu nog zien in oude steden, bijvoorbeeld in Amsterdam en in Utrecht. De mensen bewaarden daar ook hun spullen voor de handel. Daarom heten die grachtenhuizen ook pakhuizen. Niet iedereen was rijk in de gouden eeuw. Het geld was maar voor een kleine groep rijke mensen. Veel gewone mensen hadden niet genoeg te eten.

Kunst in de gouden eeuw

In deze tijd werd de kunst erg belangrijk. De rijke mensen hadden veel geld om schilderijen te laten maken. Een schilder uit die tijd is bijvoorbeeld Rembrandt. Veel van zijn schilderijen kun je nu nog in musea bekijken, bijvoorbeeld de Nachtwacht. Ze zijn beroemd in de hele wereld.

❖ De tijd na 1800

De eerste grondwet

In 1814 werd Nederland een koninkrijk. De koning was Willem de Eerste. De grondwet, die we nu nog hebben, is gemaakt in 1815. Daarin staan de belangrijkste regels van Nederland.

De grondwet is veranderd in 1848. Sinds die tijd heeft de koning (dat was toen koning Willem de Derde) minder macht en is Nederland een democratie. Bij de Nederlanden hoorde eerst ook België. Maar België wilde een vrij land worden. Dat gebeurde in 1830.

Werken in de fabriek

Na 1850 kwamen er fabrieken met nieuwe machines in de steden. De arbeiders in de fabrieken moesten wel zestien uur per dag werken voor weinig geld. Ook vrouwen en kinderen moesten in de fabriek werken. Anders hadden ze niet genoeg geld om te kunnen leven. Het was heel zwaar en ongezond werk.

Dezelfde rechten voor iedereen

In deze tijd ontstonden er politieke partijen. De eerst socialisten wilden dat de arbeiders dezelfde rechten kregen als rijke mensen. Want de arbeiders in de fabrieken hadden niets te vertellen.

Alleen rijke mensen mochten stemmen. Pas in 1917 mochten alle mannen stemmen. En pas in 1919 mochten ook vrouwen stemmen!

In 1871 ging de eerste vrouw voor dokter studeren: Aletta Jacobs. Zij vond dat vrouwen dezelfde rechten moesten hebben als mannen, bijvoorbeeld dat ook vrouwen mochten stemmen.

Er kwamen wetten voor kinderen. Na 1874 mochten kinderen onder de twaalf jaar niet meer werken. Vanaf 1900 moesten kinderen van zes tot twaalf jaar naar school: de leerplicht.

De Eerste Wereldoorlog en de crisis

In 1914 kwam Duitsland in oorlog met andere landen in Europa en met Rusland en Amerika: de Eerste Wereldoorlog. Nederland deed niet mee. In 1918 kwam er een einde aan de oorlog, Duitsland had verloren.

Rond 1930 ging het heel slecht met de economie in Europa. Veel mensen waren werkloos. Deze tijd noemen we de crisis. De mensen waren arm, vooral in Duitsland, dat de oorlog verloren had. In die tijd kwam daar Adolf Hitler aan de macht. Hij beloofde de mensen een beter leven.

Het begin van de Tweede Wereldoorlog

In de fabrieken in Duitsland werden veel wapens gemaakt en zo ging het daar beter met de economie. Veel mensen waren blij dat Hitler de macht had. Ook in Nederland waren mensen die blij met Hitler waren. De NSB, een politieke partij, was het met de ideeën van Hitler eens. Hitler wilde Duitsland groot maken. Zijn militairen gingen andere landen bezetten: de Tweede Wereldoorlog begon. In 1940 werd binnen vijf dagen ook Nederland bezet. Toen de Duitsers Rotterdam kapot hadden gemaakt met bommen, stopte de Nederlandse regering met vechten. Koningin Wilhelmina, de oma van Prinses Beatrix (Beatrix is de moeder van koning Willem-Alexander), ging met haar familie naar Engeland. Het werd hier te gevaarlijk voor haar.

De Joden in de Tweede Wereldoorlog

Hitler zei dat de problemen in Europa door de Joden kwamen. Zij hadden de banen en de huizen van de Duitsers. Langzaam kregen de Joden steeds minder rechten. Joden mochten op veel plaatsen niet meer komen, bijvoorbeeld in winkels en trams. Ze moesten ook een Jodenster op hun kleren dragen. Dan kon je zien dat ze Jood waren. Later werden Joden gevangengenomen (gevangengenomen 囚禁) en met treinen naar kampen in Duitsland en Polen gebracht. In die kampen werden ze gedood in gaskamers of gingen ze dood door honger en ziektes. Veel Joden gingen daarom op een geheime plaats wonen. Dat heet onderduiken (onderduiken 潛逃). In de Tweede Wereldoorlog zijn er zes miljoen Joden gedood. Na de oorlog waren er bijna geen Joden meer in Nederland.

Anne Frank, een Joods meisje van dertien jaar, moest in Amsterdam met haar familie onderduiken. Ze woonden twee jaar in 'het Achterhuis'. Ze heeft een dagboek geschreven dat over de hele wereld beroemd is geworden. Ze is door de Duitsers gevangengenomen en in een Duits kamp gestorven. Het Achterhuis is nu een museum in Amsterdam.

Voor de meeste Nederlanders is het belangrijk dat er respect is voor Joodse mensen. Dat komt door de oorlog.

Een moeilijke tijd

Voor iedereen was de oorlog een moeilijke tijd. De winter van 1944 wordt ook de Hongerwinter genoemd. Er was te weinig te eten en het was erg koud. Veel mensen gingen dood. Om alles goed te verdelen, kregen de mensen bonnen. Met die bonnen konden ze eten of bijvoorbeeld zeep kopen.

Er waren wel mensen die in verzet kwamen tegen de Duitsers. Ze hielpen bijvoorbeeld Joden om onder te duiken. En ze maakten krantjes met informatie over de oorlog. Werken in het verzet was erg gevaarlijk. Duitsers konden je gevangennemen en doden.

Hitler wilde ook Rusland bezetten. Maar in Rusland was het erg koud en er was te weinig eten voor de militairen. Veel Duitsers gingen dood in Rusland.

Amerika, Canada, Engeland en Rusland vochten samen tegen Duitsland. In 1945 heeft Duitsland de oorlog verloren en op 5 mei 1945 was Nederland weer een vrij land.

4 en 5 mei

Elk jaar is het op 4 mei dodenherdenking. Om acht uur 's avonds is het twee minuten stil. We denken dan aan alle Nederlanders die dood zijn gegaan in een oorlog.

Niet iedereen doet mee, maar de meeste mensen vinden het wel belangrijk dat er respect is voor de dodenherdenking.

Op 5 mei is het Bevrijdingsdag, een feestdag om het einde van de oorlog te vieren. We denken dan aan de vrijheid die we in Nederland hebben.

Koloniën

In de tijd na de Tweede Wereldoorlog wilde de Nederlandse kolonie Indonesië een vrij land worden. Maar Nederland vond dat niet goed. Er kwam oorlog en veel Indonesiërs werden gedood. In 1949, na vier jaar vechten, werd Indonesië een vrij land.

Pas in 1975 in Suriname, ook een kolonie van Nederland, een vrij land geworden. Er kwamen toen veel Surinamers naar Nederland.

Welvaart

In 1948 kreeg Nederland een nieuwe koningin: Juliana, de oma van Willem-Alexander. In de eerste tijd na de Tweede Wereldoorlog was Nederland nog een arm land. Maar Nederland kreeg geld van Amerika en de mensen werkten hard.

Na 1950 kwam er meer welvaart, het ging steeds beter met Nederland. Steeds meer mensen kregen een eigen auto, een televisie en spullen voor het huishouden, zoals een koelkast en een wasmachine.

Willem Drees was na de Tweede Wereldoorlog minister-president van vier kabinetten. Hij zorgde dat het weer beter ging met Nederland, ook met de armere mensen. Hij was een echte socialist. Hij maakte een wet, de AOW: alle Nederlanders kregen geld van de regering als ze 65 jaar werden. Later kwamen er meer van zulke wetten. Mensen zonder werk of zieke mensen konden ook geld van de regering krijgen.

Samenwerken met andere landen

In 1949 maakten verschillende landen in Europa met Amerika en Canada afspraken om militair samen te werken in de NAVO (in het Engels: de NATO). Samen zouden ze sterker zijn als er nog een keer een oorlog zou komen. Engeland, Amerika en Canada hadden Nederland geholpen in de Tweede Wereldoorlog. Daarna zijn deze landen 'vrienden' gebleven. De Nederlands regering heeft bijvoorbeeld Amerika in 2003 geholpen in de oorlog tegen Irak. Maar veel Nederlanders waren het daar niet meer eens.

Nederland ging ook economisch samenwerken met andere landen in Europa. Dat heet de Europese Unie. Sinds 2002 betalen de mensen in veel landen van de Europese Unie met hetzelfde geld: de euro.

Nederland en het water

In Nederland is altijd veel water geweest. Rond 1600 begonnen Nederlanders al stukken land droog te maken en ontstonden de eerste polders. De provincie Flevoland is bijna helemaal polder. Deze polder is in de twintigste eeuw ontstaan. Je ziet daar veel weilanden en weinig steden. Veel land wordt door boeren gebruikt.

In 1953 was er een grote overstroming. Een groot deel van de provincie Zeeland en delen van de provincie Zuid-Holland en Noord-Brabant kwam onder water te staan. Meer dan 1800 mensen zijn gestorven. Daarna heeft de regering een plan gemaakt om goede dijken en dammen te maken: het Deltaplan. Daar is veertig jaar aan gewerkt. Meestal staat hij open en kan het water van de zee naar binnen. Hij gaat alleen dicht als het water van de zee te hoog komt en het gevaarlijk wordt.

Vrijheid

In de jaren zestig (tussen 1960 en 1970) wilden de mensen meer vrijheid en minder regels. Vooral de jonge mensen wilden dat. Ze wilden bijvoorbeeld dat mannen en vrouwen vrij met elkaar konden omgaan. Na 1960 gingen steeds meer vrouwen werken en studeren. Er kwam ook meer vrijheid voor kinderen. Steeds minder mensen gingen naar de kerk.

Allochtonen

Rond 1970 ging het erg goed met de economie. Er was te veel werk. Mensen uit Turkije, Marokko en Zuid-Europa kwamen hier daarom werken. Ze deden het werk dat Nederlanders niet wilden doen, zoals schoonmaken en in fabrieken werken. We noemden ze gastarbeiders. De gastarbeiders zouden weer terug naar hun land gaan als het werk klaar was. Daarom hoefden ze ook geen Nederlands te leren. Maar veel gastarbeiders bleven hier en lieten hun vrouwen en kinderen naar Nederland komen. Nu is het contact tussen Nederlanders en allochtonen vaak een probleem. Sommige mensen vinden dat er te veel allochtonen in Nederland zijn. Voor allochtonen is het vaak moeilijk om werk te vinden in Nederland.

Het is nu moeilijker dan vroeger om Nederland binnen te komen. Sinds 2007 is er een nieuwe wet in Nederland: de Inburgeringswet. Allochtonen moeten nu een examen doen om hier te mogen komen en te mogen blijven.

10. Politiek in Nederland

Het Koninkrijk der Nederlanden

Nederland is een koninkrijk. Dat betekent dat Nederland geen president heeft, maar een koning of een koningen. Willem-Alexander is nu de koning van Nederland.

Het koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier landen: behalve Nederland ook Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Saba, Sint Eustatius en Bonaire horen ook bij Nederland. Ze zijn geen aparte landen, maar 'bijzondere gemeenten'. Dit zijn allemaal eilanden die in Midden-Amerika liggen. Van het hele koninkrijk is Willem-Alexander de koning.

Nederland is een democratie: de inwoners kiezen de regering. Wat de meerderheid (meer dan de helft) van de mensen goed vindt, gebeurt in het land. Maar ook als je bij een kleine groep hoort, wordt er naar je geluisterd.

❖ Het bestuur van Nederland

De koning

Koning Willem-Alexander woont in de buurt van Den Haag. Hij is getrouwd met koningin Maxima. Ze hebben drie dochters. De oudste is prinses Amalia. Zij wordt later koningin van Nederland.

De koning heeft weinig macht. Niet de koning, maar het parlement en de ministers maken plannen voor Nederland en nemen de belangrijke beslissingen. Toch is de koning wel belangrijk voor het land, want hij is 'het gezicht' van Nederland. Hij gaat bijvoorbeeld namens Nederland op bezoek bij andere landen en krijgt ook officieel bezoek uit andere landen. Een keer per jaar vertelt de koning de plannen van de ministers aan de mensen in het land. Dat gebeurt op Prinsjesdag, de derde dinsdag in september. De plannen van de ministers staan dan op papier: de troonrede. De koning leest de troonrede op Prinsjesdag voor. Dat doet hij in de Ridderzaal in Den Haag. Daar gaat hij naartoe met de gouden koets.

Over de koning en zijn familie kun je meer vinden op www.koninklijkhuis.nl.

De regering

De regering is het bestuur van het land. De koning, de minister-president en de ministers zijn samen de regering. De minister-president is de leider van de ministers. Er zijn tussen de tien en vijftien ministers, dat is niet bij elke regering hetzelfde.

Een minister werkt samen met een staatssecretaris. Er is bijvoorbeeld een minister van Onderwijs en een staatssecretaris van Onderwijs.

Alle ministers en staatssecretarissen samen noem je het kabinet. Er zitten mannen en vrouwen in het kabinet. Het kabinet, en vooral de minister-president, heeft de meeste macht in Nederland. Elke minister heeft zijn eigen taak, bijvoorbeeld:

Welke minister?	Waarover moet hij of zij beslissen?
de minister van Onderwijs	over de scholen in Nederland
de minister van Buitenlandse Zaken	over het contact met andere landen
de minister van Financiën	over het geld in Nederland

Op www.parlement.com kun je vinden welke ministers er op dit moment in het kabinet zitten.

Het parlement

De regering kan niet alle Nederlanders vragen over elk plan voor Nederland te beslissen. Daarom mogen Nederlanders elke vier jaar stemmen over het bestuur van Nederland. Ze kiezen dan 150 mensen die namens hen beslissen. Die 150 mensen komen in de Tweede Kamer.

De vergaderingen van de Tweede Kamer zijn openbaar. Dat betekent: iedereen mag bij zo'n vergadering zijn. Er is ook een Eerste Kamer, met 75 mensen. De Eerste Kamer en de Tweede Kamer samen noem je het parlement. Het parlement wordt ook 'de Staten-Generaal' genoemd. De mensen in het parlement controleren het werk van de ministers.

De ministers bedenken nieuwe wetten. In een wet staat wat je wel en niet mag doen.

Met een nieuwe wet gaat het zo:

1. Eerst komen de ministers met een voorstel voor een nieuwe wet.
2. Dan gaat de Tweede Kamer over dat voorstel stemmen.
3. Daarna gaat de Eerste Kamer erover stemmen.
4. Als de Eerste en Tweede kamer het voorstel goedvinden, wordt het ook echt een wet.
5. De koning moet zijn handtekening onder een nieuwe wet zetten.

De mensen van de Tweede Kamer mogen ook zelf een voorstel voor een nieuwe wet doen. Het parlement en de regering van Nederland zitten in Den Haag.

De provincie

Nederland heeft nu nog twaalf provincies. Maar er zijn plannen om een aantal provincies samen te laten gaan. Dan blijven er minder provincies over.

Nederlanders kunnen elke vier jaar stemmen voor 'de Provinciale Staten'. Hierin zitten mensen die beslissen wat er in de provincie gebeurt. Bijvoorbeeld over wegen of over het milieu in de provincie. Of waar er gebouwd wordt in de provincie. De leider van het bestuur van de provincie heeft de commissaris van de Koning.

De gemeente

Een gemeente is een stad of een dorp. Het kunnen ook een paar dorpen of een stad met een paar dorpen zijn. Een gemeente kan zelf beslissingen nemen, bijvoorbeeld waar huizen, scholen en wegen gebouwd worden, of hoe vaak de bibliotheek open is. Elke gemeente heeft een gemeenteraad. De mensen in de gemeenteraad beslissen wat er in de gemeente gebeurt. Nederlanders kunnen elke vier jaar een nieuwe gemeenteraad kiezen. De leider van de gemeenteraad is de burgemeester.

Grote steden hebben ook deelgemeenten. Een deelgemeente is een stuk van de gemeente. Een deelgemeente heeft een deelgemeenteraad.

Europa

Nederland hoort bij de Europese Unie. Dat zijn landen in Europa die samenwerken. De mensen in de Europese Unie mogen elke vijf jaar stemmen voor het Europees Parlement. Het Europees Parlement kan geen wetten maken voor de landen in Europa. Ze maken wel afspraken met elkaar, bijvoorbeeld over de economie of de veiligheid in Europa.

Het waterschap

In Nederland kun je ook elke vier jaar stemmen voor het waterschap. Dat houdt zich bezig met het water in Nederland. Bijvoorbeeld met de dijken langs de rivieren. Je kunt op dezelfde dag stemmen voor de provincie en het waterschap.

Bestuur van	De leider van het bestuur	Hiervoor kun je mensen kiezen. Zij beslissen samen wat er gebeurt
Europa	er is geen leider van Europa	het Europees Parlement
Nederland	de minister-president	de Tweede Kamer
de provincie, bijvoorbeeld Zeeland	de commissaris van de Koning	de Provinciale Staten
de gemeente, bijvoorbeeld Tilburg	de burgemeester	de gemeenteraad

❖ Verkiezingen

Politieke partijen

In een democratie kunnen de mensen het bestuur kiezen. Dat heet: een verkiezing. Bij verkiezingen kun je op een politieke partij stemmen. Binnen een politieke partij hebben mensen ongeveer dezelfde ideeën over het bestuur van Nederland. Je kunt op lid worden van een partij. De leden van een partij beslissen samen over de ideeën van die partij. Ze betalen ook geld aan de partij. Er zijn veel verschillende politieke partijen. Met elke verkiezing doen er weer nieuwe partijen mee.

Welk partijen er op dit moment in de Tweede Kamer zijn en hoe groot ze zijn, kun je vinden op www.tweedekamer.nl en op www.parlement.com.

VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie)	Dit is een liberale partij. De leden willen vrijheid voor iedereen. Ze vinden dat iedereen moet werken en dat het moeilijk moet zijn om een uitkering te krijgen. Ze zijn streng voor buitenlanders die in Nederland willen wonen.
PvdA (Partij van de Arbeid)	Dit is een sociaaldemocratische partij. De leden willen dat de verschillen tussen rijke en arme mensen niet zo groot zijn. Ze vinden dat rijke mensen meer belasting moeten betalen. Ze vinden goed onderwijs belangrijk.
SP (Socialistische Partij)	Dit is een socialistische partij. De leden vinden dat de regering goed voor arme en zieke mensen moet zorgen. Rijke mensen moeten veel meer belasting betalen. Ze willen dat Nederland minder samenwerkt met Europa.
PVV (Partij voor de Vrijheid)	Deze partij wil dat er minder buitenlanders naar Nederland komen. De leden willen strenge regels voor de buitenlanders die in Nederland wonen, vooral uit islamitische landen. Ze willen ook dat Nederland minder samenwerkt met Europa.
CDA (Christen Democratisch Appel)	Dit is een christendemocratische partij. Ze halen hun ideeën uit de Bijbel, maar met wat meer vrijheid dan de andere christelijke partijen. Ze vinden het gezin belangrijk.
D66 (Democraten 1966)	Deze partij vindt de democratie erg belangrijk. De leden vinden bijvoorbeeld dat mensen in een stad of dorp zelf hun burgemeester moeten kiezen. Ze vinden goed onderwijs erg belangrijk.
GroenLinks	Deze partij vindt het milieu erg belangrijk. De leden vinden dat rijke mensen meer belasting moeten betalen. Ze vinden dat iedereen (buitenlanders, arme mensen enzovoort) gelijke kansen moet krijgen.
ChristenUnie (CU)	Deze partij haalt regels voor Nederland uit de Bijbel. De leden zijn bijvoorbeeld tegen abortus. Ze vinden dat er goed voor arme mensen gezorgd moet worden. Ze vinden het milieu en het gezin belangrijk.
SGP (Staatkundig Gereformeerde Partij)	Deze partij is streng christelijk. De leden vinden dat we precies volgens de Bijbel moeten leven. Pas sinds kort mogen vrouwen van deze partij in de politiek.
Partij voor de Dieren	Deze partij vindt het belangrijk dat er goed voor dieren en het milieu gezorgd wordt.
50Plus	Deze partij vindt het belangrijk dat er goed voor oudere mensen gezorgd wordt.

Linkse en rechtse partijen, progressieve en conservatieve partijen

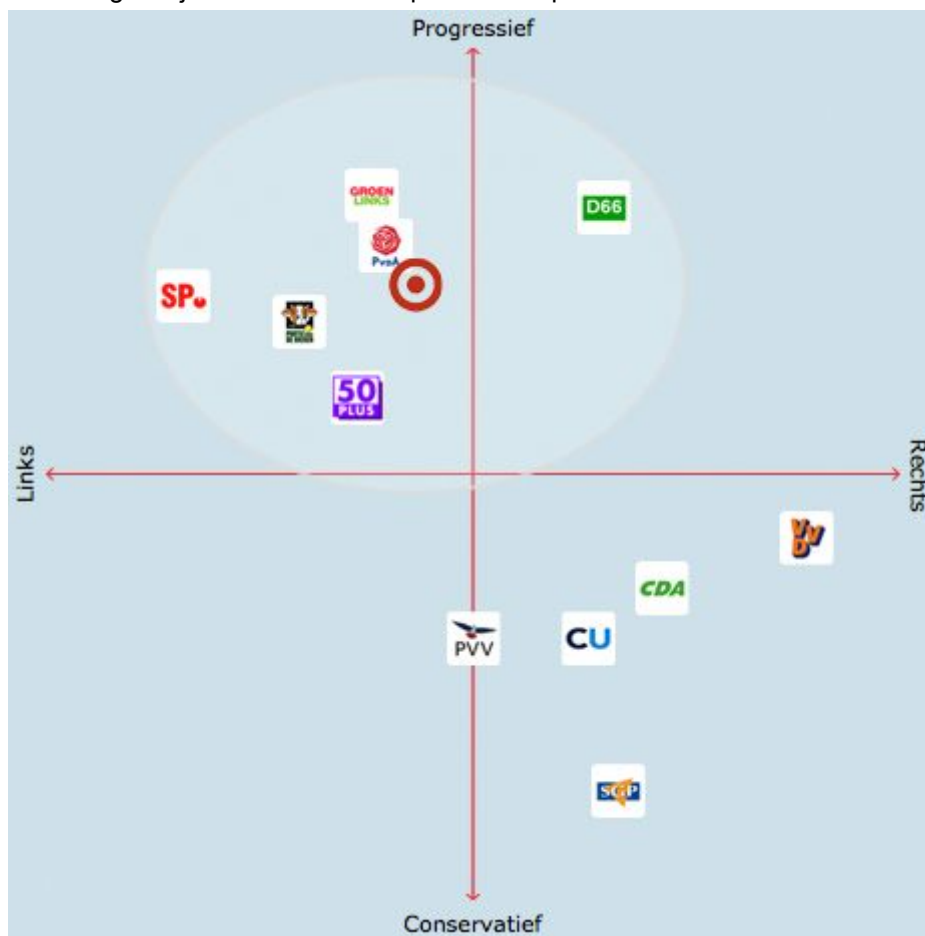
Linkse partijen vinden dat het verschil tussen rijke en arme mensen kleiner moet worden. Rijke mensen moeten daarom veel meer belasting betalen dan mensen met minder geld. De regering moet voor arme mensen zorgen, de uitkeringen moeten hoog genoeg zijn om van te leven. Socialistische Partijen zijn linkse partijen.

Rechtse partijen vinden dat mensen zo veel mogelijk voor zichzelf moeten zorgen. Zij vinden verder dat rijke mensen niet zo veel belasting hoeven te betalen. Behalve het verschil tussen links en rechts is er ook verschil tussen progressief en conservatief. Progressieve partijen vinden het goed dat de maatschappij verandert.

Conservatieve partijen willen liever niet dat er veel dingen veranderen.

Links en rechts gaat dus meer over hoe we het geld in het land verdelen. Progressief en conservatief gaat meer over ideeën, bijvoorbeeld: wat je van abortus vindt. Vaak zijn linkse partijen meer progressief en rechtse partijen meer conservatief.

Je kunt de partijen verdelen zoals in de foto van het Kieskompas hiervoor. Dat is een test die je kunt doen als er verkiezingen zijn. Je kunt dit ook op een foto op de website zien.

Welke verkiezingen zijn er?

Deze verkiezingen zijn er in Nederland:

Verkiezingen voor:	Hiervoor kun je mensen kiezen:	Hoe vaak?	Wie mogen er stemmen?
de gemeente	de gemeenteraad	één keer in de vier jaar	Iedere inwoner van de gemeente van achttien jaar en ouder uit Nederland of een land van de Europese Unie. Iedereen die buiten de Europese Unie is geboren en vijf jaar of langer legaal in Nederland woont (ook als je niet de Nederlandse nationaliteit hebt!).
de provincie	de Provinciale Staten	één keer in de vier jaar	Iedere inwoner van de provincie met de Nederlandse nationaliteit van achttien jaar en ouder.
het land	de Tweede Kamer	één keer in de vier jaar	Iedere inwoner van Nederland met de Nederlandse nationaliteit van achttien jaar en ouder.
Europa	het Europees Parlement	één keer in de vijf jaar	Iedere inwoner van de Europese Unie met de nationaliteit van een van die landen van achttien jaar en ouder.

Als je zelf mag stemmen, heb je actief kiesrecht. Als andere mensen op je mogen stemmen, heb je passief kiesrecht. In Nederland zijn de regels voor actief kiesrecht en passief kiesrecht hetzelfde.

Een referendum

Een referendum is een speciale verkiezing. Bij een referendum ([referendum 公投](#)) kun je alleen 'ja' of 'nee' stemmen. Bijvoorbeeld over de vraag: moet er in Nederland een Europese grondwet komen?

Voor de verkiezingen

Voordat er verkiezingen zijn, bijvoorbeeld voor de Tweede Kamer, gaan alle partijen reclame maken voor hun partij. Er komen borden langs de weg met reclame voor de partijen. Elke partij heeft een lijsttrekker. Dat is bij de verkiezingen de belangrijkste persoon van die partij. Je ziet de lijsttrekkers en andere mensen van de partijen vaak op televisie met elkaar praten over hun plannen over het land.

De mensen die mogen stemmen, krijgen een kaart thuis gestuurd. Op die kaart staat waar en wanneer je mag stemmen. Als je gaat stemmen, moet je die kaart en een identiteitsbewijs meenemen. Niet iedereen gaat, want je hoeft niet te stemmen. Voor de Tweede Kamer gaat tussen de jaren zeventig en tachtig van de mensen stemmen. Toch is het wel belangrijk om te gaan stemmen als je dat mag. Zo kun je laten horen wat je belangrijk vindt in Nederland. Je kunt dan een beetje meebeslissen over wat er in Nederland gebeurt. Er zijn voor de verkiezingen testen op internet. Die kun je gebruiken als je niet weet op welke partij je wilt stemmen.

Bijvoorbeeld: www.stemwijzer.nl.

Op de dag van de verkiezingen

Het stemmen gebeurt meestal met een stembiljet. Je maakt dan met een rood potlood een rondje rood voor de naam van de persoon op wie je stemt. De meeste mensen stemmen op de lijsttrekker van een partij. Op de avond van de verkiezingen worden de stemmen geteld. De uitslag komt op de televisie en de mensen van de verschillende partijen praten daarover.

Na de verkiezingen

Er zijn 150 zetels (stoelen) voor de Tweede Kamer te verdelen. Bijvoorbeeld: de PvdA krijgt 20% van alle stemmen in het land. Dan krijgt die partij ook ongeveer 20% van de 150 zetels in de Tweede Kamer: Er kunnen dan dus ongeveer dertig mensen van de PvdA in de Tweede Kamer gaan zitten.

Als de zetels zijn verdeeld, moeten verschillende partijen een regering gaan vormen. Dat is de grootste partij samen met een of meer andere partijen. Die partijen hebben bij elkaar een meerderheid in de Tweede Kamer. Het is belangrijk dat de partijen in de regering ongeveer dezelfde ideeën hebben. De partijen gaan met elkaar een plan maken om samen te regeren. In dit plan staat wat de regering de komende vier jaar wil doen. Dit plan heet het regeerakkoord ([regeerakkoord](#) 聯盟協議).

De nieuwe ministers en staatssecretarissen komen uit de regeringspartijen. De minister-president komt uit de grootste partij. Als er een nieuw kabinet is, wordt er altijd een foto gemaakt met de koning erbij. Die foto komt in alle kranten.

De partijen in het parlement die niet in de regering zitten, noemen we de oppositie.

De partijen in de oppositie stemmen in het parlement vaak tegen de plannen van de regering.

Als alles goed gaat, zijn er na vier jaar weer nieuwe verkiezingen. Maar soms komen er problemen in de regering.

De ministers kunnen het dan niet met elkaar eens worden, of het parlement is het niet met de ministers eens. Als de ministers stoppen met samenwerken, is het kabinet gevallen. Dan komen er meestal nieuwe verkiezingen.

❖ De regels

De grondwet

De regels die we in Nederland hebben afgesproken, staan in wetten. De belangrijkste wet is de grondwet.

Er zijn bijna 150 artikelen (regels) in de grondwet. Een paar belangrijke regels zijn:

Artikel 1: Discriminatie is verboden. Mannen en vrouwen hebben dezelfde rechten, moslims, christenen en mensen zonder godsdienst hebben dezelfde rechten en homo's hebben dezelfde rechten als iedereen.

Artikel 6: Iedereen mag zijn eigen godsdienst hebben en samenkomen met andere mensen met deze godsdienst. Dat heet vrijheid van godsdienst.

Artikel 7: Je mag altijd je mening geven, je mag zeggen wat je wilt, ook in de krant of op televisie. Dat heet vrijheid van meningsuiting.

Artikel 23: Iedereen mag zijn eigen school beginnen. Dat heet vrijheid van onderwijs.

De wet is belangrijker dan de godsdienst

In Nederland moet iedereen leven volgens de wet. De wet is belangrijker dan de godsdienst. Bijvoorbeeld: een moslim wil dat zijn kinderen besneden worden. Volgens de Nederlandse wet mag dit wel bij jongens, maar niet bij meisjes. Zijn dochter mag dus niet besneden worden.

In Nederland is er scheiding tussen kerk en staat. Dat betekent dat kerken of moskeeën niet kunnen beslissen wat er in Nederland gebeurt.

Welk recht is het belangrijkste?

Soms zeggen verschillende mensen dat ze een recht hebben, maar die verschillende soorten recht zijn dan in strijd met elkaar. Bijvoorbeeld: bij een sollicitatie op een school hoort een moslima dat ze die baan niet kan krijgen als ze een hoofddoek draagt. Zij zegt: Dat is discriminatie. Ik heb het recht op vrijheid van godsdienst. Op de school vinden ze dat ze dit zelf mogen beslissen. In zo'n situatie kan de moslima naar de rechter gaan. Die moet er dan over beslissen.

In een andere situatie kan iemand bijvoorbeeld tegen zijn Surinaamse collega zeggen: 'Ik wil niet met jou samenwerken, want Surinamers kunnen niet hard werken.' Hij zegt: 'Ik heb vrijheid van meningsuiting. Ik mag zeggen wat ik wil.' Maar de Surinamer zegt dat dit discriminatie is. Hij vindt het ook kwetsend: het doet hem pijn. Het is belangrijk dat hij dit dan eerst met zijn collega bespreekt.

Soms weet een ander niet dat jij iets kwetsend vindt. Je moet het dan zeggen. Als de ander niet luistert of jou discrimineert, heb je misschien klacht tegen hem. Op www.rijksoverheid.nl/discriminatie kun je vinden wat je kunt doen als je een klacht hebt.

Scheiding van machten

Er zijn drie soorten macht in Nederland:

1. De regering, dat zijn de koning, de minister-president en de ministers. We noemen ze de uitvoerende macht. Iets 'uitvoeren' is iets doen.
2. Het parlement, dat zijn de Eerste en Tweede Kamer. Zij controleren de regering. De regering en het parlement samen maken met elkaar de wetten. We noemen ze dan ook de wetgevende macht.
3. De rechters. Mensen kunnen naar de rechter gaan als ze het niet met elkaar eens zijn over iets wat belangrijk is. De rechter beslist dan wat er moet gebeuren. We noemen ze de rechterlijke macht.

Deze drie machten werken apart van elkaar. Bijvoorbeeld: de regering mag niet zeggen wat de rechter moet beslissen. Ook mag de regering niet zeggen hoe de mensen in het parlement moeten stemmen.

Dat noemen we scheiding van machten. Zo kan het niet gebeuren dat een van de drie, bijvoorbeeld de regering, alle macht krijgt.

Protesteren

Protesteren betekent: zeggen en laten zien dat je het ergens niet mee eens bent. De regering of de gemeente neemt soms beslissingen die veel mensen niet goed vinden. Die mensen kunnen dan protesteren. Dat is een recht in een democratie. Als er genoeg mensen protesteren, helpt dat soms. Protesteren kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld:

- Handtekeningen ophalen
Bijvoorbeeld: in een stad wil de gemeente een zwembad sluiten. Veel mensen vinden dat geen goed idee. Ze gaan handtekeningen hebben, geven ze die aan de gemeente. Misschien blijft het zwembad dan open.
- Een demonstratie houden
Bijvoorbeeld: de regering zegt dat de uitkeringen omlaaggaan. Veel mensen vinden dat geen goed idee. Ze gaan een demonstratie houden in een grote stad, zoals Den Haag of Amsterdam.
- Een staking houden
Bijvoorbeeld: de regering zegt dat de salarissen van de mensen in het onderwijs omlaaggaan. Veel leraren vinden dat geen goed idee. Er komt een staking. De leraren stoppen dan een dag of langer met werken.